

STAVROS MANESIS / ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΝΕΣΗ

**COMUNITATEA ELENĂ DIN CONSTANȚA
Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΗΣ
ROMÂNIA / ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ
ΑΤΕΝΑ / ΑΘΗΝΑΙ - 1952**

București / Βουκουρέστι - 2013

www.ziuaconstantina.ro

**ΑΝΕΧΕ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΩΝ**

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΗΣ**

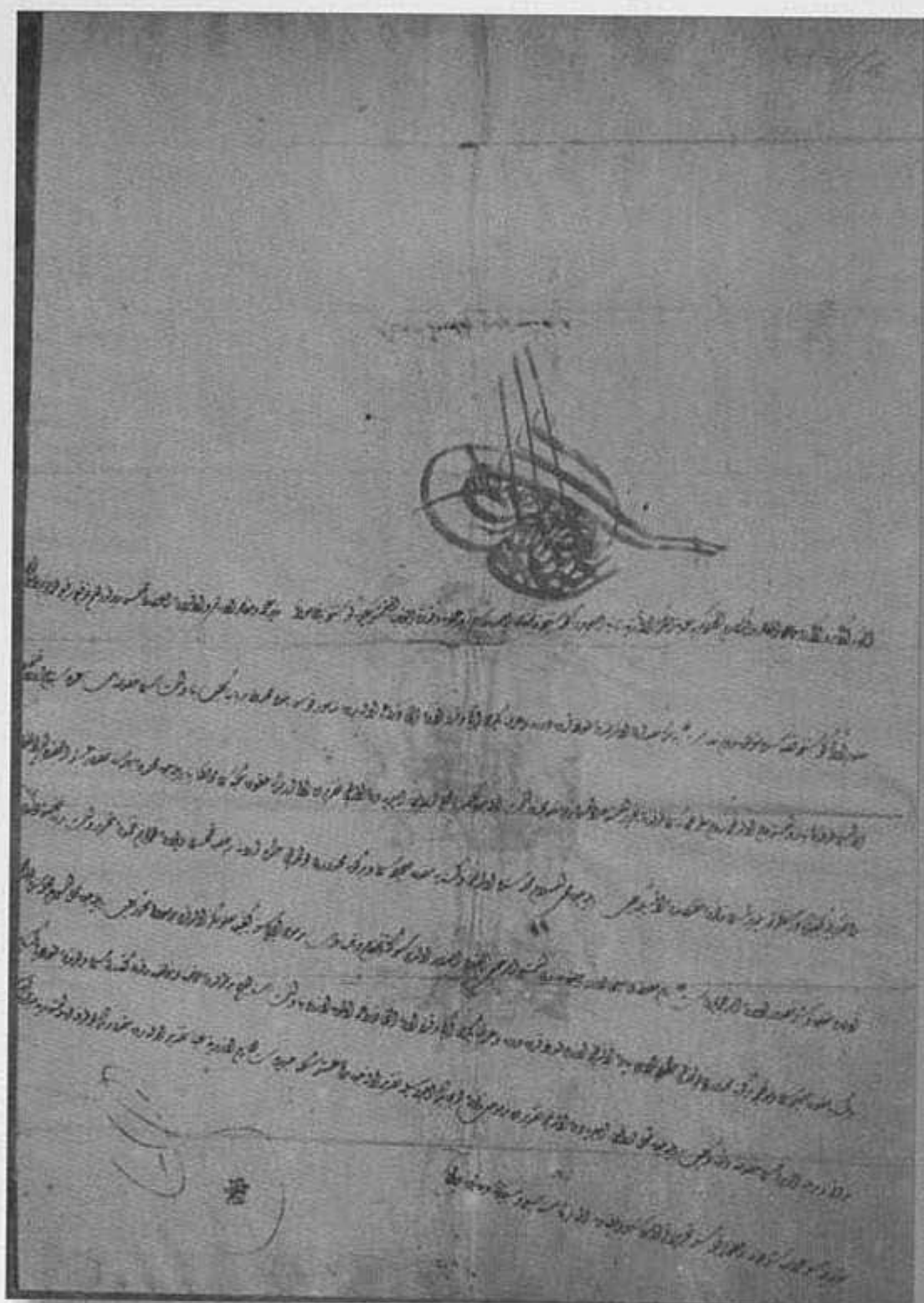
ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ

**ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΙΕΡΑΤΙΚΩΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΙΑΣ**

Ἄριθ. {

Registrul Comunității / Κώδικα της Κοινότητας

Firmanul Sultanului / Σουλτάνος Φιρμάνι

Biserica Greacă Metamorfozis 1927 / Ελληνική Εκκλησία Μεταμόρφωσις 1927

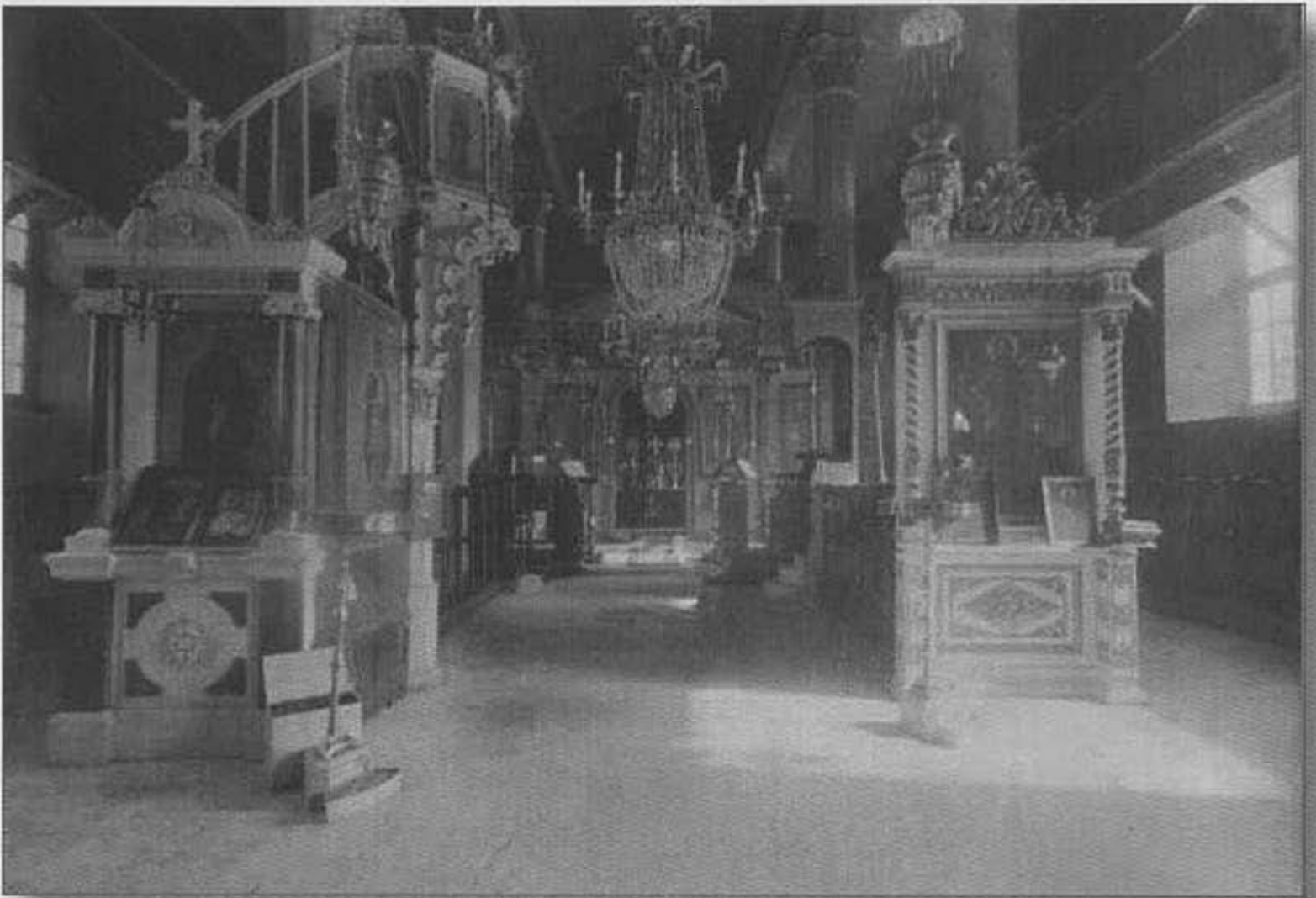
Biserica Greacă Metamorfozis 2013 / Ελληνική Εκκλησία Μεταμόρφωσις 2013

Interior Biserica Greacă 1927 / Εσωτερική Ελληνικής Εκκλησίας 1927

Interior Biserica Greacă 2013 / Εσωτερική Ελληνικής Εκκλησίας 2013

Interior Biserica Greacă 1927 / Εσωτερική Ελληνικής Εκκλησίας 1927

Interior Biserica Greacă 2013 / Εσωτερική Ελληνικής Εκκλησίας 2013

Școala Greacă 1927 / Ελληνικόν Σχολεῖον 1927

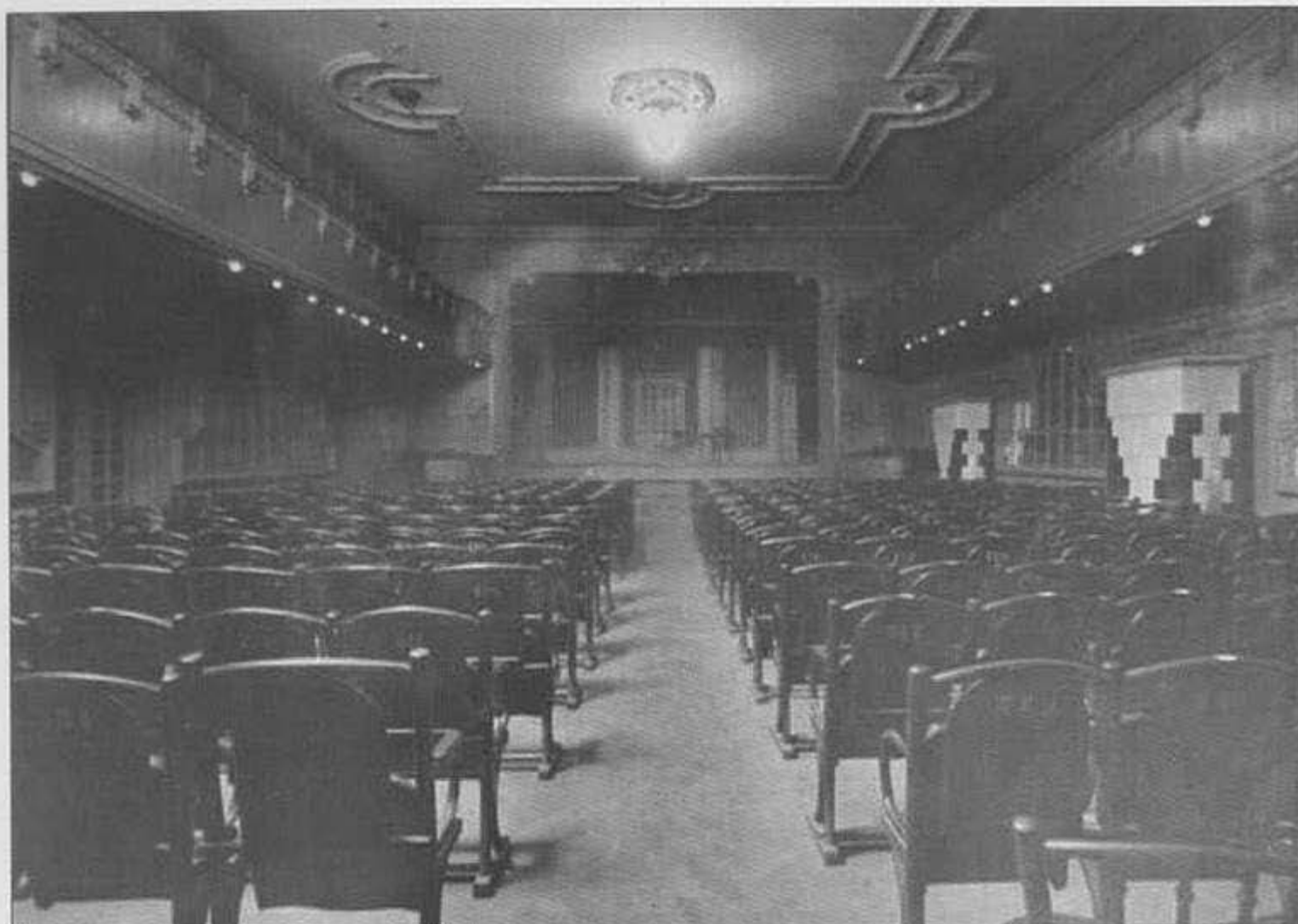
Școala Greacă 2013 / Ελληνικόν Σχολεῖον 2013

Teatrul ELPIS 1927 / Θεάτρον ΕΛΠΙΣ 1927

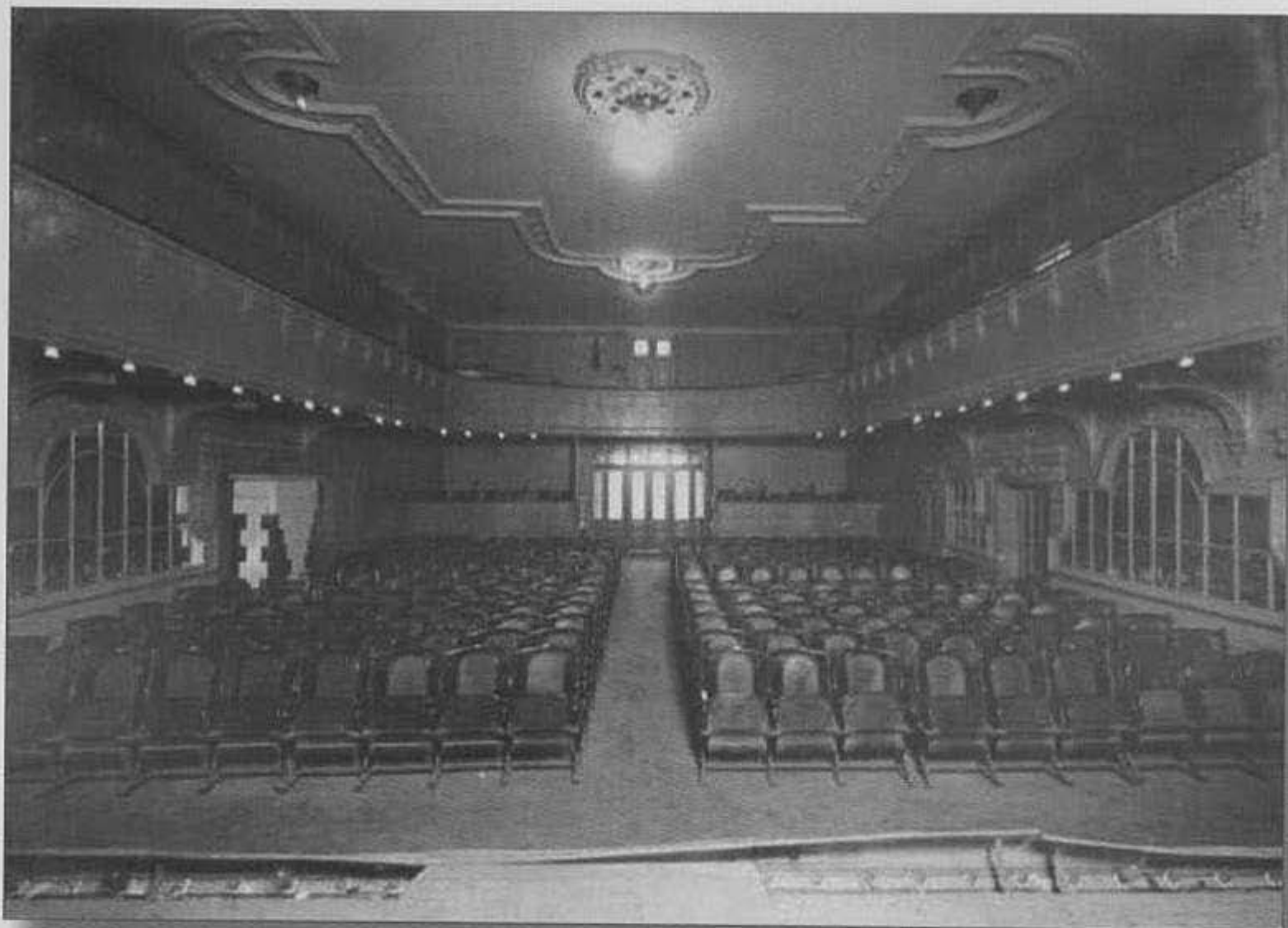
Teatrul „Elpis” 2013 / Θεάτρον «Ελπίς» 2013

Sala mare Teatrul „Elpis” 1927 / Η Μεγάλη Αίθουσα του Θεάτρου «Ελπίς» 1927

Sala mare Teatrul „Elpis” 2013 / Η Μεγάλη Αίθουσα του Θεάτρου «Ελπίς» 2013

Sala mare Teatrul „Elpis” 1927 / Η Μεγάλη Αίθουσα του Θεάτρου «Ελπίς» 1927

Sala mare Teatrul „Elpis” 2013 / Η Μεγάλη Αίθουσα του Θεάτρου «Ελπίς» 2013

*Dineu oferit de Comunitatea Elenă în cinstea
primului ministru Eleftherios Venizelos și a primului ministru Nicolae Iorga*
Στο δείπνο που του παρετέθη στο Hotel Palace απο την ελληνική κοινότητα η
τότε προθυπουργή Ελευθέριου Βενιζέλου και Nicolae Iorga

DINER

DONNÉ PAR LA
COMMUNAUTE HELLENIQUE

DE
CONSTANTZA

EN L'HONNEUR DE
SON EXCELLENCE

ELEFTERIOS VENIZELOS
PREMIER MINISTRE DE GRÈCE

22. Aout 1931

HOTEL PALACE
CONSTANTZA

MENU

Caviar frais au beurre
Esturgeon à la russe
Poulet roti à la broche
Salade
Bombes Pralinées
Biscuits
Fruits
Vin Blanc Sauternes
Eau minerale de Borsek
Champagne
St. Marceaux

*Invitație dineu
Πρόσκληση Δείπνο*

Membrii Comunității Elene „Elpis”, 25 martie, 1937 / Μέλη της Ελληνικής κοινότητας «Ελπίς», 25 Μαρτίου, 1937

STAVROS MANESIS

**COMUNITATEA ELENĂ DIN CONSTANȚA
ROMÂNIA**

STAVROS MANESIS

**COMUNITATEA ELENĂ DIN CONSTANȚA
ROMÂNIA**

(Extrait des Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier)

ATENA

1952

Ediție bilingvă

Traducere din limba greacă:

Diana CĂRBUREAN

Despina HAGIU

București, 2013

ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΝΕΣΗ

**Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΗΣ
ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ**

(Extrait des Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier)

ΑΘΗΝΑΙ

1952

Βουκουρέστι, 2013

Redactor: *Elena LAZĂR*

Editare computerizată: *Teodora AVRAMIDIS*

Ediție îngrijită de: *Costin TEODORU*

Tipar: *UER Press*

Coperta I: *Membrii Comunității Elene „Elpis” 1937*

Coperta II: *Stavros Manesis*

Această carte a fost realizată de către
Uniunea Elenă din România

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MANESIS, STAVROS

Comunitatea elenă din Constanța, România /
Stavros Manesis. - București : UER Press, 2013
ISBN 978-606-92108-5-7

323.1(=14)(498-Constanța)

Cuprins / Περιεχόμενα

Stavros Manesis - Biografie	6
Βιογραφία του Σταύρου Μανέση	7
PROLOG	10
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
INFORMAȚII DINAINTE DE ÎNFIINȚAREA COMUNITĂȚII	18
ΠΡΟΚΟΙΝΟΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ	19
PERIOADA COMUNITĂȚII PROPRIU-ZISE	38
ΚΥΡΙΩΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ	39
ȘCOLILE	54
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ	55
ASOCIAȚIA „ELPIS”	84
Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΕΛΠΙΣ»	85
ADDENDA	112
ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ	113
BIBLIOGRAFIE	118
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	119
ANEXE/ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	121

STAVROS MANESIS. BIOGRAFIE

Stavros Manesis s-a născut în 1908 în insula Mykonos. A studiat filologia elenă la Atena și lingvistica și fonetica la Sorbona și la Institutul de Fonetică din Paris. În 1965 a obținut titlul de doctor la Universitatea din Salonic cu teza *Transformarea lui TZ și TS în Z și S în idiomurile de sud ale limbii grecești*. A lucrat ca filolog în licee de stat și particulare, iar timp de doi ani a predat la gimnaziul elen din Constanța, România. În anii ocupației germane înființează gimnaziul cu program redus în insula Mykonos (ca anexă a gimnaziului din insula Tinos) și, în paralel cu îndatoririle didactice, preia funcția specială de supraveghetor al antichităților din Mykonos-Delos. După război este detașat la Centrul de Redactare a Lexiconului Istoric al Academiei din Atena și este angajat ca lexicograf al enciclopediilor *Paryrus-Larousse* și *Haris Patsis*. Cariera la Academie se întrerupe prin numirea sa ca director la Școala Comercială Pedoula din Cipru. Revine în 1954 la Centrul de Redactare a Lexiconului Istoric, de unde s-a pensionat în 1973 ca director onorific al Centrului.

Ca redactor al Lexiconului, în contextul activității lexicografice, a cules în principal materiale lingvistice, dar și folclorice din 150 de sate de refugiați de pe litoralul capadocian al Asiei Mici, din Pont și din Rumelia de Est, precum și din Insulele Ciclade, din Pelopones și din Cipru. Astfel, a venit în contact direct cu idiomurile și dialectele din Grecia. Opera sa științifică a fost determinată de această experiență. A elaborat numeroase studii lingvistice axate pe dialectologia modernă, publicate în reviste de specialitate și ziare. A fost membru al mai multor societăți științifice („Societatea Lingvistică din Atena”,

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΝΕΣΗ

Ο Σταύρος Μανέσης γεννήθηκε στη Μύκονο το 1908. Σπούδασε ελληνική Φιλολογία στην Αθήνα, γλωσσολογία και φωνητική στη Σορβόνη και στο Institut de Linguistique et Phonétique du Paris. Το 1965 απέκτησε το διδακτορικό του δίπλωμα από το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, με θέμα «Η μετατροπή του TZ και TΣ σε Z και Σ στα νότια ιδιώματα της Ελληνικής». Εργάστηκε ως φιλόλογος σε δημόσια και ιδιωτικά λύκεια, ενώ για δύο χρόνια δίδαξε στο ελληνικό γυμνάσιο Κωσταντζας Ρουμανίας. Στην κατοχή ιδρύει το ημιγυμνάσιο Μυκόνου (ως παράρτημα του γυμνασίου Τήνου) και παράλληλα με τα διδακτικά του καθήκοντα, αναλαμβάνει τα χρέη έκτακτου επιμελητή αρχαιοτήτων Μυκόνου-Δήλου. Στην Αθήνα, μετά τον πόλεμο, διορίζεται με απόσπαση στο Κέντρο Συντάξεως του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών και εργάζεται ως λεξικογράφος στις εγκυκλοπαίδειες Πάπυρος Λαρούς και Χάρη Πάτση. Η σταδιοδρομία του στην Ακαδημία διακόπτεται από το διορισμό του ως Διευθυντής της Εμπορικής Σχολής Πεδουλά Κύπρου. Επιστρέφει στο Ιστορικό Λεξικό το 1954, απ' όπου συνταξιοδοτήθηκε το 1973 ως επίτιμος Διευθυντής του Κέντρου.

Ως συντάκτης του ΙΑΝΕ, στα πλαίσια των λεξικογραφικών του δραστηριοτήτων, συνέλεξε γλωσσικό κυρίως αλλά και λαογραφικό υλικό από 150 χωριά προσφύγων από τα Μικρασιατικά παράλια της Καππαδοκίας, τον Πόντο και την Ανατολική Ρωμυλία, όπως επίσης και από τις περιοχές των Κυκλάδων, Πελοποννήσου και Κύπρου. Έτσι ήρθε σε άμεση επαφή με τα γλωσσικά ιδιώματα και τις διαλέκτους της Ελλάδας. Το επιστημονικό του έργο καθορίστηκε απ' αυτήν την εμπειρία: συνέγραψε μεγάλο αριθμό γλωσσικών μελετών με ειδίκευση στη νεοελληνική διαλεκτολογία, που δημοσιεύθηκαν σε επιστημονικά

„Societatea de Folclor”, „Societatea de Studii Cicladice” etc.) și a participat la congrese internaționale și locale de dialectologie și lingvistică.

Scrierile sale acoperă și alte domenii, precum folclorul (Ciclul anului – ritualuri de cult și legate de vreme), istoria (*Comunitatea Elenă din Constanța, România, publicată în Extrait des Mélanges offerts à Octave et Melpo Merlier, Mănăstirea Sf. Pantelimon din Mykonos, în Anuarul Societății de Studii Cicladice*) și literatura (lucrarea sa principală rămâne cunoscutul roman istoric *Sus la Melissopetra*, în care evocă Macedonia și luptătorii macedoneni ai lui Pavlos Melas). Dragostea pentru copii l-a condus spre literatura dedicată acestora. A scris poezii, povestiri scurte și schițe umoristice pentru „Educarea copiilor”, semnate cu pseudonimul „Îngerul Speranței”, precum și pentru revistele „Bucuria Copiilor” și „Suflet Tânăr”. A compus o plachetă de poezii pentru copii intitulată *Căsuța Ninei*. Povestirea umoristică *Dublă Victorie*, câștigătoare a unui concurs inițiat de revista „Bucuria Copiilor”, a fost tipărită în ediție de sine stătătoare. A publicat lucrarea *Bucuriile și durerile copacilor*, scrisă la îndemnul lui de elevii din Constanța.

În septembrie 1993 municipalitatea din Mykonos și foștii săi elevi din anii ocupației germane l-au omagiat pe Stavros Manesis pentru contribuția sa față de meleagurile natale și, în semn de recunoaștere a ofrandei sale, primăria a sprijinit editarea celor două volume ale *Lexiconului său*.

και μη περιοδικά και εφημερίδες. Υπήρξε μέλος πολλών επιστημονικών εταιρειών («Εν Αθήναις Γλωσσική Εταιρεία», «Λαογραφική Εταιρεία», «Εταιρεία Κυκλαδικών Μελετών» κ.ά.) και έλαβε μέρος σε διεθνή και τοπικά διαλεκτολογικά και γλωσσολογικά συνέδρια.

Το συγγραφικό του έργο απλώνεται όμως και σε άλλους τομείς, όπως η Λαογραφία (Ο Κύκλος του Χρόνου - εθιμικά λατρευτικά - μετεωρολογικά), η Ιστορία («Η ελληνική κοινότης Κωσταντζης Ρουμανίας» στο *Mélanges Octave et Melro Merlier*, «Ἡ ἐν Μυκόνῳ Ἱερὰ Μονὰ τοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος» στην *Επετ. Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών*) και η Λογοτεχνία, με κύριο έργο του το γνωστό ιστορικό μυθιστόρημα *Ψηλά στη Μελισσόπετρα*, που αναφέρεται στη Μακεδονία και τους Μακεδονομάχους του Παύλου Μελά. Η αγάπη του για τα παιδιά τον οδήγησε στην Παιδική Λογοτεχνία. Συνέγραψε ποιήματα, διηγήματα και ευθυμογραφήματα για τη *Διάπλαση των Παίδων* με το ψευδώνυμο Ἄγγελος Ελπίδας, καθώς και για τα περιοδικά *Παιδική Χαρά* και *Νεανική Ψυχή*, και έχει στο ενεργητικό του μια συλλογή παιδικών ποιημάτων με τον τίτλο *Το σπιτάκι της Νίνας*. Το ευθυμογράφημα του *Διπλός Θρίαμβος* βραβεύτηκε σε διαγωνισμό του περιοδικού *Παιδική Χαρά* και τυπώθηκε σε ιδιαίτερο βιβλίο. Με δική του πρωτοβουλία δημοσιεύτηκε ακόμα το έργο *Χαρές και λύπες των δένδρων*, που γράφτηκε με την προτροπή του από μαθητές του στην Κωσταντζα.

Τον Σεπτέμβριο του 1993 ο Δήμος Μυκόνου και οι μαθητές του στα χρόνια της Κατοχής, τίμησαν τον Σταύρο Μανέση για τη συνολική του προσφορά στη γενέτειρα και σε ένδειξη αναγνώρισης του έργου του, ο Δήμος ανέλαβε τη χορηγία για την έκδοση αυτού του δίτομου Λεξικού.

PROLOG

Am cunoscut îndeaproape Comunitatea Elenă din Constanța în timpul anilor școlari 1938-1940, când am lucrat ca profesor în cadrul gimnaziului acesteia. Orașul era atunci la apogeu, la fel și elementul grec.

Situată la extremitatea peninsulei Dobrogei de Nord, capitala județului cu același nume, număra 82.000 de locuitori. Din punctul de vedere al activității, era al doilea port la Marea Neagră după cel al Odesei, un centru foarte important al comerțului cu cereale, petrol și lemn, cu precădere în timpul iernii, când porturile din Brăila și Galați nu puteau fi folosite din pricina înghețării Dunării.

Din populația orașului patru cincimi erau români, iar restul străini, dintre care mulți greci (cam 5.000), „Mavrothalassites – Pontici” mai ales. Aceștia erau, în majoritatea lor, noi veniți, acest lucru făcându-se în două mari valuri: unul după prigonirile bulgare din 1913 și celălalt după catastrofa din Asia Mică din 1922.

Toate popoarele din Balcani și din jurul Pontului Euxin erau reprezentate acolo și își exercitau fiecare anumite meserii. În afara românilor, care erau de obicei funcționari publici sau privați, erau evreii cu prăvăliile, turcii vânzători de orătării, bulgarii zarzavagii, armenii cafengii și comercianți de obiecte din Răsărit.

Dintre aceștia se remarcă grecii pentru că dețineau cele mai mari prăvălii din oraș, restaurante, cofetării și hoteluri situate pe cele mai centrale străzi ale orașului, prăvălii cu tot soiul de mărfuri (brânzeturi, mezeluri, cereale, legume, lemne, sticlărie și mobilier, articole metalo-casnice etc. etc), fabrici de țiglărie, prelucrarea

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Κωνσταντίας ἐγνώρισα κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1938-1940 κατὰ τὰ ὁποῖα ὑπηρετήσα ὡς καθηγητὴς τοῦ γυμνασίου της. Ἦκμαζε τότε ἡ πόλις καὶ μαζί της τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

Κτισμένη εἰς τὸ ἄκρον χερσονήσου τῆς Βορείου Δοβρουτσᾶς, πρωτεύουσα τοῦ ὁμωνύμου νομοῦ, ἠρίθμει 82.000 κατοίκων. Ἦτο ὁ δεύτερος εἰς κίνησιν λιμὴν τῆς Μαύρης θάλασσης μετὰ τὴν Ὀδησσόν, σπουδαιότατον κέντρον διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου σιτηρῶν, πετρελαίων καὶ ξυλείας, ἰδίως κατὰ τὸν χειμῶνα, ὅποτε οἱ λιμένες τῆς Βραΐλας καὶ τοῦ Γαλαζίου δὲν δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν διαρκῶς ἔνεκα τῆς πῆξεως τοῦ Δουνάβевς.

Ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως τὰ τέσσαρα πέμπτα ἦσαν Ρουμᾶνοι οἱ δὲ λοιποὶ ξένοι, ἐκ τῶν ὁποίων πολλοὶ Ἕλληνες (περὶ τὰς 5.000) «Μαυροθαλασσίτες» κυρίως. Οὗτοι ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον νεώτεροι ἔποικοι μεταβάντες εἰς δύο μεγάλα κύματα: μετὰ τοὺς Βουλγαρικοὺς διωγμοὺς τοῦ 1913 καὶ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922.

Ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Βαλκανικῆς καὶ τοῦ Εὐξείνου ἀντεπροσωπεύοντο ἐκεῖ ἕκαστον ὠρισμένα ἀσκοῦν ἐπαγγέλματα. Πλὴν τῶν Ρουμάνων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν συνήθως δημόσιοι ἢ ἰδιωτικοὶ ὑπάλληλοι, ὑπῆρχαν Ἑβραῖοι μὲ ἐμπορικὰ καταστήματα, Τοῦρκοι ὀρνιθοπῶλαι, Βούλγαροι λαχανοπῶλαι, Ἀρμένιοι καφεπῶλαι καὶ ἔμποροι εἰδῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Μεταξὺ ὅλων αὐτῶν διεκρίνοντο οἱ Ἕλληνες διατηροῦντες τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ καταστήματα τῆς πόλεως, ζυθεστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα καὶ ξενοδοχεῖα εἰς τὰς κεντρικωτέρας ὁδοὺς, καταστήματα παντοειδοῦς ἐμπορίου (τυροῦ, ἀλλάντων, σιτηρῶν, λαχανικῶν, ξυλείας, ὑαλικῶν καὶ ἐπίπλων, εἰδῶν κιγκαλλερίας κλπ. κλπ.), βιομηχανικὰ ἐργοστάσια κεραμοουργίας, μεταλλουργίας, ἀλευροποιίας, βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια ἀμαξοποιίας (αἱ ἄμαξαι ὡς

metalelor, făinuri, ateliere meșteșugărești de căruțe și trăsuri (acestea erau foarte mult folosite ca mijloc de transport acolo), încălțăminte etc. De asemenea, grecii realizau cea mai mare parte din importul și exportul de mărfuri (citrice și ulei din Grecia, cereale, animale și lemn din România). În portul orașului era imposibil să nu întâlnești vreun cargobot grecesc în oricare zi a anului.

Nu exista stradă fără magazin grecesc sau fără casă de greci, iar limba greacă se auzea peste tot. Și dacă uneori era ocolită din motive de utilitate, era cunoscută de majoritatea populației. Cel puțin nu exista prăvălie în care grecului să-i fi fost greu să servească vorbind în limba sa.

Mai existau încă mari birouri navale grecești, iar în serviciul public (Vamă, Prefectură etc.) precum și în bănci și birouri private lucrau mulți greci. În plus, existau medici și avocați excepționali, care dețineau publicații locale, oricine putând tipări cărți grecești la tipografie.

În interiorul orașului, conașionalii noștri locuiau în majoritatea imobilelor mai noi, iar în afara orașului, pe cele mai mari domenii. Erau, de asemenea, proprietari de cinematografe, singurul teatru și singurele băi erau tot grecești.

Fiecare dintre aceste grupuri etnice deține propriul lăcaș de cult, precum și școlile ridicate în jurul lor. Existau și geamie și sinagogă și biserici ortodoxe (românești, armenești, catolice și pentru protestanți). Dintre biserici se evidențiază cea greacă, fiind și cea mai veche dintre toate și beneficiind de o amplasare frumoasă, vizavi de școlile grecești și lângă teatrul grecesc „Elpis”.

Așadar orașul, în totalitatea sa, este un mozaic în care trăiau într-o admirabilă armonie toate neamurile Europei Răsăritene și ale Orientului Apropiat (cu elementul grec predominant) vorbind fiecare limba patriei sale și practicându-și religia.

Toate aceste motive care, mărturisesc, m-au umplut de

συγκοινωνιακὸν μέσον ἦσαν πολὺ ἐν χρήσει ἐκεῖ), ὑποδημάτων κλπ. Οἱ Ἕλληνες ἐπίσης ἤσκουν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον (ἐσπεριδοειδῶν καὶ ἐλαίων ἐξ Ἑλλάδος, σιτηρῶν, ζώων καὶ ξυλείας ἐκ Ρουμανίας). Εἰς τὸν λιμένα τῆς πόλεως ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ συναντήσης Ἑλληνικὸν φορτηγὸν πλοῖον οἷανδήποτε ἡμέραν τοῦ ἔτους.

Δὲν ὑπῆρχεν ὁδὸς χωρὶς Ἑλληνικὸν κατάστημα ἢ οἰκίαν Ἕλληνας, ἢ δὲ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἠκούετο παντοῦ. Καὶ ἂν πολλάκις ἀπεφεύγετο διὰ λόγους σκοπιμότητος, ἦτο ἐν τούτοις γνωστὴ εἰς τὴν πλειονότητα τοῦ πληθυσμοῦ. Δὲν ὑπῆρχε τουλάχιστον κατάστημα εἰς τὸ ὁποῖον Ἕλληνας θὰ ἐδυσκολεύετο νὰ ἐξυπηρετηθῇ ὁμιλῶν τὴν γλῶσσαν του.

Ἐπῆρχον ἀκόμη μεγάλα Ἑλληνικὰ ναυτικά γραφεῖα, καὶ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας (Τελωνεῖον, Νομαρχίαν κλπ.) ὑπηρετοῦν πολλοὶ Ἕλληνες καθὼς καὶ εἰς τραπέζας καὶ ἰδιωτικά γραφεῖα. Ἐπὶ πλέον ὑπῆρχον ἄριστοι ἰατροὶ καὶ δικηγόροι, ἐκδότης τοπικῶν ἐφημερίδων, εἰς ἓν δὲ τυπογραφεῖον ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τυπώσῃ Ἑλληνικὰ βιβλία.

Ἐντὸς τῆς πόλεως οἱ ὁμογενεῖς ἦσαν κάτοχοι τῶν περισσοτέρων νεοδημητίων οἰκιῶν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς μεγάλων γαιῶν. Ἦσαν ἐπίσης ἰδιοκτῆται κινηματογράφων, τὸ δὲ μοναδικὸν θέατρον καὶ τὰ λουτρά της ἦσαν Ἑλληνικά.

Ἐκάστη τῶν ἀνωτέρω ἐθνικῶν ομάδων διετήρει τὸν ναόν της καὶ πολλὰ τὸ σχολεῖον των. Ἐπῆρχε καὶ τζαμί καὶ συναγωγὴ καὶ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι (Ρουμανικαί, Ἀρμενικὴ, τῶν Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων). Μεταξὺ τῶν τελευταίων, διεκρίνετο ἡ Ἑλληνικὴ, ἀρχαιότερα ὄλων, εἰς ὠραίαν τοποθεσίαν ἰδρυμένη ἔναντι τῶν Ἑλληνικῶν διδακτηρίων καὶ παραπλεύρως τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου «Ἐλπίς».

Ἡ πόλις λοιπὸν εἰς τὸ σύνολόν της ἀπετέλει μωσαϊκὸν ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἔζων ἐν ἀγαστῇ ἀρμονίᾳ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς (μὲ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐπικρατοῦν) ὁμιλοῦντα τὴν πάτριον γλῶσσαν καὶ ἀσκοῦντα τὴν ἰδιαιτέραν των θρησκείαν ἕκαστον.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λόγοι οἱ ὁποῖοι, ὁμολογῶ, μὲ ἐγέμισαν μὲ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν καὶ μὲ ἔκαμαν νὰ ἐνθυμηθῶ τὸν αἰώνιον ἄποικον

mândrie națională și m-au determinat să-l evoc pe grecul din vremea colonizării antice care, cu o perseverență nestăvilită invadează aceste coaste dar și pe celalte ale Mării Mediterane, mi-au zămislit în același timp și dorința de a le cunoaște și mai bine acest element grec foarte activ, urmărindu-l de la primele sale încercări de stabilire a lui acolo și până la ultimele lupte date pentru fericirea și bunăstarea sa.

Călăuză prețioasă și sprijin în această investigație a mea a fost domnul doctor Hector Sarafidis care, stabilit acolo de mai mulți ani, cunoștea mai bine ca oricine altcineva problemele grecești din oraș și care publicase diverse articole mai mici, cu precădere în ziarul grecesc „Etnos” de la București. Mi le-a pus la dispoziție cu multă bunăvoință completând câteva goluri și cu informații orale. Îi mulțumesc pe această cale, cu căldură și în mod public.

Lucrarea mea analizează ultimii aproximativ o sută de ani, și pentru că de atunci a început să renască atât orașul cât și elementul grec – de la un sat distrus și fără importanță al Imperiului Otoman – dar și pentru că nu am izbutit să găsesc informații mai vechi, în afara celor ce provin din Antichitate, referitoare la existența acolo a unei colonii importante. Nu am considerat însă inutilă o întoarcere scurtă în trecut, întoarcere care va ajuta la conturarea unei imagini unitare a vieții grecești a orașului, de la fondarea acestuia pe țărmul Mării Negre.

Am găsit informațiile respective din cartea colonelului român Ionescu M. Dobrogeanu „Tomi – Constanța” (Constanța, 1931), editată cu ocazia celei de a cincizecea aniversări de la eliberarea orașului. De asemenea, am mai găsit informații în volumul comemorativ „Cincizeci de ani de Viață Românească” (Craiova, 1928).

Din acest studiu rezultă că orașul a cunoscut pe toată durata sa îndelungată de viață coloniști greci și flota greacă și nu a existat vreun moment în care să nu se fi auzit pe străzile sale limba greacă sau să nu fi răsunat pământul de pasul comerciantului

Ἑλληνα ποὺ μὲ ἀδιάλειπτον συνέχειαν πλημμυρίζει τὰς γνωρίμους αὐτὰς ἀκτὰς καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μεσογείου, μοῦ ἐγέννησαν συγχρόνως καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ γνωρίσω καλύτερα τὸ ἐνεργητικώτατον αὐτὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον παρακολουθῶν αὐτὸ ἀπὸ τὰς πρώτας προσπαθείας τῆς ἐγκαταστάσεώς του ἐκεῖ μέχρι τῶν τελικῶν ἀγώνων πρὸς τὴν ἐπιτυχίαν καὶ εὐημερίαν του.

Πολύτιμος ὁδηγὸς καὶ βοηθὸς εἰς τὴν ἔρευνάν μου αὐτὴν ὑπῆρξεν ὁ ἰατρός κ. Ἐκτωρ Σαραφίδης ὁ ὁποῖος, ἐγκατεστημένος ἐκεῖ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ἐγνώριζε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον τὰ Ἑλληνικὰ πράγματα τῆς πόλεως καὶ εἶχε δημοσιεύσει διάφορα μικρὰ ἄρθρα κυρίως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἑφημερίδα «Ἔθνος» τοῦ Βουκουρεστίου. Ταῦτα ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν μου μὲ πολλὴν προθυμίαν συμπληρώσας μερικὰ κενὰ καὶ μὲ προφορικὰς πληροφορίες. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν, τὸν εὐχαριστῶ θερμότατα καὶ δημοσίᾳ.

Ἡ ἐργασία μου αὐτὴ ἀναφέρεται εἰς τὰ τελευταῖα περίπου ἑκατὸν ἔτη, καὶ διότι ἔκτοτε ἀρχίζει ἡ πόλις, καὶ μαζί της τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον, νὰ ἀναγεννᾶται - ἀπὸ τὸ κατεστραμμένον καὶ ἄσημον χωρίον τῆς Τουρκοκρατίας - , ἀλλὰ καὶ διότι δὲν κατώρθωσα νὰ εὔρω παλαιότερας πληροφορίες, πλὴν τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἀρχαιότητα περὶ ὑπάρξεως ἐκεῖ ἀξιολόγου παροικίας. Δὲν ἐθεώρησα ὅμως ἄσκοπον μίαν σύντομον ἀναδρομὴν εἰς τὸ παρελθόν, ἡ ὁποία θὰ βοηθήσῃ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἐνιαίας εἰκόνας τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς της εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Μαύρης θαλάσσης.

Τὰς σχετικὰς πληροφορίες ἠρύσθη ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ρουμάνου συνταγματάρχου Ionescu M. Dobrogeanu «Tomî-Constanța», (Constanța 1931), ἐκδοθὲν ἐπ' εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ πεντηκονταετίας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως. Ἐπίσης ἐκ τοῦ ἀναμνηστικοῦ τεύχους Cincizeci de ani de viață Românească (Craiova 1928).

Ἐκ τῆς σχετικῆς μελέτης συνάγομεν ὅτι ἡ πόλις ἐγνώρισε καθ' ὅλον τὸν μακρὸν βίον της Ἑλληνας ἀποίκους καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ναυτικὸν καὶ δὲν ὑπῆρξε στιγμή κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἠκούσθη εἰς τὰς ὁδοὺς της ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ δὲν ἀντήχησε τὸ ἔδαφός της ἀπὸ τὸ βῆμα τοῦ Ἑλληνοῦ ἐμπόρου. Πάντοτε τὰ σιτηρὰ τῆς ἐνδοχώρας, διὰ νὰ

grec. Întotdeauna grânele din țară, că să mă limitez numai la acestea, au constituit scopul vizitei și al șederii grecilor acolo. În paralel bineînțeles ei constituiau purtătorii civilizației elene, neexistând an fără ca săpăturile să nu scoată la iveală din măruntaiele orașului temelia vreunui templu, urme de ziduri, capiteluri, coloane, cioburi de vase antice, monede.

O caracteristică a tradiției grecești continue sunt și peripețiile prin care a trecut numele orașului. Când în secolul 7 î. Hr. a fost întemeiat de către milesieni, s-a numit Tomis, așa cum spune tradiția străveche pentru că de pe țărmurile sale Medeea a desprins bucăți dinfratele ei Aspyrtos (τόμις = secțiune, tăietură).

În epoca bizantină a fost redenumit Constantian în cinstea surorii lui Iustinian. Acest nume a fost schimbat sub turci în Köstence și în Constanța de către români.

Mai exact, orașul a fost grecesc din secolul 7 î. Hr. și până în secolul 2 d. Hr., când a fost ocupat de către Traian. Sub romani a rămas până în secolul 4. După acest moment și până în anul 1393 a aparținut bizantinilor. Împreună cu alte 14 orașe a făcut parte din thema Moesiei. La acea vreme genovezii obțin câteva avantaje comerciale din partea bizantinilor pe toată coasta Dobrogei, iar orașul, dependent mereu administrativ și religios de Bizanț, cunoaște apogeul comercial.

Între 1393-1878 a fost sub jugul turcesc. Și a cunoscut o decădere totală. În 1878 a fost eliberat împreună cu întreaga Dobroge, fiind ocupat de români.

Din 22 noiembrie 1916 până în 1919 a trăit sub papucul aliaților germano-bulgari. Trecem peste zbuciumul orașului din timpul invaziilor, mai întâi ale sciților, goților, hunilor, bulgarilor dar și ale rușilor din veacul trecut (1848, 1854, 1877...). Peripețiile ulterioare ale acestuia sunt cunoscute de toți.

Stavros Manesis

Σταύρος Μαντζής

περιοριστώ εις αυτά μόνον, απέτρεξαν τον σκοπόν της επισκέψεως και παραμονής των Ελλήνων εκεί. Παραλλήλως βεβαίως έγινοντο οι φορείς του Ελληνικού πολιτισμού, και δέν παρέρχεται έτος χωρίς ή σκαπάνη να μη εκθάψη από τα σπάχνα της πόλεως τα θεμέλια ενός ναού, ίχνη τειχών, σπονδύλους κίωνων, επιτύμβιον στηλήν, όστρακα, νομίσματα.

Χαρακτηριστικόν της συνεχούς Ελληνικής παραδόσεως είναι και αι περιπέτειαι του όνοματος της πόλεως. Όταν τον 7ον π.Χ. αιώνα ιδρύθη υπό των Μιλησίων, ώνομάσθη Τόμις, καθώς λέγει ή αρχαία παράδοσις, διότι εις τας άκτάς της έξεβράσθησαν τειμάχια του υπό της άδελφής του Μηδείας κατακρεουργηέντος Αψύρου.

Επι Βυζαντινής έποχής μετωνομάσθη εις Κωνσταντίαν προς τιμήν της όμωσίου αδελφής του Ιουστινιανού. Το όνομα τουτο μετεπλάσθη υπό των Τούρκων εις Κιουσταντζέ, και Constantia υπό των Ρουμάων.

Αετιολογούμερον, ή πόλις διετέλεσεν Ελληνική από του 7ου π. Χ. μέχρι του 2ου μ. Χ. αι., ότε κατελήφθη υπό του Τραϊανού. Υπό τους Ρωμαίους παρέμεινε μέχρι του 4ου αι. Κατόπιν και μέχρι του 1393 περιήλθεν εις τους Βυζαντινούς. Άντικε μετά δεκαεσσάρων άλλων πόων εις το θέμα της Μοισίας. Κατά την έποχην αυτήν οι Γενουάται επιτυγχάνουν ώρισμένα έμπορικά προνόμια από τους Βυζαντινούς έφ' όλης της άκτής της Δοβρουτσάς και ή πόλις, έξαρτωμένη πάντοτε διοικητικώς και θρησκευτικώς από το Βυζάντιον, γλωρίζει έμπορικην άκμήν.

Από του 1393-1878 διετέλεσεν υπό τον Τουρκικόν ζυγόν και εις τελείαν παρακμήν. Το 1878 άπηλευθερώθη μετά της λοιπής Δοβρουτσάς κατάληφθείσης υπό των Ρουμάων.

Από της 22^{ης} Νοεμβρίου 1916 μέχρι του 1919 έζησεν υπό το πέλασμα των Γερμανοβουλγάρων. Αφίνομεν τας ταλαιπωρίας της πόλεως εκ των έπιδομών των Σκυθών παλαιότερον, Τόθων, Ούνων, Βουλγάρων καθώς και εκ των άλλων Ελλήνων εισβολών των Ρώων κατά τον παρελθόντα αιώνα (1848, 1854, 1877...). Αί μετέπειτα περιπέτειαι αυτής είναι εις όλους γνωστά.

INFORMAȚII DINAINTE DE ÎNFIINȚAREA COMUNITĂȚII

Informații mai exacte despre viața grecilor în perioada mai veche am găsit următoarele¹: „În 392 strălucea în orașul Tomis Episcopul Theotimos, bărbat cucernic și cu o viață dreaptă, așa încât până și hunii îl admirau pentru virtute, numindu-l zeu al romanilor.” În timpul celui de al IV-lea Sinod Ecumenic se menționează „Alexandros...preacucernicul Episcop al orașului Tomis...”²

În timpul ocupației turcești orașul a decăzut la nivelul unui sat neînsemnat, pe de o parte din lipsa străzilor și a mijloacelor de comunicare cu restul țării, pe de alta din cauza tulburărilor îndelungate din timpul războiului și din cauza acestora, a lipsei totale a oricărei forme de siguranță. Chiar dacă trăiau încă acolo

1. Theodoros Athanasios (Protoiereu din România), *Despre școlile grecești din România (1644-1821) și despre influența acestora în domeniul religios și politic*, Atena, 1898, p. 15.

2. *Op. cit.*, p.16 . În această carte, la pagina 23, este inclusă informația indirectă: „Elementul grec din România este prezent nu doar după căderea Constantinopolului, ci din vremea lui Traian, astfel încât fără îndoială printre colonizatorii din Dacia au fost și grecii; după divizarea Imperiului Roman, Dacia, aparținând Imperiului Bizantin, menține legături mai strânse cu Răsăritul și datorită implicării de ordin comercial nu puțini greci se mută în Dacia grație negoțului. Dar acest element grec a fost absorbit cu trecerea vremii de către elementul autohton”. La pagina 14: „După căderea Constantinopolului, dintre refugiați au venit și în Țările Române având o primire foarte prietenească și entuziastă. Țările Române au avut întotdeauna o semiindependență față de statul otoman. Acolo grecii s-au bucurat de drepturi depline, de libertate și ospitalitate. Cultivă învățătura de care au beneficiat puțin și românii, dar și grecii din Turcia, care își trimit copiii în România pentru a beneficia de educație”. (Aceste fragmente au fost luate de scriitor din lucrarea lui Xenopol, profesor de istorie la Universitatea din Iași).

ΠΡΟΚΟΙΝΟΤΙΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ

Πληροφορίας πλέον συγκεκριμένας περί παλαιότερου Ἑλληνικοῦ βίου εὔρον τὰς ἐξῆς¹: «Τῷ 392 ἔτει ἤκμαζεν ἐν τῇ πόλει Τόμεως ὁ Ἐπίσκοπος Θεότιμος ἀνὴρ ἐπ' εὐλαβείᾳ καὶ βίου εὐθύτητι περιβόητος, ὃν καὶ αὐτοὶ οἱ Οὐννοὶ ἐθαύμαζον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ θεὸν τῶν Ρωμαίων ὠνόμαζον». Ἐν τῇ Δ' Οἰκουμενικῇ συνόδῳ ἀναφέρεται «ὁ Ἀλέξανδρος... εὐλαβέστατος Ἐπίσκοπος τῆς Τομέων πόλεως...».²

Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας ἡ πόλις κατέπεσεν εἰς ἄσημον χωρίον, ἔνεκα ἐλλείψεως ὁδῶν καὶ μέσων ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς ἐνδοχώρας καθὼς καὶ ἔνεκα τῶν διαρκῶν πολεμικῶν ἀναστατώσεων καὶ τῆς ἐκ τούτων ἐλλείψεως πάσης ἀσφαλείας. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἔζων ἐκεῖ ἐλάχιστοι Ἕλληνες, δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ ὀργανώσεώς

1. Θεοδώρου Ἀθανασίου (Πρωθιερέως ἐκ Ρουμανίας), *Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1644-1821) καὶ περὶ τῆς ἐπιρροῆς αὐτῶν ἐπὶ τε τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐδάφους*, Ἀθῆναι 1898, σελ. 15.

2. Ἐνθ. ἀνωτ., σελ. 16. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου, σελ. 23, παραλαμβάνομεν τὴν ἔμμεσον γενικωτέραν πληροφορίαν: «Τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἐν Ρουμανίᾳ παρουσιάζεται οὐ μόνον μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Τραϊανοῦ, ὅτε ἀναμφιβόλως μετὰ τῶν ἀποικησάντων εἰς Δακίαν ἦσαν καὶ Ἕλληνες μετὰ δὲ τὴν διαίρεσιν τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἡ Δακία ὡς ἀνήκουσα τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἔσχε βεβαίως στενωτέρας σχέσεις μετὰ τῆς Ανατολῆς καὶ χάριν τῆς ἐμπορικῆς ἐπιμεξίας οὐκ ὀλίγοι Ἕλληνες μετέβαινον εἰς Δακίαν χάριν τοῦ ἐμπορίου. Ἀλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο στοιχεῖον ἀπερροφήθη προϊόντος τοῦ χρόνου ὑπὸ τοῦ ἐγχωρίου στοιχείου». Εἰς δὲ τὴν σελ. 14: «Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τινὲς τῶν φυγάδων ἦλθον ἐν ταῖς Βλαχικαῖς χώραις ἔνθα εὔρον φιλικὴν καὶ ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν. Αἱ Βλαχικαὶ χώραι διετέλουν πάντοτε ἐν ἡμιανεξαρτησίᾳ ἀπέναντι τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες ἀπῆλαυσαν δικαιώματα πλήρους ἐλευθερίας καὶ φιλοξενίας. Ἐκαλλιέγουν τὰ γράμματα ἐξ ὧν ἐπωφελήθησαν οὐκ ὀλίγον οἱ Ρουμᾶνοι, ἅμα δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐκ Τουρκίας Ἕλληνες, οἵτινες ἀπέστελλον τοὺς παῖδας αὐτῶν εἰς τὴν Ρουμανίαν πρὸς μόρφωσιν». (Τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα ἔλαβεν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Xenopol καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας τότε ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Ἰασίου).

foarte puțini greci, nu se poate vorbi totuși despre organizarea lor într-o comunitate de sine stătătoare. În acea vreme grecii veneau probabil în calitate de comercianți ocazionali.

Situația se remediază odată cu trecerea vremii. Astfel, în opera menționată deja a lui Ionescu există mărturia lui W. Cziranowski, reprezentantul diplomatic al Poloniei pe lângă Înalta Poartă, cum că orașul Constanța, în ciuda decăderii sale, continuă să fie unul dintre cele mai importante porturi ale Pontului Euxin și că navighează spre el vase grecești și turcești. În continuare menționează că a văzut în port două vase comerciale cu pânze aparținându-i unui grec.

Interesantă este informația funizată de către mai sus-menționatul domn Sarafidis și care provine din *Caietul de notițe, file de istorie* – operă a unui scriitor anonim ce a trăit în timpul Revoluției, păstrată printre manuscrisele medicului Serfiotis (despre care vom vorbi pe mai departe) din cadrul spitalului din Galați „Elisabeta Doamna” – care menționează că în 1814 goeleta „Evanghelistria” a vândut o încărcătură de ulei de măsline și măsline luând la schimb grâu și orz „din Demogherontia Kiustentzes”. Dacă informația este exactă, atunci constituie cea mai veche mărturie despre existența comunității elene de aici.

Același medic mi-a comunicat că a citit și următoarele informații în această broșură: „În această vreme (1820) au ajuns și cei trimiși la Demogherontia Kiustentzes, unul pe apă cu două lotci (= șalupe) pline cu multe obiecte necesare și cu scrisoare către Farmakis, iar celălalt pe uscat cu patru încărcături de mărfuri și alimente și cu scrisoare către Iorgakis (probabil Olympiotul) scriind și rugând să nu mai trimită altă dată bumbașiri (= trimiși speciali) pentru a nu deveni suspecti, ci să trimită mesaj, iar Demogherontia va căuta o metodă să ne trimită cele necesare pentru a ne ajuta Patria”.

Din acest fragment aflăm lucruri interesante: pentru a doua oară că exista Demogherontie în Constanța și despre situația

των εἰς Κοινότητα ἰδιαιτέραν. Οἱ Ἕλληνες τότε ἤρχοντο μᾶλλον ὡς περαστικοὶ ἔμποροι.

Ἡ κατάσταση διορθώνεται μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου. Οὕτω εἰς προαναφερθὲν ἔργο τοῦ Ionescu ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ W.Cziranowski, ἐπιτετραμμένου τῆς Πολωνίας παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ, ὅτι ἡ Κωνσταντζα, παρὰ τὴν παρακμὴν της, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιότερων λιμένων τοῦ Εὐξείνου καὶ καταπλέουν εἰς αὐτὴν Ἑλληνικὰ καὶ Τουρκικὰ ἰστιοφόρα. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει ὅτι εἶδεν ἐντὸς τοῦ λιμένος της δύο ἐμπορικὰ ἰστιοφόρα ἀνήκοντα εἰς Ἕλληνα.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἀνακοίνωσις τοῦ προμνημονευθέντος κ. Σαραφίδου κατὰ τὴν ὁποίαν εἰς «Πρόχειρον Ἱστορικὴν φυλλάδα», - ἔργον ἀνωνύμου συγγραφέως ζήσαντος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ φυλασσόμενον μεταξὺ τῶν χειρογράφων τοῦ ἱατροῦ Σερφιώτη (περὶ τοῦ ὁποίου θὰ γίνῃ λόγος περαιτέρω) εἰς τὸ νοσοκομεῖον τοῦ Γαλαζίου «Elisabetta Doamna» - ἀναγράφεται ὅτι τὸ 1814 ἡ γολέττα «Εὐαγγελίστρια» ἐπώλησε φορτίον ἐλαίου καὶ ἐλαιῶν, λαβοῦσα εἰς ἀντάλλαγμα σῖτον καὶ κριθήν, «εἰς τὴν Δημογεροντίαν Κιουστεντζές». Ἄν τοῦτο εἶναι ἀκριβές, ἀποτελεῖ τὴν παλαιότεραν μαρτυρίαν περὶ ὑπάρξεως Ἑλληνικῆς Κοινότητος αὐτόθι.

Ὁ ἴδιος μοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι ἀνέγνωσεν καὶ τὰ ἐξῆς εἰς τὴν αὐτὴν φυλλάδα: «Σὲ τοῦτον τὸν καιρὸν (1820) φθάσανε σύνταχα καὶ οἱ σταλμένοι στὴν Δημογεροντία τῆς Κιουστεντζές, ὁ ἓνας ἀπὸ τὸ νερὸ μὲ δύο λότκες [=λέμβους] γεμᾶτες μὲ πολλὰ χρειαζούμενα καὶ μὲ γράμμα στὸν Φαρμάκη καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ στεριάς μὲ τέσσερα φορτώματα πράγματα, πραγματεῖες καὶ τρόφιμα καὶ συνδρομὴ μὲ γράμμα στὸν Γεωργάκη [προφανῶς τὸν Ὀλύμπιο] γράφοντας καὶ παρακαλώντας νὰ μὴ στείλωμε ἄλλη φορὰ μπουμπασίρηδες [=ἐκτάκτους ἀπεσταλμένους] καὶ γίνωνται ὑποπτοί, παρὰ νὰ στείλωμε μήνυμα καὶ ἡ Δημογεροντία θὰ κοιτάξῃ μὲ τρόπο νὰ μᾶς φροντίσῃ δι' ὅ,τι χρειασθοῦμε γιὰ νὰ συνδράμουνε τὴν Πατρίδα μας».

Ἐκ τούτων μανθάνομεν ἐνδιαφέροντα πράγματα: διὰ δευτέραν φορὰν ὅτι ὑπῆρχε Δημογεροντία ἐν Κωνσταντζῇ καὶ δὴ εἰς πολὺ ἀνθηρὰν κατάστασιν, ἀφοῦ τόσον προθύμως ἔστειλαν ἄφθονα ἐφόδια καὶ ὑπόσχονται καὶ διὰ τὸ μέλλον ὅτι δεικνύουν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ

foarte înfloritoare, deoarece trimiteau cu atâta bunăvoință din averea lor și promiteau că și în viitor o vor face; că arată un interes viu pentru lupta de eliberare și că se aflau în legătură permanentă cu organizatorii și protagoniștii mișcării, Farmakis și Iorgakis Olympiotul și că aceste evenimente au loc la finele lui 1820, deoarece trimișii se grăbeau să se întoarcă „pe dată”, fiind așteptați cu nerăbdare.

Oricum, I. Filimon³ nu menționează pe nimeni din Constanța în catalogul anexat al Eteriștilor, în timp ce are nume de greci din București, Iași, Galați, Ismail și din alte zone iar „din Moldova doi Cantacuzini, pe Gheorghios și Alexandros”.

Ca să corelăm cele de mai sus cu evenimentele trecerii Prutului de către Ipsilanti, consemnăm următoarele evenimente, redade cronologic. După *Ilias Fotinos*⁴: „Alexandru Ipsilanti a venit la Iași în data de 22 februarie 1821...însoțit de un regiment mare de albanezi, autointitulându-se eliberatorul grecilor de sub puterea otomană și în aceeași seară au dezarmat un număr de 30 de turci aflați la Iași...” Pagina 35: „la solicitarea și recomandarea lui... Vodă Mihail Șuțu... în timpul scurtei sale treceri prin Iași... a cerut de la boierii și negustorii greci de acolo o sumă satisfăcătoare de bani... a înrolat voluntari”. Mai jos la pagina 36: „Aprovizionat cu acestea... cu cai, hrană, arme și arme bune, a pornit...pe la începutul lui martie prin Țara Românească, pentru a-și uni forțele cu cele ale...lui Tudor” (Vladimirescu). La pagina 39: „Venind Tudor în Craiova la întâi martie...unde se aflau G. Olympiotul⁵ și I. Farmakis⁶ ...au discutat între ei despre planurile duse la capăt și despre cele viitoare”. La pagina 46: „cei plecați din Craiova cu câteva zile înainte, G. Olympiotul și I. Farmakis...

3. *Eseu istoric al Revoluției Grecești*, Atena, 1859, pp. 387-416.

4. *Evenimentele Revoluției Grecești în Vlahia*, Leipzig 1846, p. 29-30.

5. Iorgakis Olympiotul.

6. I. Farmakis.

τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα καὶ εὐρίσκονται εἰς τακτικὴν ἐπαφήν μὲ τοὺς διοργανωτὰς καὶ πρωταγωνιστὰς τοῦ κινήματος, ὡς τοὺς Φαρμάκην καὶ Γεωργάκην Ὀλύμπιον· καὶ δὴ ὅτι ταῦτα συμβαίνουν τελευτῶντος τοῦ 1820, ἀφοῦ οἱ ἀπεσταλμένοι ἔσπευσαν νὰ ἐπιστρέψουν «σύνταχα» ὡς ἀναμενόμενοι ἀνυπομόνως.

Πάντως ὁ Ἰ. Φιλήμων³ οὐδένα ἐκ Κωνσταντζης ἀναφέρει εἰς τὸν παρατιθέμενον κατάλογον τῶν Φιλικῶν, ἐνῶ ἔχει ὀνόματα Ἑλλήνων ἐκ Βουκουρεστίου, Ἰασίου, Γαλαζίου Ἰσμαηλίου καὶ ἀορίστως «ἐκ Μολδαβίας δύο Καντακουζηνούς, τοὺς Γεώργιον καὶ Ἀλέξανδρον».

Διὸ νὰ συσχετίσωμεν τ' ἀνωτέρω πρὸς τὰ γεγονότα τῆς διαβάσεως τοῦ Προῦθου ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου, σημειώνομεν τὰ ἑξῆς, καίπερ χρονολογικῶς ἀπέχοντα. Κατὰ τὸν Ἡλίαν Φωτεινόν⁴. «Ὁ Ἄλ. Ὑψηλάντης ἦλθε τὴν 22^{αν} Φεβρουαρίου 1821... μὲ ἰκανὴν Ἀλβανῶν συνοδείαν εἰς Ἰάσιον κηρύττων ἑαυτὸν ἐλευθερωτὴν τῶν Γραικῶν ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν ἰδίαν ἐσπέραν ἀφωπλίσθησαν οἱ ἐν Ἰασίῳ εὐρισκόμενοι Τοῦρκοι 30 τὸν ἀριθμόν...». Σελ. 35: «τῆ παρακινήσει δὲ καὶ συνδρομῇ τοῦ... Ἐγεμόνος Μιχαὴλ Σούτσου... κατὰ τὴν ἐν Ἰασίῳ σύντομον διατριβὴν του... τὸ μὲν... ἐσύναξε παρὰ τῶν ἐκεῖσε ἐγκατοίκων Ἑλλήνων ἀρχόντων τε καὶ ἐμπόρων ἰκανὴν χρημάτων ποσότητα... τὸ δὲ ἐστρατολόγησεν ἐθελοντάς...». Κατωτέρω εἰς τὴν σελ. 36: «Ἐφοδιασθεῖς σὺν τούτοις... μὲ ἵππους, μὲ τροφάς, μὲ ὄπλα καὶ μὲ ἰκανὰ πολεμοφόδια, ἐκινήθη... περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Μαρτίου διὰ τὴν Βλαχίαν, ἵνα συσσωματωθῇ μετὰ τοῦ... Θεοδώρου» [Βλαδιμηρέσκου]. Εἰς τὴν σελ. 39: «Εἰσελθὼν δὲ... ὁ Θεόδωρος ἐν Κραϊώβη τὴν πρώτην Μαρτίου... ὅπου εὐρισκόμενοι εἰσέτι ὁ τε Γ. Ὀλύμπιος καὶ Ἰ. Φαρμάκης... ἐκοινώνησαν μεταξύ των τὰ προλαβόντα καὶ ἐπόμενα σχέδια». Εἰς τὴν σελ. 46: «οἱ πρὸ ἡμερῶν ἐκ Κραϊώβης κινήθεντες Γ. Ὀλύμπιος καὶ Ἰ. Φαρμάκης... ἔδραμον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Βορνίκου Γεωργίου Φιλιππέσκου καὶ ἀπαιτοῦσαν μὲ βίαν παρ' αὐτοῦ τοὺς μηνιαίους μισθοὺς τῶν στρατιωτῶν αὐτῶν».

Ἡ κίνησις ὅμως αὕτη εἶχεν ἀρχίσει πολὺ ἐνωρίτερον ὑπὸ τῶν

3. Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, Ἀθῆναι 1859, σελ. 387-416.

4. Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Λειψία 1846, σελ. 29-30.

s-au oprit la casa vornicului Gheorghe Filipescu și *i-au cerut cu forța solda lunară a acestor ostași*".

Această mișcare însă a început mult mai devreme sub Eteriști. I. Filimon⁷ scrie că deja de la sfârșitul lui noiembrie 1819 „au pornit din Galați Anagnostopoulos și Xanthos ajungând la sfârșitul lui decembrie... Anagnostopoulos, pregătindu-se la Iași, observă ca stare de spirit o vânzoleală pe cât de mare pe atât de timpurie și îngrijorătoare. Dikaios (Papaflessas), contrar instrucțiunilor, răspândise prozelitismul în ambele Principate ale Iașului și Bucureștiului, fără deosebire. Țara Românească și Moldova reprezentau deja o altă Grecie datorită mulțimii de greci mutați și născuți acolo?, dintre care cei mai mulți (pagina 234) nutrind sentimente și având și bani. Cea mai îndrăzneată dintre acțiunile lui Dikaios era să aibă grijă de Iorgakis Olympiotul, de Savvas, ... fiindcă *revoluția se mișcă puțin câte puțin*, trebuie să-i găsească pregătiți... Războinicii aceștia...se apără unul pe altul și își cârmuiesc toată acțiunea". Mai jos se descrie cum de frica domnitorilor A. Suțu și Negri, Anagnostopoulos, pentru a-i păcăli pe turci, înființează Eforiile în Galați și București, care aparent strângeau bani pentru a înființa școala centrală din Pelopones, în realitate însă „pentru ca eforii să strângă cât mai mulți bani, necesari pentru iscarea războiului” (pp. 235-243): „*Diverși soli aduceau de pretutindeni declarații de acest fel. Astfel și cunoscătorii și necunoscătorii Eteriei și ai țelurilor acesteia tind spre același țel*". Centrele de colectare a donațiilor se aflau la București, Iași, Galați. Pagina 248: Dikaios este de acord cu I. Olympiotul și I. Farmakis... *revoluția lor la vremea și ziua stabilită*".

După eșecul mișcării, turcii și românii (cei din urmă mâniați de uciderea eroului lor național Tudor Vladimirescu de către Ipsilanti) îi alungă pe grecii care se văd astfel nenorociți, fiind astfel siliți să se refugieze în număr mare în Ungaria, Rusia,

7. Op. cit., p. 233.

Φιλικῶν. Ὁ Ἰ. Φιλήμων⁵ γράφει ὅτι ἤδη κατὰ τὰ τέλη Νοεμβρίου 1819 «ἀναχωροῦσιν εἰς Γαλάτσι ὁ Ἀναγνωστόπουλος καὶ ὁ Ξάνθος φθάσαντες τέλη Δεκεμβρίου... Ὁ Ἀναγνωστόπουλος ἐτοιμαζόμενος διὰ τὸ Ἰάσιον, παρατηρεῖ εἰς τὰ πνεύματα ἓνα διερεθισμὸν τόσον μέγαν, ὅσον ἦτο πρόωρος καὶ ἐπίφοβος. Ὁ Δικαῖος [Παπαφλέσσας] ἐναντίον τῶν ὀδηγιῶν του ἐξήπλωσε τὸν προσηλυτισμὸν ἄνευ διακρίσεως καὶ εἰς τὰς δύο Ἡγεμονίας τοῦ Ἰασίου καὶ Βουκουρεστίου. Ἡ Βλαχία καὶ ἡ Μολδανία παρίστατο ἤδη ἄλλη Ἑλλάς διὰ τὸ πλῆθος τῶν μετοίκων καὶ παρεπαδήμων Ἑλλήνων οἱ περισσότεροι τῶν ὁποίων (σελ. 234) εἶχον καὶ αἰσθήματα καὶ χρήματα. Τὸ τολμηρότερον παρὰ τὰ ἄλλα κίνημα τοῦ Δικαίου ἦτο νὰ φρονηματίσῃ τὸν Γεώργιον Ὀλύμπιον, Σάββαν,... ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἐπανάστασις κινεῖται μετ' ὀλίγον, πρέπει νὰ εὔρεθῶσιν ἔτοιμοι... Οἱ πολεμικοὶ αὐτοί... συναμιλλῶνται καὶ μεταχειρίζονται ὅλην τὴν δραστηριότητά των». Κατωτέρω ἐκτίθεται πῶς διὰ τὸν φόβον τῶν ἡγεμόνων Ἀ. Σούτσου καὶ Νέγρη ὁ Ἀναγνωστόπουλος πρὸς παραπλάνησιν τῶν Τούρκων ἰδρύει τὰς Ἐφορείας ἐν Γαλαζίῳ καὶ Βουκουρεστίῳ, αἱ ὁποῖαι φαινομενικῶς μὲν συναθροίζουσι χρήματα διὰ τὴν ἴδρυσιν κεντρικοῦ σχολείου ἐν Πελοποννήσῳ, πραγματικῶς ὅμως «τοῦ νὰ ἐπιμεληθῶσιν οἱ Ἐφοροὶ ὅσων δυνηθῶσιν περισσοτέρων χρημάτων, ὡς ἀναγκαίων εἰς τὴν ρῆξιν τοῦ πολέμου (σ. 235-243: «Διάφοροι ἀπόστολοι ἔφερον παντοῦ προκηρύξεις τοιαύτας. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ γνωρίζοντες καὶ μὴ τὴν Ἐταιρίαν καὶ τοὺς σκοπούς της, συνέτρεχον πρὸς τὸ ἴδιον τέλος». Κέντρα συλλογῆς ἐράνων ἦσαν τὸ Βουκουρέστιον, Ἰάσιον, Γαλάτσιον. Σ. 248: Ὁ Δικαῖος συμφωνεῖ μετὰ τὸν Γ. Ὀλύμπιον καὶ Ἰ. Φαρμάκην... τὴν ἐπανάστασιν των εἰς ἐποχὴν καὶ ἡμέραν προσδιωρισμένην».

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κινήματος, Τοῦρκοι καὶ Ρουμᾶνοι (οἱ δεύτεροι μένεα πνέοντες διὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου φόνον τοῦ ἀπιστήσαντος ἐθνικοῦ των ἥρωος Θ. Βλαδιμηρέσκου) καταδιώκουν τοὺς Ἑλληνας οἱ ὁποῖοι καὶ βλέπουν μαύρας ἡμέρας ἀναγκαζόμενοι πολλάκις νὰ καταφεύγουν εἰς Οὐγγαρίαν, Ρωσίαν, ὅπου ὑπῆρχον ἀκμάζουσαι Ἑλληνικαὶ παροικίαι. Οὗτοι μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα καὶ τὴν κατασίγασιν τῶν πνευμάτων ἤρχισαν νὰ ἐπανέρχωνται εἰς τὰς παλαιὰς των ἐστίας,

5. Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, Ναυπλία 1834, σελ. 233.

unde existau comunități grecești înfloritoare. După înăbușirea revoluției în Grecia și reducerea la tăcere a spiritelor, au început să revină la vechile lor cămine, în timp ce în paralel, așa cum vom vedea, au apărut alte motive ce au contribuit la instalarea noilor elemente (mai ales în Constanța).

Destui ani mai târziu, avem o vie descriere a Dobrogei făcută de călugărul Parthenios, care, străbătând regiunea pentru a merge la Muntele Athos, i-a cunoscut îndeaproape situația mizeră⁸. Scrie așadar în memoriile sale că turcii îi împiedică pe locuitori să-și îndeplinească îndatoririle religioase. În Brăila cu greutate reușesc să păstreze o locuință din lemn, pe jumătate distrusă, în chip de biserică și aflată la mare distanță de oraș. La Babadag biserica a fost incendiată de către turci. Întrebându-i pe locuitori cărui fapt datorează mizeria lor, a primit răspunsul că la fiecare zece-doisprezece ani au război și în momentul în care reușesc să-și vindece rănilor, îi găsește o nouă nenorocire (referire la războaiele din 1768, 1774, 1807, 1809, când orașul a fost distrus de comandantul rus Platow și din 1828, când rușii au jefuit Dobrogea). Și continuă locuitorii: „Turcii ne duc ca prizonieri în Turcia, ne ard casele, ne jefuiesc grădinile, ne distrug și ard bisericile, icoanele, ne fură lucruri de preț...”.

În aceste condiții locuitorii, printre ei și greci, era greu să prospere și de multe ori erau siliți să plece. Camille Allard, despre care vom vorbi mai departe, scrie referitor la acest lucru⁹. Informații similare referitoare la nefericirea orașului din acei ani și până la 1854 – punct de referință a istoriei sale moderne – găsim în cartea lui Ionescu¹⁰.

8. Vezi lucrarea lui P. Panaitescu, *La question de la Dobrogea*, la pp. 104-108 din volumul *La Dobrogea Roumaine*, Bucarest, 1919.

9. *Souvenirs d'Orient, la Bulgarie Orientale*, Paris, 1864, p. 163: „După invazia rușilor în 1829, o mare parte din Bulgaria Răsăriteană (Dobrogea) a rămas aproape pustiită. În scurt timp însă, multe familii creștine și musulmane s-au întors”.

10. Conform generalului Moltke, în 1840 orașul cuprindea patruzeci de case locuite. În 1843 Constanța e un sat sărac de colibe din stuf locuite de oameni zdrențăroși. Despre

ένῳ ἐκ παραλλήλου, ὡς θὰ εἶδωμεν, ἄλλοι λόγοι συνετέλεσαν εἰς ἐγκατάστασιν καὶ νέων στοιχείων (εἰδικῶς ἐν Κωνσταντζῆ).

Ἄρκετὰ ἔτη βραδύτερον ἔχομεν ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς Δοβρουτσᾶς ὑπὸ τινος καλογήρου Παρθενίου, ὁ ὁποῖος διασχίσας τὴν περιοχὴν διὰ νὰ μεταβῆ εἰς τὸ Ἅγιον ὄρος ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίου τὴν ἀθλιότητά της⁶. Γράφει λοιπὸν εἰς τὰς ἀναμνήσεις του ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐμποδίζουν τοὺς κατοίκους νὰ ἐκτελοῦν τὰ θρησκευτικὰ των καθήκοντα. Εἰς Βραΐλαν μόλις κατορθώνουν νὰ διατηροῦν μικρὰν ἡμικατεστραμμένην ξυλίνην οἰκίαν ἀντὶ ναοῦ καὶ μακρὰν τῆς πόλεως εὕρισκομένην. Εἰς Babadag ἡ ἐκκλησία ἐκάη ὑπ' αὐτῶν. Ἐρωτήσας τοὺς κατοίκους ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀθλιότης των, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν ὅτι κάθε δέκαδῶδεκα ἔτη ἔχουν πόλεμον καὶ μόλις κατῶρθωναν νὰ ἐπουλώσουν τὰς πληγὰς των νέα συμφορὰ τοὺς εὗρισκε (ἀναμνήσεις τῶν πολέμων τοῦ 1768, 1774, 1792, 1807, 1809, ὅτε ἡ πόλις κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ρώσου στρατηγοῦ Ρ1ατω, καὶ τοῦ 1828 κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ Ρῶσοι ἐληλάτησαν τὴν Δοβρουτσᾶν). Καὶ συνεχίζουν οἱ κάτοικοι: «Οἱ Τοῦρκοι μᾶς ἀπάγουν ὡς αἰχμαλώτους εἰς Τουρκίαν, καίουν τὰς οἰκίας μας, λεηλατοῦν τοὺς κήπους μας, καταστρέφουν καὶ καίουν τὰς ἐκκλησίας μας, τὰς εἰκόνας, μᾶς κλέπτουν πολύτιμα πράγματα...».

Ἐπὶ τὰς συνθήκας αὐτάς, οἱ κάτοικοι, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Ἕλληνες, ἦτο δύσκολον νὰ εὐδοκιμήσουν καὶ πολλάκις ἠναγκάζοντο νὰ φεύγουν. Ὁ Camille Allard, περὶ τοῦ ὁποίου θὰ γίνῃ λόγος περαιτέρω, γράφει σχετικῶς⁷. Ἀναλόγους πληροφορίας περὶ τῆς κακοδαιμονίας τῆς πόλεως κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα καὶ μέχρι τοῦ 1854 – σταθμοῦ τῆς νεωτέρας ἱστορίας της – εὕρισκομεν εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ionescu⁸.

6. Βλ. τὴν ἐργασίαν τοῦ P. Panaitescu, *La question de la Dobrogea* ἐν σελ. 104-108 τοῦ βιβλίου *La Dobrogea Roumaine*, Boucaresst 1919.

7. *Souvenirs d'Orient, la Bulgarie orientale*, Paris 1864 σελ. 163: «Μετὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ρώσων, τὸ 1829, μέγα μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Βουλγαρίας (Δοβρουτσᾶς) σχεδὸν ἠρημώθη. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως πολλὰ οἰκογένειαι Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων ἐπέστρεψαν.»

8. Κατὰ τὸν στρατηγὸν Moltke, τὸ 1840 ἡ πόλις περιελάμβανε τεσσαράκοντα κατωκημένας οἰκίας. Τὸ 1843 ἡ Κωνσταντζα εἶναι πτωχὸν χωρίον ἐκ καλαμίνων καλυβῶν κατοικουμένων ὑπὸ ρακενδύτων ἀνθρώπων. Διὰ τὰ ἔτη 1850-1854 ὁ Ionescu dela Brad (*Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja*, Publ. Bulletin Soc. Reg. Rom. de Géogr. 1911 – σελ. 34-35), γράφει ὅτι ὁ λιμὴν τῆς Κ. ἀφίνει ἀπροστάτευτα τὰ

Cu toată rezerva, menționez o informație a unui bătrân constănțean conform căreia în jurul lui 1840 se aflau în Constanța aproximativ patruzeci de familii grecești care dețineau trei băcănii, două măcelării, vinării, brutăria unui epirot, o cizmărie, două ateliere de confecționat căruțe și trăsuri și două hanuri. Apoi, pe la 1848 „a venit valiul Tulcei și i-a pus în bună rânduială pe tătari, aducând turci în Belendiye (Primărie) și la Gümruk (vamă) precum și la căpitănia portului. Afacerile grecești au intrat pe un făgaș bun și au venit alți pontici” – prin urmare, mai existau și alții de dinainte sau cel puțin o parte din ei. De consemnat faptul că în lucrarea mai sus menționată a lui Ilias Fotinos (anul 1846) niciun contribuabil din Constanța nu este trecut în catalog, dar apar cei din București, Târgoviște, Brăila, Galați etc. Poate pentru că scriitorul nu trecuse pe acolo. Ce s-a întâmplat așadar cu „Demogherontia” menționată în broșura „File de istorie”? Pare probabil că s-a dizolvat din cauza războaielor consecutive și a incursiunilor din acei ani tulburi, determinându-i pe locuitori să se mute temporar în locuri mai sigure.

Conform lui Alex Lăpedatu¹¹, „populația greacă antică de pe coastă s-a retras după atacuri în orașele mari și în locuri mai sigure lăsând în majoritate în urma ei (după opinia lui Iorga) acești creștini ciudați turciți, pe găgăuzi. Acest lucru are loc pe coastele unde turcii își aveau forturile.” și mai departe (p. 145) scrie: „În prima jumătate a secolului al XIX-lea Dobrogea capătă fizionomia etnică actuală. Atunci se stabilesc coloniștii bulgari în locul lăsat gol de populația musulmană care s-a retras.

anii 1850-1854 Ionescu de la Brad (*Excursion agricole dans la plaine de Dobrodja*, Publ. Bulletin Soc. Reg. Rom. de Géogr. 1911 – pp. 34-35), scrie că portul Constanței lasă neprotejate foarte puține vase ce navighează pentru grâu și orz, acest lucru însă se întâmplă de trei ani din cauza foametei care a bântuit orașul.

11. Membre de l'Académie Roumaine, în articolul *Les prétentions bulgares sur la Dobrogea* (pp. 131-146 din volumul comemorativ *La Dobrogea Roumaine*), p. 141.

Μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν ἀναγράφω πληροφορίαν γέροντος Κωνσταντζιανοῦ κατὰ τὴν ὁποίαν περὶ τὸ 1840 εὐρίσκοντο ἐγκατεστημένοι ἐν Κωνσταντζῆ τεσσαράκοντα περίπου Ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι διατηροῦσαι τρία παντοπωλεῖα, δύο κρεοπωλεῖα, οἰνοπωλεῖα, ἐν ἀρτοποιεῖον Ἡπειρώτου τινός, ἐν ὑποδηματοποιεῖον, δύο ἀμαξοποιεῖα καὶ δύο πανδοχεῖα (χάνια). Κατόπιν, κατὰ τὸ 1848, «ἦλθεν ὁ βαλῆς τῆς Τούλτσας καὶ ἔβαλε σὲ τάξην τοὺς Τατάρους καὶ ἔφερε Τούρκους στὸ Μπελεντιέ [Δημαρχεῖον] καὶ στὸ Κουμέρκι [Τελωνεῖον] καθὼς καὶ στὴν Καπιτάνα τοῦ πόρτου. Σιάζανε οἱ Ἑλληνικὲς δουλειές κ' ἦλθαν κι ἄλλοι Μαυροθαλασσίτες» – ἐπομένως καὶ οἱ προηγούμενοι ἦσαν τοιοῦτοι ἢ τοῦλάχιστον μέρος αὐτῶν. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἔργον τοῦ Ἡλίου Φωτεινοῦ (τοῦ ἔτους 1846) οὐδεὶς συνδρομητῆς ἐκ Κωνσταντζης ἀναγράφεται εἰς τὸν σχετικὸν κατάλογον, ἐνῶ ὑπάρχουν ἐκ Βουκουρεστίου, Τυργοβίστου, Βραΐλας, Γαλαζίου κλπ. Ἴσως ὁμως ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς δὲν μετέβη ἐκεῖ. Τί ἀπέγινε λοιπὸν ἢ «Δημογεροντία» τῆς «φυλλάδας»; Φαίνεται πιθανὸν ὅτι διελύθη ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων πολέμων καὶ ἐπιδρομῶν τῶν ταραχῶδων ἐκείνων ἐτῶν τῶν κατοίκων τραπέντων προσωρινῶς εἰς ἀσφαλέστερα μέρη.

Κατὰ τὸν Alex Lepădatu⁹ «ὁ ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς ἀκτῆς ἀποσυρθεὶς μετὰ τὰς εἰσβολὰς εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ εἰς ἀσφαλεστέρους τόπους, ἐξηφανίσθη ἀφίνων κατὰ τὸ πλεῖστον ὀπισθὲν του (κατὰ τὴν γνώμην καὶ τοῦ Iorga) τοὺς περιέργους αὐτοὺς ἐκτουρκισθέντας χριστιανούς Găgăutzi. Αὐτὸ συνέβη εἰς τὰς ἀκτὰς ὅπου οἱ Τοῦρκοι εἶχον τὰ φρούριά των». Καὶ περαιτέρω (σελ. 145) γράφει: «Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19^{ου} αἰ. ἡ Δοβρουτσὰ λαμβάνει τὴν σημερινὴν ἐθνικὴν φυσιογνωμίαν της. Τότε ἐγκαθίστανται αἱ Βουλγαρικαὶ ἀποικίαι εἰς τὰ κενὰ τοῦ ἀποχωροῦντος Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ. Τότε ἔρχονται οἱ περισσότεροι τῶν Ρώσων καὶ τῶν Γερμανῶν τοὺς ὁποίους συναντῶμεν ἀκόμη σήμερον. Τότε κατέρχονται ἀπὸ τὸν Δούναβιν πολλοὶ Ρουμᾶνοι βοσκοὶ καὶ γεωργοὶ οἱ ὅποιοι

καταπλέοντα διὰ σῖτον καὶ κριθὴν ἐλάχιστα ἰστιοφόρα, ὅπερ ὁμως ἔχει νὰ συμβῇ ἀπὸ τριετίας ἐξ αἰτίας τοῦ λιμοῦ ὁ ὁποῖος ἐμάστισε τὴν πόλιν.

9. Membre de l'Académie Roumaine, εἰς τὸ ἄρθρον του *Les prétentions bulgares sur la Dobrogea* (σελ. 131-146 τοῦ ἀναμνηστικοῦ βιβλ. *La Dobrogea Roumaine*) σελ. 141.

Atunci vin majoritatea rușilor și a nemților pe care-i întâlnim și în zilele noastre. Atunci vin de peste Dunăre mulți păstori și agricultori români, care ocupă casele și domeniile abandonate de turci, sporind puterea și importanța elementului românesc în Dobrogea”.

Și grecii? Conform lui G. Vâlsan¹², „prima hartă etnografică și prima statistică serioasă a Dobrogei a fost întocmită de un român însărcinat de autoritățile turcești pentru a realiza un studiu agricol al provinciei. Astfel (nota), în tabelul statistic al regiunii Köstence, dintr-un total de 1426 de familii, nu este menționată niciuna grecească, în timp ce în regiunea din jurul Tulcei, în 9 sate apar menționate două sute de familii de greci. Poate pentru că erau interesați de latura agricolă și nu civică. Acest Ionescu, conform lui Iorga (nota), numește Constanța drept „sat de pescari”.

După Războiul Crimeii orașul este vizitat de mulți străini și greci despre care avem informații mai exacte.

Vie este descrierea orașului făcută de medicul Camille Allard, menționat mai sus și care, în iulie 1855, a însoțit delegația ce se deplasa acolo pentru construirea drumului național dintre Constanța și Rasova. În lucrarea lui, *La Bulgarie orientale* – deoarece considera Dobrogea ca fiind bulgărească – scrie (p. 10) că regiunea era deșert și nu avea străzi și mijloace de comunicație în afară de Constanța – Varna și Constanța-Tulcea.

Mai departe spune că (p. 38) coasta orașului era acoperită de ruinele marilor depozite, că demult se formase un golf mic în interiorul căruia existau douăsprezece vase comerciale mici”. La p. 39: „În orice caz, portul e încă cel mai bun din zonă. Când am sosit cu vaporul (traversând râul Galliko?) inima ni s-a strâns la vederea ruinelor abandonate, ale căror ziduri purtau urme

12. Professeur à l'université de Jassy, *Droits bulgares et roumains sur la Dobrogea* (în vol. *La Dobrogea Roumaine*, pp. 54-82), p. 74.

καταλαμβάνουν τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐγκαταλειφθείσας οἰκίας καὶ γαίας καὶ αὐξάνουν τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ Ρουμανικοῦ στοιχείου Δοβροντσᾶς».

Καὶ οἱ Ἕλληνες; Κατὰ τὸν G.Valsan¹⁰ «ὁ πρῶτος ἐθνογραφικὸς χάρτης καὶ ἡ πρώτη σοβαρὰ στατιστικὴ τῆς Δοβρουτσᾶς ἐγένετο ὑπὸ Ρουμάνου ἐπιφορτισθέντος ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἀγρονομικὰς ἐρεύνας εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Οὗτος¹¹ εἰς τὸν στατιστικὸν του πίνακα τῆς περιοχῆς Κιουστενζές ἐπὶ συνόλου 1426 οἰκογενειῶν οὐδεμίαν Ἑλληνικὴν ἀναγράφει, ἐνῶ εἰς τὴν πλησιόχωρον περιοχὴν τῆς Τούλτσας ἐπὶ 9 χωρίων ἀναγράφει διακοσίας Ἑλληνικὰς οἰκογενείας. Ἴσως διότι ἐνδιεφέρετο διὰ τὸ ἀγροτικὸν καὶ ὄχι τὸ ἀστικὸν στοιχεῖον. Ὁ αὐτὸς Ionescu κατὰ τὸν Iorga¹² ἀναφέρει τὴν Κ. ὡς «χωρίον ἀλιέων».

Ἀπὸ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου ἐπισκέπτονται τὴν πόλιν ἀρκετοὶ ξένοι καὶ Ἕλληνες ἐκ τῶν ὁποῖων ἀρυόμεθα ἀκριβεστέρως πληροφορίας.

Ζωηρὰ εἶναι ἡ περιγραφή τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ προαναφερθέντος ἱατροῦ Camille Allard ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1855 συνώδευσε Γαλλικὴν ἀποστολὴν μεταβᾶσαν ἐκεῖ πρὸς κατασκευὴν δημοσίας ὁδοῦ ἀπὸ Κωνσταντζής εἰς Ράσσοβα. Εἰς τὸ ἔργον του *La Bulgarie orientale* – διότι θεωρεῖ τὴν Δοβρουτσᾶν ὡς Βουλγαρικὴν – γράφει (σελ. 10) ὅτι ἡ περιοχὴ ἦτο ἔρημος καὶ ἐστερεῖτο ὁδῶν καὶ συγκοινωνίας πλὴν τῶν Κωνσταντζής-Βάρνας καὶ Κωνσταντζής-Τούλτσας.

Περαιτέρω (σελ. 38) λέγει ὅτι ἡ ἀκτὴ τῆς πόλεως ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῶν ἐρειπίων μεγάλων ἀποθηκῶν, ὅτι παλαιὰ προβλῆς ἐσχημάτιζε μικρὸν ὄρμον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἡμίσεια δωδεκάς μικρῶν ἐμπορικῶν πλοίων. Εἰς σελ. 39: «Πάντως ὁ λιμὴν εἶναι ἀκόμη ὁ καλύτερος τῆς περιοχῆς. Ὅταν ἐξήλθομεν τοῦ πλοίου (μετέβησαν διὰ Γαλλικοῦ) ἡ καρδιά μας ἔσφιξεν εἰς τὴν θέαν ἐγκαταλελειμμένων ἐρειπίων, οἱ τοῖχοι τῶν ὁποῖων ἔφερον ἵχνη πυρκαϊᾶς. Σκελετοὶ βουβάλων, βοῶν καὶ ἵππων ἔκειντο καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς παραλίας». Εἰς τὴν. σελ.

10. Professeur à l'Université de Iassy, *Droits bulgares et roumains sur la Dobrogea* (εἰς βιβλ. *La Dobrogea Roumaine* σελ. 54-82) σελ. 74.

11. I. Ionescu, *Une carte ethnographique, Constantinople*, Imprimerie du Journal de Constantinople, 1850.

12. *Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea*, Iassy 1917, σελ. 168.

de incendiu. Schelete de bovine, boi și cai se înșiruiău pe toată întinderea plajei”. La p. 41 spune că au construit o casă din lemn pentru a locui, dar scândurile de la ușă și ferestrele lipseau și că le-au comandat de la Constantinopol!

Din această descriere și din cele auzite cu ocazia vizitei guvernatorului turc cum că turcii nu aveau posibilități economice pentru a avea mai multe soții, se trage concluzia că orașul era în decădere. Și dacă încă existau greci, probabil ei nu se constituiseră într-o formă organizată.

După sosirea francezilor, lucrurile s-au schimbat. Conform aceluiași, pe la mijlocul lui august s-a aflat în oraș o mulțime de muncitori (p. 49): „Toate neamurile Răsăritului părea că-și dăduseră întâlnire în oraș. La ceasul odihnei românii își dansau dansurile naționale, în vreme ce rușii, cazacii și bulgarii beau rachiu până când toți cădeau la pământ, unii de oboseală alții de beți. Grecii, evreii, armenii se mișcau prin această mulțime căutând mereu ocazia unui câștig. Tătarii în spatele tutunului din lulele păreau câteodată întristați de severitatea Profetului, iar turcul, așezat cu picioarele încrucișate sub el, înaintea ușii cafenelei joase, își menținea seriozitatea apatică, pe care nu o abandona vreodată”.

Interesante lucruri povestește mai departe (p. 55) despre un anume grec Leonidas care probabil preda lecții de gramatică. Acesta era sergent în armata rusă. Deoarece a schimbat toate meseriile, a ajuns în cele din urmă bucătar al misiunii. Când au plecat francezii, a abandonat și această meserie pentru a se face traducător – intermediar în Varna.

La pagina 163 spune că pustiirea regiunii este cauzată de invazia rușilor de la 1854 și a bașibuzucilor. În primăvara lui 1855 bejenarii încep să se întorcă, dar frica de ruși le întârzie mult această acțiune. La sfârșit (pp. 63-64) scrie că bulgarii, vlahii, rușii, tătarii și turcii alcătuiesc populația regiunii. Grecii,

41 λέγει ὅτι κατεσκεύασαν ξυλίνην οἰκίαν διὰ νὰ μείνουν, ἀλλ' αἱ σανίδες διὰ τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα ἔλειπον καὶ τὰς παρήγγειλαν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν!

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης καὶ ἐκ τοῦ λεγομένου ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Τούρκου διοικητοῦ ὅτι οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον τὴν οἰκονομικὴν εὐχέρειαν νὰ ἔχουν πλείονας τῆς μιᾶς γυναίκα, ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πόλις εὐρίσκετο εἰς παρακμὴν. Καὶ ἂν ἀκόμη ὑπῆρχον Ἕλληνες, θὰ ἦσαν ἀνοργάνωτοι.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν ὅμως τῶν Γάλλων, τὰ πράγματα ἥλλαξαν. Κατὰ τὸν ἴδιον, περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου συνέρρευσε εἰς τὴν πόλιν πλῆθος ἐργατῶν (σελ. 49): «Ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς ἐφαίνοντο ὡς νὰ εἶχον δώσει συνέντευξιν εἰς τὴν πόλιν.»

Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως οἱ Βλάχοι ἐχόρευον τοὺς ἐθνικοὺς των χορούς, ἐνῶ οἱ Ρῶσοι, Κοζάκοι καὶ Βούλγαροι ἔπινον ρακί, ἕως ὅτου ὅλοι ἔπιπτον κατὰ γῆς ἄλλοι ἐκ κωπώσεως καὶ ἄλλοι ἐκ τῆς μέθης. Οἱ Ἕλληνες, Ἑβραῖοι, Ἀρμένιοι ἐκινουῦντο μεταξὺ τοῦ πλήθους τούτου ἀναζητοῦντες πάντοτε εὐκαιρίαν κέρδους. Ὁ Τάταρος ὅπισθεν τοῦ καπνοῦ τοῦ τσιμπουκίου τοῦ ἐφαίνετο κάποτε ὡς νὰ λυπῆται διὰ τὴν ἀύστηρότητα τοῦ Προφήτου καὶ ὁ Τοῦρκος καθισμένος σταυροποδητὶ ἔμπροσθεν τῆς θύρας χαμηλοῦ καφενεῖου διεισθεῖ τὴν ἀπαθῆ σοβαρότητα του, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἀποχωρίζεται.

Ἐνδιαφέροντα πράγματα διηγεῖται περαιτέρω (σελ. 55) περὶ τινος Ἕλληνοσ, Λεωνίδου ὀνόματι, ὁ ὁποῖος ἠδύνατο νὰ παραδίδη μαθήματα γραμματικῆς. Οὗτος ὑπῆρξε λοχίας τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ. Ἀφοῦ ἥλλαξεν ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα, κατέληξε μάγειρος τῆς ἀποστολῆς. Ὅταν ἔφυγαν οἱ Γάλλοι, ἐγκατέλειψε καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο διὰ νὰ γίνῃ μεταφραστὴς-μεσίτης εἰς Βάρναν.

Εἰς τὴν σελ. 163 λέγει ὅτι ἡ ἐρήμωσις τῆς περιοχῆς ὠφείλετο εἰς τὴν εἰσβολὴν τῶν Ρώσων κατὰ τὸ 1854 καὶ τῶν Βασιβουζούκων. Τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1855 οἱ ἀπομακρυνθέντες ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφουν, ἀλλ' ὁ φόβος τῶν Ρώσων ἐπεβράδυνε πολὺ τὴν κίνησίν των. Τέλος δὲ (σελ. 63-64) γράφει ὅτι Βούλγαροι, Βλάχοι, Ρῶσοι, Τάταροι καὶ Τοῦρκοι ἀποτελοῦν τὸν πληθυσμὸν τῆς περιοχῆς. Οἱ Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, Ἀθίγγανοι καὶ Γερμανοὶ εἶναι ὀλίγοι καὶ ἀποτελοῦν πληθυσμὸν μὴ

armenii, țigani și nemții sunt puțini și alcătuiesc populația care nu este permanentă acolo. (Demn de consemnat este faptul că din cea de a doua grupă îi amintește primii pe greci).

Ne aflăm în anul 1859, la patru ani de la vizita lui Allard. Mulți dintre angajații la lucrările misiunii franceze au rămas în oraș, în timp ce alții bineînțeles au venit pentru exploatarea comercială a orașului renăscut prin lucrări. Andreas Papadopoulos Vretos¹³ scrie: „Constanța este astăzi un oraș mic, capitala regiunii Dobrogea, unde locuiește Aga Pașalei, guvernatorul Varnei. Populația ei nu depășește trei mii cinci sute de suflete, printre care sunt grecii care se ocupă cu negoțul. Din micul port câteva vase încarcă grâu, orz și lână cu destinația Constantinopol”. În continuare deplânge și el starea proastă a portului și a orașului din punctul de vedere al hranei, adăpostului, chiar și al apei. Această stare nu atrage evident mulți locuitori noi. Conform unei alte informații, turcii nu permiteau adeptilor altor religii să ridice construcții arătoase – Dimitrios Benderlis, președintele Comunității, în anul 1864, pentru a-și zidi casa, care se afla la aceeași înălțime cu portul, a cerut permisiunea de la turci pentru ridicarea unui depozit, parte din care a transformat pe ascuns în locuință.

Conform lui Ionescu¹⁴, ca o consecință a epidemiei de holeră, este numit în perioada 1856-1860 de către turci A. Papasaul din Plovdiv în calitate de medic al Lazaretului din oraș. Pe acesta îl numește „româno-macedonean”, iar mai târziu (1868) îl vom găsi implicat activ în treburile comunității grecești. Hector Sarafidis¹⁵ scrie despre el că se numea Konstantinos¹⁶. „A studiat în Atena

13. *La Bulgarie ancienne et moderne*, Saint Petersburg, 1859.

14. Tomi – Constanța.

15. *Medici greci din România. Lucrările practice ale Academiei din Atena*, vol. 12 (1940) (pp. 1-47) – pag. 36.

16. Apare ca membru al Demogherontiei în Sfântul Registru (vezi mai departe, în jurul anului 1868).

μόνιμον. (Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν τῆς δευτέρας ομάδος ἀναφέρει πρώτους τοὺς Ἕλληνας).

Εὕρισκόμεθα εἰς τὸ ἔτος 1859, τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Allard. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐργασθέντας εἰς τὰ ἔργα τῆς Γαλλικῆς ἀποστολῆς παρέμειναν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἄλλοι ἀσφαλῶς ἦλθαν δι' ἐμπορικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἀναγεννωμένης διὰ τῶν ἔργων πόλεως. Ὁ Ἄνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς¹³ γράφει: «Ἡ Κωνσταντζα εἶναι σήμερον μικρὰ πόλις, πρωτεύουσα τῆς περιοχῆς Δοβρουτσᾶς ὅπου διαμένει ὁ Ἄγᾶς τοῦ Πασᾶ, διοικητοῦ τῆς Βάρνας. Ὁ πληθυσμὸς τῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰς τρεῖς χιλιάδας, πεντακόσιοι τῶν ὁποίων εἶναι Ἕλληνες ἀσχολούμενοι εἰς τὸ μικροεμπόριον. Εἰς τὸν μικρὸν λιμένα μερικὰ ἰστιοφόρα φορτώνουν σῖτον καὶ κριθὴν καὶ ἔρια προοριζόμενα διὰ τὴν Κων/λιν.» Ἀκολουθῶς διεκτραγωδεῖ καὶ αὐτὸς τὴν κακὴν κατάστασιν τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως ἀπὸ ἀπόψεως τροφῆς, στέγης, ἀκόμη καὶ ὕδατος. Ἡ κατάστασις αὐτὴ δὲν ἐλκύει βεβαίως πολλοὺς νέους κατοίκους. Κατὰ τινα πληροφορίαν, οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ἀλλοδόξους τὴν ἀνέγερσιν εὐμαρῶν οἰκημάτων – Ὁ Δημήτριος Μπέντερλης, Πρόεδρος τῆς Κοινότητος κατὰ τὸ 1864, διὰ νὰ κτίσῃ τὴν οἰκίαν του τὴν εὕρισκομένην εἰς ὕψωμα ὑπεράνω τοῦ λιμένος ἐζήτησεν ἄδειαν ἀπὸ τοῦς Τούρκους διὰ τὴν ἴδρυσιν ἀποθήκης, τμῆμα τῆς ὁποίας μετεσκεύασε κρυφίως εἰς κατοικίαν.

Κατὰ τὸν Ionescu¹⁴ συνεπεῖα: τῆς ἐπιδημίας χολέρας διορίζεται κατὰ τὰ ἔτη 1856-1860 ὑπὸ τῶν Τούρκων ὁ ἐκ Φιλιππουπόλεως Ἄ. Παπασαοῦλ ὡς ἰατρὸς τοῦ Λοιμοκαθαρητηρίου τῆς πόλεως. Τοῦτον ἀποκαλεῖ «Ρωμοῦνον-Μακεδόνα» ἐνῶ ἀργότερον (1868) θὰ τὸν εὕρωμεν ἀναμειγνυόμενον ἐνεργῶς εἰς τὰ Ἑλληνικὰ κοινοτικὰ πράγματα. Ὁ Ἐκτωρ Σαραφίδης¹⁵ γράφει περὶ αὐτοῦ ὅτι ὠνομάζετο Κωνσταντῖνος¹⁶. «Σπουδάσας ἐν Ἀθήναις διωρίσθη τῷ 1866 ἰατρὸς τοῦ ἐν Κωνσταντζῇ σταθμοῦ τοῦ Λοιμοκαθαρητηρίου τῆς Διεθνοῦς Ἐπιτροπῆς παραμείνας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1877». Πιθανώτερον εἶναι ἴσως

13. *La Bulgarie ancienne et moderne*, Saint Petersburg 1859.

14. Tomi-Constanța.

15. Ἕλληνες ἰατροὶ ἐν Ρουμανίᾳ. Πραγματεῖται τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. 12^{ος} <1940> (σελ. 1-47) – σελ. 36.

16. Οὕτω φέρεται ὡς δημογέρων τῆς Κοινότητος εἰς τὸν Ἱερὸν Κώδικα (βλ. περαιτ., κατὰ τὸ ἔτος 1868).

și a fost numit în 1866 medic în Constanța în cadrul Lazaretului Comisiei Internaționale, rămânând în această funcție până în anul 1877". E mai probabil faptul că poate confirmă informația furnizată de Ionescu cu privire la anul numirii sale în 1856, puțin după războiul Crimeii, când a izbucnit epidemia.

Această primă mișcare de colonizare a străinilor și a grecilor este urmată de o alta având ca pretext începerea lucrărilor de realizare a drumului public Constanța-Cernavodă în anul 1857 de către francezi, drum cunoscut sub numele de „Strada franceză”. De asemenea, între anii 1858-1860 datorită construcției liniei de cale ferată Constanța – Cernavodă de către compania engleză „Danube and Black Sea railway Co”, sunt atrași și alți muncitori. Această companie, în urma înțelegerii cu guvernul otoman, preia construirea portului și ridică patru sute de locuințe pentru angajații, maiștrii și muncitorii săi. Astfel, din primăvara anului 1858 începe renașterea orașului și împreună cu el și elementul grec. Conform unei informații obținute verbal, majoritatea caselor din oraș au fost construite de către constructorii greci proveniți din Saranta Ekklesies – Thracia. Manouras din Zakynthos a fost șef de lucrări la căile ferate engleze. Acestuia i se datorează și construcția vechiului far al orașului, care în prezent nu mai este funcțional.

Datorită acestor lucrări mai sus amintite, Constanța se leagă de restul țării și puțin câte puțin absoarbe activitatea comercială a portului Cernavodă aflat, după cum se știe, la Dunăre.

Populația orașului crește în salturi ridicându-se în vremea aceea (după Ionescu) la 6.000 de locuitori împărțiți în următoarele cartiere: englez, evreesc, grecesc (acolo unde azi se află biserica greacă, școlile și teatrul), armenesc și turcesc (cuprinzându-i și pe bulgari împreună cu românii).

ὅτι ἀληθεύει ἡ πληροφορία τοῦ Ionescu περὶ τοῦ χρόνου τοῦ διορισμοῦ του κατὰ τὸ 1856, ὀλίγον μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, ὅτε ἐξέσπασεν ἡ ἐπιδημία.

Τὴν πρώτην αὐτὴν ἐποικιστικὴν κίνησιν ξένων καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων ἀκολουθεῖ ἄλλη ἔχουσα ἀφορμὴν τὴν ἔναρξιν τῶν ἔργων διανοίξεως δημοσίας ὁδοῦ Κωνσταντζης-Τσερναβόδας τὸ 1857 ὑπὸ τῶν Γάλλων, γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Γαλλικὴ ὁδός». Ἐπίσης ἡ κατὰ τὰ ἔτη 1858-60 ἐγκατάστασις σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Κωνσταντζης-Τσερναβόδας ὑπὸ τῆς Ἀγγλικῆς Ἐταιρείας «Danube and Black Sea railway Co» προσελκύει καὶ ἄλλους. Ἡ Ἐταιρεία αὐτὴ κατόπιν συμφωνίας μετὰ τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως ἀναλαμβάνει καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ λιμένος καὶ ἰδρύει τετρακοσίους οἰκίσκους διὰ τοὺς ὑπαλλήλους, τεχνίτας καὶ ἐργάτας της. Οὕτω ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1858 κυρίως ἀρχίζει ἡ ἀναγέννησις τῆς πόλεως καὶ μαζί της καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου. Κατὰ τινὰ πληροφορίαν προφορικὴν αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς οἰκίας τῆς πόλεως ἐκτίσθησαν ὑπὸ Ἑλλήνων κτιστῶν προερχομένων ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Θράκης. Ὁ Ζακύνθιος Μανουρᾶς ὑπῆρξεν ἐργοδηγὸς τῶν Ἀγγλικῶν σιδηροδρόμων. Εἰς τοῦτον ὀφείλεται καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ μὴ ἐν ἐνεργείᾳ πλέον παλαιοῦ φάρου τῆς πόλεως.

Διὰ τῶν ὡς ἄνω ἔργων ἡ Κωνσταντζα ἐνοῦται μετὰ τῆς ἐνδοχώρας καὶ κατ'ὀλίγον ἀπορροφᾷ τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τοῦ λιμένος Τσερναβόδα εὐρισκομένου, ὡς γνωστὸν, ἐπὶ τοῦ Δουνάβευς.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως αὐξάνεται ἀλματωδῶς ἀνερχόμενος κατὰ τοὺς χρόνους τούτους (κατὰ τὸν Ionescu) εἰς 6.000 κατοίκους κατανεμημένους εἰς τὰς ἐξῆς συνοικίας: Ἀγγλικήν, Ἑβραϊκὴν, Ἑλληνικὴν (ἐκεῖ ὅπου σήμερον εὐρίσκονται ἡ Ἑλληνικὴ ἐκκλησία, τὰ Διδακτήρια καὶ τὸ θέατρον) Ἀρμενικὴν καὶ Τουρκικὴν (περιλαμβάνουσαν καὶ Βουλγάρους μετὰ Ρουμάνων).

PERIOADA COMUNITĂȚII PROPRIU-ZISE

Pentru anii 1862-1874 informațiile mele se bazează pe registrul sfânt al Bisericii grecești care s-a păstrat (cel puțin până în anul 1940 când l-am văzut). Este printre puținele înscrisuri oficiale ale Comunității, care a supraviețuit Primului Război Mondial, deoarece a avut norocul să fie păstrat sub Sfânta Masă împreună cu cărțile liturgice ale bisericii.

Așadar, s-a păstrat în bună-stare. Legat sub forma de catastif, era alcătuit din optzeci și șase de pagini, dintre care treizeci și nouă înregistrate și numerotate de la 1 la 39. Pe prima pagină apare titlul:

REGISTRUL
SFÂNT
AL BISERICII DIN CONSTANȚA
METAMORFOSI (SCHIMBAREA LA FAȚĂ)

După cum reiese din acest Registru, inițial o comisie alcătuită din cinci membri administra problemele legate de Biserică și de Comunitate, în general. Exista un obicei străvechi, păstrat până astăzi, ca după participarea la slujba de duminică să se întrunească această Comisie, ori de câte ori era nevoie pentru a delibera cu privire la aspectele legate de comunitate. Motivul este evident. Comunitatea este numită „Comunitatea Ortodoxă greacă” sau simplu: „a Întrunirii ce are loc pentru creștinii Comunității de aici”.

Printre primele lor preocupări era construirea unei biserici potrivite nevoilor crescânde ale membrilor comunității sale.

ΚΥΡΙΩΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

Διά τὰ ἔτη 1862-1874 αἱ πληροφορίες μου στηρίζονται εἰς σωζόμενον ἱερὸν κώδικα τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας (τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 1940 ὁπότε τὸν εἶδα). Εἶναι ἀπὸ τὰ ὀλίγα ἐπίσημα ἔγγραφα μνημεῖα τῆς Κοινότητος, τὸ ὁποῖον ἐπέζησε τοῦ πρώτου Παγκοσμίου πολέμου, διότι εἶχε τὴν τύχην νὰ φυλαχθῆ κάτωθεν τῆς Ἀγίας Τραπέζης μετὰ τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τῆς ἐκκλησίας.

Οὗτος ἐσώζετο εἰς καλὴν κατάστασιν. Χαρτόδετος εἰς σχῆμα 2ον (καταστίχου) ἀπετελεῖτο ἐξ ὀγδοήκοντα ἕξ σελίδων, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ τριάκοντα ἑννέα γεγραμμέναι καὶ ἠριθμημέναι ἀπὸ τοῦ 1-39. Εἰς τὴν πρώτην σελίδα ὑπάρχει ὁ τίτλος:

ΚΩΔΗΞ

ΙΕΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΗ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ

Καθὼς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Κώδικος τούτου, κατ'ἀρχὰς πενταμελῆς ἐπιτροπὴ διηύθυνε τὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ κοινοτικὰ πράγματα γενικῶς. Παλαιὰ συνήθεια ὑπῆρχε, ἡ ὁποία ἐτηρεῖτο μέχρι σήμερον, μετὰ τὸν ἐκκλησιασμόν τῆς Κυριακῆς νὰ συνέρχεται ἡ Ἐπιτροπὴ, ὡσάκις παρίστατο ἀνάγκη, διὰ νὰ συσκεφθῆ περὶ τῶν κοινοτικῶν ζητημάτων. Ὁ λόγος προφανής. Ἡ Κοινότης ἀναγράφεται ὡς «Ὁρθόδοξος Γραικικὴ Κοινότης» ἢ ἀπλῶς: «Συνεδριάσεως γενομένης τῶν ἑνταῦθα χριστιανῶν τῆς Κοινότητος».

Ἐκ τῶν πρώτων μελημάτων αὐτῆς εἶναι ἡ ἴδρυσις ναοῦ ἀναλόγου πρὸς τὰς ἀύξηθείσας ἀνάγκας τῶν μελῶν της. Κατὰ μαρτυρίας γεροντοτέρων, ἐκ δευτέρας χειρός, ἀπὸ τὸ 1862 ὑπῆρχε μικρὰ ξυλίνη ἐκκλησία εἰς τὸν χώρον τοῦ σημερινοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου ὁ ὁποῖος

Conform mărturiei celor mai bătrâni, la a doua mână, începând cu anul 1862 exista o mică biserică din lemn, clădirea actualei școli grecești, care în acel an fusese donată de către Ikonomou din Triest – descendent din ilustra familie a Ikonomilor macedoneni stabiliți și azi (1940) acolo. La ridicarea bisericii mari a contribuit Arhimandritul Filippos Tzoulatis din Kefalonia, ajutat de directorul general al Companiei Engleze a căilor ferate, Baker. Prima liturghie s-a oficiat în Vinerea Mare, în anul 1862.

Același Arhimandrit a fost de față la târnosirea bisericii de azi. În octombrie 1863 este trimis de către Comunitate pentru strângerea de fonduri, cu scrisoare de recomandare: „...Deoarece fără această invitație la acțiuni de donație a conaționalilor noștri nu se atinge scopul sfânt, am hotărât spre realizarea acestuia prelungirea mandatului sfântului nostru Arhimandrit F. Tzoulatis. Îl recomandăm prin aceasta patriotismului conaționalilor noștri și avem încredere în mărinimia lor. Tomis (Constanța) 20 octombrie 1863”. Semnează D. Berderlis, M. Pantoleon Skylitzis, M.I. Negropontis, A. L. Goudis, A. D. Sotiropoulos și I. Hatzopoulos, în calitate de Secretar.

Există deja și ștampila Comunității ce adeverește existența anterioară a bisericii: 1862 † ȘTAMPILA COMUNITĂȚII DIN CONSTANȚA METAMORFOSIS (SCHIMBAREA LA FAȚĂ). De la biserică își trage numele și Comunitatea. Patria sub oblăduirea Religiei.

În cadrul aceleiași întruniri se hotărăște trimiterea unei scrisori de mulțumire către Gheorghios Zarifis și K. H. Telesos, aflați în Constantinopol „pentru strădaniile lor de a se obține terenul pe care Înalta Poartă l-a dăruit Comunității”. – Acel teren era cel pe care s-a ridicat biserica de azi, situată pe strada Mircea și vizavi de școala greacă. La birourile Comunității se păstrează firmanul sultanului Abdul Aziz către eparhul Constanței, Rașid Pașa cu privire la acordarea acestui teren, având anexată mai jos

κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχε δωρηθῆ ὑπὸ τοῦ ἐν Τεργέστη διαμένοντος Οἰκονόμου – ἐκ τῆς γνωστῆς οἰκογενείας τῶν Μακεδόνων Οἰκονόμων ἐγκατεστημένων καὶ σήμερον (1940) ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ ναοῦ ἐπρωτοστάτησεν ὁ ἐκ Κεφαλληνίας Ἀρχιμανδρίτης Φίλιππος Τζουλάτης βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ γενικοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀγγλικῆς Ἑταιρείας τῶν σιδηροδρόμων Baker . Ἡ πρώτη λειτουργία ἔγινε τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς τοῦ 1862.

Ὁ ἴδιος Ἀρχιμανδρίτης πρωτοστατεῖ εἰς τὴν ἴδρυσιν καὶ τοῦ σημερινοῦ ναοῦ. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1863 ἀποστέλλεται ὑπὸ τῆς Κοινότητος πρὸς συλλογὴν ἐράνων μὲ συστατικὴν ἐπιστολήν: «... Ἐπειδὴ ἄνευ τινὸς προσκλήσεως εἰς τὴν φιλοδωρίαν τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν δὲν κατορθοῦνται ὁ ἱερὸς σκοπὸς ὃν προετέθειμεν, ἀπεφασίσσαμεν τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐπὶ τῷ σκοπῷ αὐτῷ περιοδείας τοῦ ἱερέως ἡμῶν Ἀρχιμανδρίτου Κυρίου Φ. Τζουλάτη, Συστήνομεν δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν ὁμογενῶν ἡμῶν καὶ πεποίθαμεν εἰς τὴν γενναιοδωρίαν των. Τόμιδι (Κωνσταντσα) τὴν 20 Ὀκτωβρίου 1863». Ὑπογράφουν: Δ. Μπενδερλῆς, Μ. Παντολέων Σκυλίτζης, Μ. Ι. Νεγροπόντης, Α. Λ. Γουδῆς, Α. Δ. Σωτηρόπουλος καὶ ὁ Ι. Χατζόπουλος ὡς Γραμματεῦς.

Ἐπὶ τῆς ἐπιστολῆς ἔστι σφραγὶς τῆς Κοινότητος βεβαιουῦσα τὴν προὔπαρξιν ἐκκλησίας: 1862 † ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΣΑΣ Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ. Ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν λαμβάνει τὸ ὄνομα καὶ ἡ Κοινότης. Ἡ Πατρίς ὑπὸ τὴν σκέπη τῆς Θρησκείας.

Κατὰ τὴν ἰδίαν συνεδρίαν ἀποφασίζεται νὰ σταλῆ εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει Γεώργιον Ζαρίφην καὶ Κ. Χ. Τελέσον «διὰ τὰς προσπάθειάς αὐτῶν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ γηπέδου ὅπερ ἐδωρήσατο ἡ Ὑψηλὴ Πύλη τῇ Κοινότητι». – Τὸ γήπεδον ἐκεῖνο εἶναι αὐτὸ ὅπου ἔχει κτισθῆ ἡ σημερινὴ ἐκκλησία ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Mircea καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου. Εἰς τὰ γραφεῖα τῆς Κοινότητος σώζεται τὸ φερμάνι τοῦ σουλτάνου Ἀβδούλ Ἀζίζ πρὸς τὸν ἑπαρχον Κωνσταντζης Ρεσίμ πασᾶν περὶ παροχῆς τούτου, ἔχον κατὰ παλαιὰν συνημμένην μετάφρασιν ὡς κάτωθι:

«Σουλτάν Ἀβδούλ Ἀζίζ Χάν Μπίν Μαχμούτ Χάν. Ἐντιμότητε,

vechea traducere:

„Sultan Abdul Aziz – Han Bin Mahmut Han. Prea cinstite, prea mărite și prea vestitule Guvernator a Rumeliei, Cavaler și posesor al ordinului “Medgidie”, clasa II-a Rașid Pașa, Prefect al Tulcei, viteazule, iubite și vestitule Subprefect al regiunii Köstence, funcționar de clasa IV-a, Rusdi și preaînțelepte și slăvite Cadiule (Naib) și Muftiule și deopotrivă cinstiți membri ai Sfatului orașului Köstence cărora să le dea Dumnezeu să le sporească mereu cinstea.

De îndată ce va sosi acest act al meu să luați la cunoștință de faptul că în apropierea locului de rugăciuni pe care îl dețin deja (și altă dovadă a unei biserici deja existente) grecii aflați în Împărăția mea să clădească biserică, spital și școală, există un teren aparținând statului de 3380 coți, pe care sus-numiții l-au solicitat prin a lor jalbă transmisă mie cu cererea Patriarhului, spre a li se dărui acel teren. Cercetând chestiunea conform tipicului și având în vedere răspunsul primit prin dare de seamă că biserica mai sus menționată și anexele sale constituie parte care nu provoacă prejudiciu nimănui, deoarece și terenul aflat lângă el, pe care îl cer în jalba lor să li se acorde și el, nu produce nicio pagubă și pentru că e dovedit că această parte aparține în întregime statului și nu se află în posesia cuiva, s-a cerut de la consiliul imperial să se dăruiască acest teren ca fiind absolut necesar pentru construirea Bisericii, Spitalului și a Școlii.

Voi, Prefect, Eparh, Naib, Muftiu și ceilalți mai sus numiți, după ce veți da terenul pentru construirea Bisericii, Spitalului și a Școlii, nimeni să nu pună vreo piedică sau obstacol și să fiți atenți să nu permiteți nimănui să le ia acestora niciun obol, ci să le acordați întreaga protecție necesară și tot ajutorul. Luați aminte. Respectați-mi semnătura. Emis în luna Remboul Evvel 1280 (Martie 1863) în Constantinopol”.

În cadrul ședinței menționate se stabilește ora și ziua

μέγιστε καὶ ἔνδοξότατε ἐπιτηρητὰ τῆς Ρωμυλίας, ταξιάρχα καὶ κάτοχε τοῦ παρασήμου Μεζηδιέ 2^α τάξεως, Ρεσίτ Πασσιᾶ, νομάρχα Τούλτσης καὶ γενναῖε, ἀγαπητὲ καὶ ἔνδοξε ἔπαρχε Κιουστεντζές, ὑπάλληλε 4ης τάξεως, Ρουσδῆ, καὶ σοφολογιώτατοι καὶ ἔνδοξοι δικαστὰ (Ναΐπ) καὶ Μπουφτῆ καὶ ἰσότιμα μέλη τοῦ συμβουλίου τῆς πόλεως Κιουστεντζές, τῶν ὁποίων εἶθε νὰ αὐξάνη ἡ ὑπόληψις.

Ἄμα τῇ ἀφίξει τοῦ αὐτοκρατορικοῦ μου τούτου ψηφίσματος νὰ γνωρίσετε ὅτι πλησίον τοῦ προσευχητηρίου μέρους τὸ ὁποῖον κατέχουν ἤδη [καὶ ἄλλη ἀπόδειξις περὶ προϋπαρχούσης ἐκκλησίας] οἱ ὑπὸ τὴν Αὐτοκρατορικὴν μου ὑπηκοότητα Ἕλληνας διὰ νὰ κτίσουν Ἐκκλησίαν, Νοσοκομεῖον ἢ Σχολεῖον, ὑπάρχει οἰκόπεδον τῆς Κυβερνήσεως ἐκ 3380 πήχεων, τὸ ὁποῖον οἱ εἰρημένοι ἐζήτησαν διὰ παρακλητικῆς ἀναφορᾶς των διαβιβασθείσης μοι διὰ αἰτήσεως τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ Πατριάρχου των, νὰ τοῖς χαρισθῆ τὸ ρηθὲν οἰκόπεδον. Ἐξετασθείσης ὅθεν τῆς ὑποθέσεως τυπικῶς καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν μου τὴν ἀπάντησιν δοθεῖσαν διὰ πρακτικοῦ ὅτι ἡ εἰρημένη ἐκκλησία καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῆς εἶναι μέρος, τὸ ὁποῖον δὲν προξενεῖ οὐδεμίαν βλάβην εἰς οὐδένα καθὼς καὶ τὸ πλησίον αὐτῶ κείμενον οἰκόπεδον, τὸ ὁποῖον δι' ἀναφορᾶς των ζητοῦν νὰ τοῖς χαρισθῆ καὶ αὐτὸ εἶναι ἐν μέρος, τὸ ὁποῖον δὲν φέρει εἰς κανένα καμμίαν βλάβην καὶ ἐπειδὴ εἶναι ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἀνήκει ὀλοτελῶς εἰς τὴν Κυβέρνησιν καὶ δὲν εἶναι ὑπὸ τὴν κατοχὴν κανενός, ἐζητήθη παρὰ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ μου συμβουλίου νὰ τοῖς χαρισθῆ τὸ οἰκόπεδον τοῦτο ὡς ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον διὰ νὰ κτισθῆ Ἐκκλησία, Νοσοκομεῖον καὶ Σχολεῖον.

Ἑμεῖς, Νομάρχης, Ἐπαρχος, Ναΐπης, Μουφτῆς καὶ λοιποὶ ὡς ἄνω εἴρηται, ἀφοῦ παραχωρήσητε τὸ εἰρημένον οἰκόπεδον καὶ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς εἰρημένης Ἐκκλησίας, Νοσοκομείου καὶ Σχολείου, κανεῖς νὰ μὴν φέρη οὐδὲν πρόσκομμα καὶ ἐμπόδιον πρὸς δὲ νὰ προσέζητε, νὰ μὴ ἐπιτρέψητε εἰς κανένα νὰ ζητήσῃ ἢ νὰ λάβῃ παρ' αὐτῶν οὔτε ἓν ἄσπρον οὔτε ἓνα ὄβολον, πρὸς δὲ νὰ τοῖς χορηγήσητε πᾶσαν ἀπαιτουμένην προστασίαν καὶ βοήθειαν. Οὕτω γνωρίσατε. Νὰ εὐλαβῆσθε τὴν ὑπογραφὴν μου. Ἐξεδόθη ἐν μηνὶ Ρεμπούλ Ἐββέλ τοῦ ἔτους 1280 [Μάρτιος 1863] ἐν Κωνσταντινουπόλει».

ședințelor ca fiind la 11 a.m. duminica, din două în două săptămâni. Apoi se vorbește despre ridicarea „Bisericii, a Școlii și a Spitalului” și se hotărăsc următoarele:

„1. Fiecare încărcător exportator de cereale din Constanța (Tomis) este obligat să plătească o para pentru fiecare kilogram (16 miligrame) pe loc.

2. Fiecare încărcător de cereale pe căile ferate, o para la fiecare cvartal.

3. Fiecare comerciant de coloniale și importator de băuturi spirtoase și exportator câte zece parale din fiecare o mie de groși.

4. Fiecare corabie câte trei parale pe tonă”.

Conform celor mai sus menționate, se poate da crezare vorbeii care umbla, cum că atunci căpitanul de port, Sucri bey, care învățase la școlile grecești din Ioannina, s-a interesat și personal de ridicarea bisericii – lucru pe care de altfel era obligat să-l facă din porunca sultanului. De asemenea, se dovedește faptul că grecii aveau putere mare ca să impună acest sistem de taxare obligatorie. Interesant e că mai târziu, în anul 1872 se urmează aceeași tactică pentru construirea bisericii Comunității grecești din Ismail.

După acestea Registrul păstrează tăcerea până în anul 1865, când este ales secretarul remunerat „pentru înlesnirea problemelor grecești”. Casier „conul Pantoleon Skylitzis, epitropi adjuncți Dimitrios Varnalis, Spyr. Mihalis, Hrysost. Evstathiou și Hatzi-Sterghiotis”. Urmează semnătura lui F. Tzoulatis în calitate de Președinte și a lui M. Negroponte, D. Benderlis, A. Sotiropoulos în calitate de membri ai „Comisiei”. Se menționează însă că întârzie taxele impuse pentru 1863!

În martie 1866 am găsit în Registru „o scrisoare de promisiune reciprocă” prin care se stabilește o comisie alcătuită din opt persoane (patru din partea Arhimandritului și patru din partea Comunității) „spre verificarea celor ... prin care (Arhimandritul)

Κατὰ τὴν ἀναφερθεῖσαν συνεδρίαν, ὀρίζεται ὡς ὥρα καὶ ἡμέρα συνεδριάσεων ἢ 11 π. μ. τῆς Κυριακῆς ἐκάστου δεκαπενθημέρου. Κατόπιν γίνεται λόγος περὶ Ἀνεγέρσεως «Ναοῦ, Σχολῆς καὶ Νοσοκομείου» καὶ ἀποφασίζονται τὰ ἀκόλουθα:

1^{ον} Ἐκαστος φορτωτῆς δημητριακῶν ἐξαγωγῆς Κωνσταντίας (Τόμιδος) ὑποχρεοῦται πληρῶναι ἓνα παρᾶν δι' ἕκαστον κιλὸν (16 χιλιόγραμμα) τοῦ τόπου.

2^{ον} Ἐκαστος φορτωτῆς δημητριακῶν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, δι' ἐκάστην κουαρτέραν ἓνα παρᾶν.

3^{ον} Ἐκαστος ἔμπορος ἀποικιακῶν καὶ οἰνοπνευμάτων εἰσαγωγῆς καὶ ἐξαγωγῆς ἀνὰ δέκα παράδες δι' ἐκάστην χιλιάδα γροσίων.

4^{ον} Ἐκαστον πλοῖον ἀνὰ τρεῖς παράδες τὸν τόννον».

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται πιστευτὸν τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ τότε λιμενάρχης Σουκρῆ βέης, σπουδάσας εἰς Ἑλληνικὸν σχολεῖον τῶν Ἰωαννίνων, ἐνδιεφέρθη καὶ προσωπικῶς διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ - ὅπερ ἄλλωστε τὸν ὑπεχρέωνε νὰ κάμῃ ἢ διαταγῇ τοῦ σουλτάνου. Ἐπίσης ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον μεγάλην ἰσχὺν διὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτὴν φορολογίαν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἀργότερα, τὸ 1872, ἀκολουθεῖται ἡ ἰδίᾳ τακτικὴ πρὸς ἴδρυσιν τοῦ ναοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἰσμαηλίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ Κῶδιξ σιωπᾶ μέχρι τοῦ ἔτους 1865, ὅποτε ἐκλέγεται ἔμμισθος γραμματεὺς «διὰ τὴν εὐκόλυνσιν τῶν Γραικικῶν ὑποθέσεων». Ταμίας ὁ «κύρ Παντολέων Σκυλίτζης, βοηθητικοὶ ἐπίτροποι οἱ Δημήτριος Βάρναλης, Σπυρ. Μιχάλης, Χρυσόστ. Εὐσταθίου καὶ Χατζη-Στεργιώτης». Ἀκολουθεῖ ὑπογραφή τοῦ Φ. Τζουλάτη ὡς Προέδρου καὶ Μ. Νεγροπόντη, Δ. Μπενδερλῆ, Α. Σωτηροπούλου ὡς μελῶν τῆς «Ἐπιτροπῆς». Ἀναφέρεται ὅμως ὅτι καθυστεροῦνται οἱ ἐπιβληθέντες φόροι τοῦ 1863!

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1866 εὐρίσκομεν εἰς τὸν Κῶδικα «συνυποσχετικὸν γράμμα» διὰ τοῦ ὁποίου ὀρίζεται ἐπιτροπὴ ἐξ ὀκτώ προσώπων [τεσσάρων ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιμανδρίτου καὶ τεσσάρων τῆς Κοινότητος] «πρὸς ἔλεγχον τῶν ὅσα [ὁ Ἀρχιμ.] ὡς ἐπιτετραμμένος τῆς Κοινότητος εἰσεπράξατο χρήματα καὶ λοιπὰ πράγματα ὑπὸ διαφόρων

ca reprezentant al Comunității a încasat bani și alte bunuri de la diverși conaționali creștini în numele și scopul ridicării sfintei biserici de aici”. Adunarea are loc „sub prezidarea Preasfințitului Mitropolit al Dristrei (Durostorului) Dionisie”, a cărui semnătură se află mai jos, precum și sigiliul: Circular: UMILUL MITROPOLIT AL DRISTREI DIONISIE. În interiorul ștampilei stemă turcească. – Urmează șaisprezece semnături.

După o săptămână de la întrunirea prezidată de același, sunt aleși opt membri ai comitetului bisericesc și reprezentanți ai bisericii, având puteri depline pe o perioadă de un an. Urmează douăzeci și două de semnături.

După scurgerea din nou a unei săptămâni, se menționează rezultatul verificării tranzacțiilor lui Tzoulatis. A primit pentru cheltuieli (din aprilie 1863 – iulie 1865) 101 lire otomane și 47groși. „Deoarece gestionarea tuturor celor ce priveau biserica se făcea ...mereu neglijent...este obligat (Arhimandritul) să predea (comitetului constituit) toată averea Sfintei Biserici așa cum era menționată în actele privind patrimoniul ei, cum ar fi obiectele de cult precum și altele”. Semnătura Mitropolitului.

Urmează un tabel cu cotizațiile care se ridicau în total la 1451 lire otomane și 17 groși. Provin din comunitățile locale din România, Constantinopol și alte orașe. Detaliat, acestea sunt: din Constanța 117. 77, București 168.64, Galați 152. 87, Brăila 103.10, Ismail, Sulina, Tulcea, Giurgiu, Constantinopol 51.20, Londra 355.55, Manchester 119.51, Liverpool, Marsilia 103.4, Paris. Din Livorno, Napoli, Kastellamari, Trieste, Veneția, Messina. După Italia urmează cele din Corfu, Kefallonia, Syros, Atena etc. Astfel încât putem spune că biserica s-a ridicat din cotizațiile tuturor conaționaliilor aflați prin Europa.

Mai departe există o listă a obiectelor de cult aparținând bisericii, precum și una a cheltuielilor contractate de Arhimandrit. Enumăr câteva cheltuieli pentru a se vedea, printre altele, mentalitatea

ὁμογενῶν χριστιανῶν ἐπ' ὀνόματι καὶ σκοπῶ ἀνεγέρσεως ἱεροῦ ναοῦ ἐνταῦθα». Ἡ συνεδρία γίνεται «ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Δρύστρας (DUROSTOR) Κου Διονυσίου» τοῦ ὁποίου ὑπάρχει κάτωθεν ἡ ὑπογραφή καὶ ὁ τύπος τῆς σφραγίδος: Πέριξ: Ο ΤΑΠΕΙΝΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΔΡΥΣΤΡΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. Ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς σφραγίδος τουρκικὸν σύμπλεγμα. - Ἀκολουθοῦν δεκαεξὶ ὑπογραφαί.

Μετὰ μίαν ἑβδομάδα ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἰδίου ἐκλέγονται ὀκτὼ ἐπίτροποι τοῦ ναοῦ καὶ ἀντιπρόσωποι συγχρόνως αὐτοῦ μὲ πᾶσαν πληρεξουσιότητα δι' ἕν ἔτος. Ἀκολουθοῦν εἰκοσιδύο ὑπογραφαί.

Μετὰ πάροδον ἑβδομάδος πάλιν, ἀναγράφεται τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἐλέγχου τῶν δοσοληψιῶν τοῦ Τζουλάτη. Ἔχει λαμβάνειν δι' ἕξοδά του (ἀπὸ Ἀπριλίου 1863 - Ιουλίου 1865) Ὁθωμ. λίρας 101 καὶ γρόσια 47. «Ἐπειδὴ δὲ ἡ διαχείρισις ἀπάντων τῶν ἀφορῶντων τὴν ἐκκλησίαν ἐγένετο.. . πάντῃ ἄτακτος... ὑποχρεοῦται [ὁ Ἀρχιμ.] νὰ παραδώσῃ [εἰς συσταθησομένην ἐπιτροπὴν] ἅπασαν τὴν περιουσίαν τῆς Ἱ. Ἐκκλησίας συνισταμένην εἰς ἔγγραφα ἀφορῶντα τὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῆς, ὡς σκεύη καὶ ἄλλα». Ὑπογραφή Μητροπολίτου.

Ἀκολουθεῖ πίναξ τῶν συνδρομῶν αἱ ὁποῖαι συνολικῶς ἀνῆλθον εἰς Ὁθ. λ. 1451 καὶ γρ. 17. Προέρχονται ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Ρουμανίας, Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλων. Ἦτοι ἀναλυτικῶς: Ἐκ Κωνσταντζης: 117. 77, Βουκουρεστίου 168.64, Γαλαζίου 152. 87, Ἰβραΐλας 103.10, Ἰσμαηλίου, Σουλινᾶ, Τοῦλτσης, Γιουργέβου, Κωνσταντινουπόλεως 51.20. Λονδίνου 355.55, Μάντζεστερ 119.51, Λιβερπούλης, Μασσαλίας 103.4, Παρισίων. Ἐκ Λιβόρνου, Ρώμης, Νεαπόλεως, Καστελλαμάρης, Τεργέστης, Βενετίας, Μεσσήνης. Μετὰ τὴν Ἰταλίαν διῆλθεν ἐκ Κερκύρας, Κεφαλληνίας, Σύρου, Ἀθηνῶν κλπ. Ὡστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ ναὸς ἀνηγέρθη διὰ συνδρομῶν ὄλων τῶν ὁμογενῶν τῆς Εὐρώπης.

Περαιτέρω ὑπάρχει κατάλογος τῶν σκευῶν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐξόδων τοῦ Ἀρχιμανδρίτου. Παραθέτω μερικὰ κονδύλια διὰ νὰ καταδειχθῇ, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ νοοτροπία τοῦ καιροῦ ἐκείνου: «Ὁψάρια τῷ Γεν. Προξένῳ τῆς Ἑλλάδος, τοῖς ἐγκρίτοις καὶ τῷ ὑπουργῷ. Εἰς δύο ἀρνία

acelor vremuri: „pești Consulului General al Greciei, pentru aprobări și pentru Ministru. Consiliului din Constantinopol 55 groși sub forma a doi miei. Atenție către Moudouris din Constantinopol 48 groși. Pentru 5 telegrafieri. Pentru cadourile administratorului, călimara, vinul și narghileaua Cadiului 4 lire și 40 de groși. Ornic cadou pentru Konakis 8.50 lire. Lui Resim, Cadiul 2 lire. Pentru cadouri către Konakis la Ramadam 15 groși” – și acestea în ciuda interdicției Sultanului! Iar la final ciudata cheltuiala „Pentru cheltuielile fiicei turcoaicei 1.50 lire”!

Urmează cheltuielile personale ale Arhimandritului care se ridicau la 486.67 lire, adică la o treime din cotizațiile strânse. În urma bilanțului rezultă 162.82 lire. Mai consemnăm câteva cheltuieli interesante: „Pentru împrejmuirea terenului bisericii, pentru meșteri și materiale. Pentru plata zilnică a tătarilor 10.27”. Sunt menționate de asemenea „cheltuielile preotului pe iunie și iulie 9.34 lire”. Bilanț: 1696.64 lire.

În ianuarie 1867 sunt consemnate plângeri pentru neplata „din nefericire” a taxelor și se hotărăște „încasarea impusă”. Se adoptă în plus taxa „pe lână, coloniale și alte mărfuri”. De asemenea, se hotărăște „contribuția opțională” pentru Constanța și străinătate și „anularea împrumutului cu dobândă 12%... pentru 600-800 lire” care se va plăti din veniturile bisericii. De asemenea, „constituirea loteriei din 500 lire pentru participări de 5.000”. – „Cutia sigilată de către comitet va circula în fiecare săptămână, împreună cu doi membri ai breslelor pentru a se aduna cotizația opțională... Căpitanul portului Companiei își asumă obligația, sfătuindu-se întodeauna la vremea hotărâtă cu comitetul, de a încasa din aruncările de ancoră ale vaselor în port, indiferent de steag, drepturile bănești și să le predea casierului Comitetului de la acea vreme.”

În august al aceluiași an sunt menționați drept contribuitori pentru biserică M.I. Negropontis, D. Neokosmos, N.D.

πρὸς τὴν ἐν Κωνσταντινούπολει ἐπιτροπὴν γρ. 55. Φιλοδώρημα τῷ Μουδούρη Κωνσταντινουπόλεως γρ. 48. Εἰς 5 τηλεγράφους. Εἰς δῶρα διοικητοῦ, μελανοδοχεῖον, οἶνον καὶ ναργιλὲ τῷ Καδῆ λ. 4 γρ. 40. Εἰς ἓν ὠρολόγιον δῶρον εἰς τὸ Κονάκι λ. 8.50. Εἰς Ρεσίμ, τῷ Καδῆ λ. 2. Εἰς δῶρα εἰς Κονάκι κατὰ Ραμαζάνιον γρ. 15» – καὶ ταῦτα παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ Σουλτάνου! Καὶ τέλος τὸ περίεργον κονδύλιον «Εἰς ἔξοδα τῆ βουλευθειῶσα (sic) Τουρκεῦσαι κόρη λ. 1.50»!

Ἀκολουθοῦν τὰ προσωπικὰ ἔξοδα τοῦ Ἀρχιμανδρίτου ἀνερχόμενα εἰς λ. 486.67 ἦτοι τὸ τρίτον τῶν συλλεγέντων ἐράνων. Εἰς τὸν ἰσολογισμὸν καταβιβάζονται εἰς λ. 162.82. Σημειοῦμεν ἀκόμη μερικὰ ἐνδιαφέροντα ἔξοδα: «Εἰς περίφραγμα γηπέδου τῆς ἐκκλησίας μαστόρους καὶ ὑλικά. Εἰς ἡμερομίσθια Ταταρέων 10.27». Ἀναφέρονται ἐπίσης «ἔξοδα ἱερέως κατὰ Ἰούνιον καὶ Ἰούλιον λ. 9.34». Ἰσολογισμός: λ. 1696.64.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1867 ἀναγράφονται παράπονα διὰ τὴν μὴ καταβολὴν «δυστυχῶς πως» τῶν ἐπιβληθέντων φόρων καὶ ἀποφασίζουσι «τὴν ἐπιβλητικὴν εἴσπραξιν». Ἐπιβάλλεται ἐπὶ πλέον φόρος «εἰς μαλλιά, ἀποικιακὰ καὶ λοιπὰ ἐμπορεύματα». Ἐπίσης ἀποφασίζεται «προαιρετικὴ συνδρομὴ» εἰς Κωνσταντζαν καὶ τὸ Ἐξωτερικὸν καὶ «κατάρτισις δανείου ἐντόκου πρὸς 12%... ἐκ λ. 600-800» τὰ ὅποῖον θὰ πληρώνεται ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἐκκλησίας. Ἐπίσης «σύστασις λαχείου ἐκ λ. 500... ἐκ μεθέξεων 5.000». – «Κιβώτιον ἐσφραγισμένον παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς θέλει κυκλοφορεῖ καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα ἐκ δύο μελῶν τῶν συντεχνιῶν πρὸς σύναξιν τῆς προαιρετικῆς συνεισφορᾶς... Ὁ λιμενάρχης τῆς Ἐταιρείας ἀναδέχεται τὴν ὑποχρέωσιν συνεννοήσει πάντοτε τῆς κατὰ καιρὸν ἐπιτροπῆς νὰ εἰσπράττη ἐκ τῶν ἀγκυροβολήσεων τῶν ἐν τῷ λιμένι κατὰ καιροὺς καταπλεόντων πλοίων, ἀνεξαρτήτως πάσης σημαίας, δικαιώματα χρηματικὰ ἅτινα καὶ θὰ παραδίδη εἰς τὸν κατὰ καιρὸν ταμίαν τῆς Ἐπιτροπῆς».

Τὸν Αὐγούστον τοῦ ἰδίου ἔτους ἀναγράφονται ὡς συνδρομηταὶ τῆς ἐκκλησίας οἱ Μ. Ι. Νεγροπόντης, Δ. Νεόκοσμος, Ν. Δ. Συλλαβοτιᾶνος, Ν. Μακρῆς, Ι. Μακρῆς, Δ. Μπενδερλῆς, Α. Ζαβός, Ἐμ. Νικολαΐδης, Ὁδ. Δεσπότης, Ἀναστ. Παπᾶς, Ν. Δ. Τζουκᾶτος, Θ. Χατζόπουλος διὰ ποσὸν λ.

Syllavotianos, N. Makris, I. Makris, D. Benderlis, A. Zavos, Em. Nikolaidis, Od. Despotis, Anast. Papas, N.D. Tzoukatos, Th. Hatzopoulos cu suma de 629.40 lire.

În data de 1/4/1868 nu se încheiase zidirea bisericii. Se alege o nouă comisie „care preia obligația să se preocupe în mod activ și cu frica lui Dumnezeu de ducerea la bun sfârșit a construcției bisericii locale închinată Schimbării la Față... cu condiția să primească de la comitetul demisionar capitalul inițial destinat lucrărilor, adică două sute de lire otomane încasate de la sponsorii săi drept cotizații și împrumut conform recomandării Preasfințitului Mitropolit al Varnei Ioachim de a redacta prezenta” Urmează 22 de semnături.

În septembrie 1868 se face referire „la biserica deja ridicată” și este ales un nou comitet alcătuit din zece membri în scopul controlului general al veniturilor și cheltuielilor făcute până atunci pentru biserică, dar și pentru găsirea de noi surse, pentru acoperirea datoriei de 200 de lire.

În martie 1872, „întrunindu-se Demogherontia Comunității Elene de aici, a primit de la N. Syllavotianos registrele și proprietățile vechii și noii biserici”. Ultima pagină a registrului ne va preocupa mai târziu.

Atâtea lupte și eforturi s-au depus de către comunitate pentru înființarea centrului lor sacru în jurul căruia luaseră ființă noile lor cămine, care au ocupat primul loc printre cele străine – de vreme ce niciun alt neam nu-și obținuse propriul lăcaș de cult, în afara turcilor cuceritori. Biserica catolică se înființează în 1872, cea armeană în 1880, cea a reformaților în 1892 și abia în 1895 se inaugurează prima biserică românească. Cea bulgară apare în 1907. Până la înființarea biserilor de alt cult, toți creștinii din oraș veneau la biserica greacă. După anexarea Dobrogei (1878) acolo s-a oficiat primul tedeum pentru eliberare, la care a participat și Regele Carol I împreună cu moștenitorul tronului

629.40.

Τὴν 1/4/1868 ἡ ἐκκλησία δὲν ἔχει ἀκόμη ἀποπερατωθῆ. Ἐκλέγεται νέα ἐπιτροπὴ «οἵτινες ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ νὰ φροντίσωσιν ἐνεργῶς καὶ ἐν φόβῳ Θεοῦ περὶ τῆς διεκπεραιώσεως τῆς ἐνταῦθα ἐκκλησίας ἢ Μεταμόρφωσις... ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ λάβουν παρὰ τῆς παραιτηθείσης ἐπιτροπῆς προκαταρκτικὸν κεφάλαιον τῶν ἐργασιῶν των λ. Ὁθ. διακοσίας εἰσπραχθησομένας παρὰ τῶν χορηγησάντων αὐτὰς λόγῳ συνδρομῆς καὶ δανείου κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ Πανερωτάτου Βάρνης Κου Ἰωακείμ συσταθεῖσαν ἐπὶ τοῦτω καταγραφὴν». Ἀκολουθοῦν 22 ὑπογραφαί.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1868 γίνεται λόγος «περὶ τοῦ ἐγερθέντος ἤδη ναοῦ» καὶ ἐκλέγεται νέα δεκαμελὴς ἐπιτροπὴ πρὸς γενικὸν ἔλεγχον τῶν μέχρι τότε ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ναοῦ καὶ πρὸς ἐξεύρεσιν νέων πόρων, πρὸς κάλυψιν χρέους ἐκ 200 λιρῶν.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1872 «συνελθοῦσα ἡ Δημογεροντία τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Κοινότητος παρέλαβε παρὰ τοῦ Ν. Συλλαβοτιάνου κώδικας καὶ ἰδιοκτησίας τῆς τε παλαιᾶς καὶ νέας ἐκκλησίας». Ἡ τελευταία σελὶς τοῦ Κώδικος θὰ μᾶς ἀπασχόληση βραδύτερον.

Τόσοι ἀγῶνες καὶ κόποι κατεβλήθησαν ὑπὸ τῶν παροίκων διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἱεροῦ των κέντρου πέριξ τοῦ ὁποίου εἶχον ἰδρύσει τὰς νέας ἐστίας των καὶ εἶχον καταλάβει τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ ὄλων τῶν ξένων – καθ' ἣν στιγμὴν οὐδεὶς ἄλλος ἔχει ἀποκτήσει τὴν ἰδικὴν του ἐκκλησίαν πλὴν τῶν κατακτητῶν Τούρκων. Ἡ Καθολικὴ ἰδρύεται τὸ 1872, ἡ Ἀρμενικὴ τὸ 1880, τῶν Διαμαρτυρομένων τὸ 1892 καὶ μόλις τὸ 1895 ἐγκαινιάζεται ἡ πρώτη Ρουμανικὴ. Ἡ Βουλγαρικὴ ἰδρύεται τὸ 1907. Μέχρι τῆς ἰδρύσεως τῶν διαφόρου δόγματος ἐκκλησιῶν ὅλοι οἱ χριστιανοὶ τῆς πόλεως ἐκκλησιάζοντο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Μετὰ δὲ τὴν προσάρτησιν τῆς Δοβρουτσᾶς (1878) ἐκεῖ ἐτελέσθη ἡ πρώτη ἐπίσημος δοξολογία τῆς ἀπελευθερώσεως εἰς τὴν ὁποίαν παρέστη καὶ ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Α' μετὰ τοῦ διαδόχου τῆς Αὐτοκρατορικῆς Ρωσίας. Μέχρι τοῦ 1900 ἐκεῖ ἐπίσης ἐτελοῦντο ὅλαι αἱ ἐπίσημοι δοξολογίαι τῆς πόλεως.

Ἀρχιτεκτονικῶς ὁ ναὸς εἶναι ἀπλοῦς. Ἐξωτερικῶς, ἐὰν ἐξαίρεσης τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν βαθμίδων τοῦ κρηπιδώματος καὶ τὸν ὑπεράνω

Rusiei Imperiale. Până la 1900 acolo se oficiau toate ceremoniile orașului.

Din punct de vedere arhitectonic, biserica este simplă. La exterior, dacă exceptăm lunga serie de trepte ale fundației și a crucii deasupra peretelui din față, seamănă cu o casă oarecum voluminoasă, cu ziduri înalte și aproape pătrată. La dreapta intrării există o clopotniță cu grilaj din lemn. În biserică se intră prin trei uși în absidă, dintre care cea din mijloc este mai înaltă și are deasupra de o parte și de alta două reprezentări similare ale Schimbării la Față a Mântuitorului pe plăci încastrate separate de o fereastră cu formă eliptică și cu zăbrele. Deasupra ușilor laterale există câte o fereastră în absidă și zăbrele aproape dublă față de cea centrală ca înălțime.

Biserica e o bazilică triclită. Deasupra pronaosului și a încăperilor laterale lui se află locul rezervat femeilor în formă de U. Fresca și pictura icoanelor se datorează unui hagiograf de la Muntele Athos și nu prezintă un interes aparte. Despre donațiile către biserică a scris domnul Sarafidis¹⁷.

Preoții bisericii sunt menționați ca fiind „părintele Pandelis și părintele Dimos” din Limbohovo Macedonia, Arhimandritul Filippos Tzoulatis din Kefalonia menționat în Registru, Ioannis Vourlis din Vasiliko – Thracia și Anthimos Alexiadis (1879), Athanasios Ghion din Tinos (se menționează anul 1879), Arhimandritul Paisios Efstathiadis din Ganohora, Hristoforos Ktenas din Lefkada (1907-13), Efstathios Gheorghiadis din Kalavryta, Kistikidis din Constantinopol și Arhimandritul Stavros Despotopoulos și Anghelos Aspridis din Constantinopol. Cei mai mulți dintre preoții aceștia erau școliți deoarece guvernul României le impunea să fie absolvenți ai Facultății de Teologie.

17. Ex-voto-urile din biserica greacă – Societatea Regală Românească de istoria medicinei, 9 mai 1935.

τοῦ προσθίου τοίχου σταυρόν, κατὰ τὰ λοιπὰ ὁμοιάζει πρὸς οἰκίαν μᾶλλον κάπως ὀγκώδη μὲ τοὺς ὑψηλοὺς τοίχους καὶ τὸ σχεδὸν τετράγωνον σύνολον του. Πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ εἰσερχομένου ὑπάρχει ξύλινον καφασωτὸν κωδωνοστάσιον. Εἰς τὸν ναὸν εἰσέρχεται διὰ τριῶν ἀψιδωτῶν θυρῶν τῶν ὁποίων ἡ ὑψηλότερα μεσαία ἔχει ἄνωθεν αὐτῆς κατ' ἀντιστοιχίαν δύο ὁμοιομόρφους παραστάσεις τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος ἐπὶ ἐντοιχισμένων πλακῶν χωριζομένων δι' ἑλλειψοειδοῦς καγκελλωτοῦ παραθύρου. Ἄνωθεν τῶν δύο πλαγίων θυρῶν ὑπάρχει ἀνὰ ἓν ἀψιδωτὸν καγκελλωτὸν παράθυρον διπλάσιον σχεδὸν τοῦ κεντρικοῦ εἰς ὕψος.

Ἡ ἐκκλησία εἶναι βασιλικὴ τρίκλιτος. Ἄνωθεν τοῦ νάρθηκος καὶ τῶν πλαγίων κλιτῶν ὑπάρχει γυναικωνίτις εἰς σχῆμα Π. Ἡ τοιχογράφησις καὶ εἰκονογράφησις της ὀφείλεται εἰς Ἀγιορείτην ζωγράφον καὶ δὲν παρουσιάζουν τι τὸ ἰδιαίτερον. Περὶ τῶν ἀναθημάτων της ἔχει γράψει ὁ κ. Σαραφίδης¹⁷.

Ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας ἀναφέρονται οἱ «παπᾶ-Παντελῆς καὶ παπᾶ-Δῆμος» ἐκ Λιμποχόβου Μακεδονίας, Ἀρχιμανδρίτης Φίλιππος Τζουλάτης ἐκ Κεφαλληνίας ἀναφερόμενος εἰς τὸν Κώδικα, Ἰωάννης Βουρλῆς ἐκ Βασιλικοῦ Θράκης καὶ Ἄνθιμος Ἀλεξιάδης (1879), Ἀθανάσιος Γκιῶν ἐκ Τήνου (ἀναφέρεται τὸ 1879), Ἀρχιμ. Παῖσιος Εὐσταθιάδης ἐκ Γανοχώρων, Χριστόφορος Κτενᾶς ἀκ Λευκάδος (1907-13), Εὐστάθιος Γεωργιάδης ἐκ Καλαβρύτων, Κιστικίδης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ Ἀρχιμ. Σταῦρος Δεσποτόπουλος καὶ Ἄγγελος Ἀσπρίδης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἱερέων τούτων ἦσαν μορφωμένοι διότι ἡ Ρουμανικὴ κυβέρνησις ἐπέβαλλε δι' αὐτοὺς νὰ εἶναι ἀπόφοιτοι Θεολογικῆς σχολῆς.

17. Ex-voto-urile din biserica greacă – Societatea Regală Românească de istoria medicinei φύλ. 9 Μαΐου 1935.

ȘCOLILE

Ceea ce apare referitor la acestea, s-a scris în majoritate bine de către Sarafidis. Mă voi referi pe scurt la informațiile furnizate de el și le voi completa pe cele lipsă.

Sarafidis scrie că exista școala greacă din anul 1867. În registru se spune ca exista deja din 1862: „Construirea Bisericii Grecești, a școlii și a spitalului necesita bani”. În 1866 se menționează suma de 4,7 lire „pentru cărțile copiilor”. Dovadă că școala mai funcționează și bineînțeles cu suficienți elevi – doar dacă presupunem că acestea au fost primele cărți cumpărate pentru ca școala să funcționeze în acel an. Par credibile spusele lui cum că exista o construcție din lemn destinată acestei activități. Conform acestei informații, din anul 1854 s-a ridicat în locul școlii de azi o construcție din lemn alcătuită din două încăperi mari și una mai mică, cea mai mare dintre acestea era folosită din 1860 drept biserică transformată mai târziu cu ajutorul directorului companiei engleze a căilor ferate, Baker, precum și al multor comunități de conaționali, dar și al muncitorilor din cadrul companiei.

Apoi, în anul 1862 se donează terenul lui Ikonomou, cum am spus. În această școală, probabil la început, preda părintele Pandelis și arhimandritul F. Tzoulatis. Începând cu 1867 sunt menționați în registru 408 groși „pentru materiale și geamurile școlii”, de asemenea „315 groși plată învățătorului Kaminis”. În august al aceluiași an N. Syllavotianos a oferit Școlii 1000 de groși. E menționată de asemenea „bucătăria școlii”, ceea ce arată că funcționa o cantină.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΡΙΑ

Τὰ ἀναφερόμενα εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχουν γραφῆ καλῶς ὑπὸ τοῦ Σαραφίδου. Διεξερχόμενος ἐν συντομίᾳ: τὰς πληροφορίας του θὰ συμπληρώσω τὰ ἐλλείποντα.

Ὁ Σαραφίδης γράφει ὅτι ὑπῆρχεν Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀπὸ τὸ ἔτος 1867. Εἰς τὸν κώδικα γίνεται σχετικὸς λόγος ἤδη ἀπὸ τοῦ 1862: «Ἡ ἀνέγερσις Ἑλληνικοῦ ναοῦ, σχολῆς καὶ νοσοκομείου δεῖται χρημάτων». Τὸ 1866 ἀναγράφεται κονδύλων 4,7 λιρῶν «εἰς βιβλία διὰ τὰ παιδιὰ». Ἀπόδειξις, ὅτι ἐλειτούργει πλέον σχολεῖον καὶ μάλιστα μὲ ἀρκετοὺς μαθητὰς ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι αὐτὰ ἦσαν τὰ πρῶτα ἀγορασθεντα βιβλία διὰ τὸ μέλλον νὰ λειτουργήσῃ σχολεῖον κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Φαίνεται πιστευτὸν τὸ λεγόμενον, ὅτι ὑπῆρχε ξύλινον οἶκημα πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν. Κατὰ τὴν πληροφορίαν αὐτήν, ἀπὸ τοῦ 1854 ἰδρύθη εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς σχολῆς ξύλινον οἶκημα ἐκ δύο μεγάλων καὶ ἑνὸς μικροτέρου δωματίων, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τοῦ 1860 ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐκκλησία μετασκευασθὲν ἀργότερον μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Ἀγγλικῆς ἐταιρείας τῶν σιδηροδρόμων Baker καθὼς καὶ πολλῶν ὁμογενῶν παροίκων καὶ ἐργατῶν τῆς Ἑταιρείας.

Τὸ 1862 παρεχωρήθη τὸ γήπεδον ὑπὸ τοῦ Οἰκονόμου, ὡς εἴπομεν. Εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο πιθανὸν νὰ ἐδίδασκον κατ'ἀρχὰς ὁ παπαῖ-Παντελῆς καὶ Ἀρχιμ. Φ. Τζουλάτης. Ὅπως δὲ ποτε, ἀπὸ τοῦ 1867 ἀναγράφονται εἰς τὸν Κώδικα 408 γρόσια «δι' ὑλικὸν καὶ τζάμια σχολείου» ἐπίσης: «315 γρ. ἀποζημίωσιν τῷ διδασκάλῳ ἔπεμψεν ὁ Καμίνης». Τὸν Αὐγούστον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ Ν. Συλλαβοτιάνος προσέφερε 1000 γρ. εἰς τὴν Σχολήν. Ἀναφέρονται ἐπίσης «μαγειρικὰ σχολείου», ὅπερ δεικνύει ὅτι θὰ ἐλειτούργει συσσίτιον.

Παραλλήλως, κατὰ τὸν κ. Σαραφίδην, ἐλειτούργουν ἰδιωτικὰ

În paralel, conform domnului Sarafidis, funcționează școli private: la intersecția străzilor Cantacuzino-Lascăr Catargiu de astăzi (1940), unde într-o cameră se predă limba greacă numai pentru băieți de către o „bulgăroiacă” (probabil grecoaică) pe nume Kalypso, din Tulcea. În anul 1868 soția Consulului de atunci Stekoulis predă gratuit acolo unde astăzi (1940) se află restaurantul Pariziana. Societatea engleză a instalat la al doilea etaj al actualei gări o școală pentru copiii funcționarilor săi – printre care și mulți greci – unde se predă limba engleză de către un pastor englez. Urmașul său a fost Dionisos Kontogheorghis, funcționar al companiei. Acest și-a deschis și o școală privată vizavi de gară, unde a predat și tatăl lui Panos profesor al Academiei Ioniene. Acolo se predau engleza, franceza și greaca.

Să ne întoarcem la Registrul. În octombrie 1868 Comunitatea se întrunește „în scopul organizării școlii în ceea ce privește direcțiunea și evoluția acesteia” și alege „ca efori” pe medicul K. Papasaoul (pe românul menționat de Ionescu, adică), Mih. Iliadis și N. Tzoukatos „cărora li se acordă drepturi depline pentru a se implica total la ceea ce contribuie la îmbunătățirea și promovarea Școlii promițând (sic) Comisia Comunității și a Bisericii să acorde eforilor numiți tot ajutorul financiar necesar, în cazul când fondurile colectate din taxele școlare sunt insuficiente”. Așadar, deja se încasau taxe școlare, iar Comunitatea ajută școala, așa cum se întâmplă și astăzi, deoarece taxele stabilite nu numai că nu ajungeau pentru cele necesare, dar nici nu se încasau vreodată.

În 1869 se caută descoperirea de noi resurse, printre altele, și „pentru promovarea și întreținerea școlii”. În 1875 se construiește din piatră primul imobil cu un nivel sub conducerea lui Gheorghis Karydias, unde funcționa numai școala primară. Au predat acolo psalții Aristidis Nikolaidis, Yiannoulatos și

γραμματοδιδασκαλεία: ἐν εἰς τὴν γωνίαν τῶν σημερινῶν (1940) ὁδῶν Καντακουζηνοῦ - Λάσκ. Καταρτζίου ὅπου εἰς τι δωμάτιον ἐδιδάσκοντο τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα μόνον εἰς ἄρρενας ὑπὸ τίνος «Βουλγαρίδος» (πιθανὸν Ἑλληνίδος βεβαίως) Καλυψοῦς ὀνόματι, ἐκ Τούλτσης. Τὸ 1868 ἡ σύζυγος τοῦ τότε Ἑλληνοσ προξένου Στεκούλη ἐδίδασκεν ἀμισθεὶ ὅπου σήμερον (1940) τὸ κέντρον Παριζιάνα. Ἡ Ἀγγλικὴ ἐταιρεία ἐγκατέστησεν εἰς τὸν δεύτερον ὄροφον τοῦ σημερινοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ σχολεῖον διὰ τὰ παιδιὰ τῶν ὑπαλλήλων τῆς - μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ πολλοὶ Ἕλληνες - ὅπου ἐδιδάσκετο ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα ὑπὸ Ἄγγλου πάστορος. Διάδοχός του ὑπῆρξεν ὁ Διον. Κοντογεώργης ὑπάλληλος τῆς Ἐταιρείας. Οὗτος συνέστησε καὶ ἰδιαίτερον σχολεῖον ἀπέναντι τοῦ σταθμοῦ, ὅπου ἐδίδαξε καὶ ὁ πατήρ του Πᾶνος καθηγητῆς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας. Ἐκεῖ ἐδιδάσκοντο τ' Ἀγγλικά, Γαλλικά καὶ Ἑλληνικά.

Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν Κώδικα Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1868 ἡ Κοινότης συνέρχεται «ἐπὶ τῷ σκοπῷ τακτοποιήσεως τῆς σχολῆς ὡς πρὸς τὴν διεύθυνσιν καὶ τὰς προόδους αὐτῆς» καὶ ἐκλέγει «ὡς ἐφόρους» τοὺς ἰατρὸν Κ. Παπασαοῦλ (τὸν Ρουμᾶνον τοῦ Ionescu), Μιχ. Ἡλιάδην καὶ Ν. Τζουκάτον «πρὸς οὓς δίδεται πᾶσα πληρεξουσιότης νὰ ἐνεργήσωσιν πᾶν ὅ,τι συντελεῖ πρὸς βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς Σχολῆς ὑποσχομένη [sic] ἡ ἐπιτροπὴ τῆς Κοινότητος καὶ Ἐκκλησίας νὰ χορηγήσῃ πρὸς τὴν ἐν λόγῳ Ἐφορίαν πᾶσαν ἀναγκαίαν βοήθειαν χρηματικὴν, καθ' ἣν περίπτωσιν θέλει εἶσθαι ἀνεπαρκῆ τὰ ἐκ τῶν διδασκτῶν εἰσπραττόμενα». Ὡστε εἰσπράττονται ἤδη δίδακτρα καὶ ἡ Κοινότης βοηθεῖ τὸ σχολεῖον, ὡς συμβαίνει μέχρι σήμερον, διότι τὰ ὀριζόμενα δίδακτρα ὄχι μόνον δὲν ἐπαρκοῦν διὰ τὰς ἀνάγκας ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε εἰσπράττονται εἰς τὸ ἀκέραιον.

Κατὰ τὸ 1869 μελετᾶται ἡ ἐξεύρεσις νέων πόρων, μεταξύ τῶν ἄλλων, καὶ «διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ συντήρησιν τῆς Σχολῆς». Τὸ 1875 ἰδρύεται τὸ πρῶτον μονώροφον λιθόκτιστον κτίριον ἐπὶ προεδρίας Γεωργίου Καρυδιᾶ, ὅπου ἐλειτουργεῖ Δημοτικὸν μόνον σχολεῖον. Ἐδίδαξαν εἰς αὐτὸ οἱ ἱεροψάλται Ἀριστείδης, Νικολαΐδης,

Psyhoulis. Ultimul, conform domnului Sarafidis, avea și el propria școală, care apoi a fost asimilată, Psyhoulis rămânând psalt.

În vremea luptelor de eliberare a Dobrogei (1877-78) școala a rămas închisă, pentru că locuitorii plecaseră. În 1879 se redeschide avându-i ca învățători pe Io. Vourlis și Anthimos Alexiadis. Un alt învățător a plătit K. Alvertis fiind director pentru un an. Cel care însă a organizat-o și a ridicat-o în rândul școlilor de vază este Antonios Ikonomou, doctor în Filologie. Acesta a înființat și școala de învățământ mediu. Numărul elevilor a depășit atunci o sută. Mulți dintre absolvenții acestei școli de învățământ mediu au fost apoi elevi ai gimnaziilor grecești și studenți la Universitate. Ikonomou a condus școala între 1881-1885, când numit fiind la Salonic, a demisionat și s-a remarcat în noua funcție. După aceasta au predat învățătorii Liaoutis și Dimakopoulos.

În perioada 1885-1887 este director Koliopoulos, școala având trei învățători și aproximativ 120 de elevi. Se adaugă al doilea nivel al școlii în partea de sud a clădirii și se instalează acolo Școala de fete. Se preda deja limba română.

Între 1889-90 director este Plithynidis, între 1891-1896 G. Kouzos, 1897-1900 Diog. Hariton. În timpul său școala număra aproape 300 de elevi. Între 1900-1901 Spyr. Panayotopoulos, 1902-1905 F. Manos și Apostolidis. Între 1905-1906 școala se închide din cauza întreruperii relațiilor diplomatice dintre Grecia și România. Între 1908-1912 este Voutsinas, învățător fiind și Gheorghis Filanthidis. Între 1913-1916 G. Hatzigheorghiou. Între 1916-1918 școala se închide pentru a treia oară din cauza invaziei germano-bulgare. Între 1918-1921 director este Yannakakis, 1921-1926 Em. K. Dimitriadis. Între 1924-1926 funcționează și două clase ale școlii comerciale care se desființează ulterior.

În 1923 în timpul lui G. Papazoglou se reorganizează comisia de colectă din 1915 și se adaugă al doilea nivel la Școala de Băieți.

Γιαννουλάτος καὶ Ψυχούλης. Ὁ τελευταῖος, κατὰ τὸν κ. Σαραφίδην, διετήρει καὶ ἴδιον σχολεῖον, ὅπερ συνεχωνεύθη εἰς τὸ κοινοτικόν, τοῦ Ψυχούλη παραμείναντος ὡς ψάλτου.

Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Δοβρουτσᾶς (1877-78) τὸ σχολεῖον παρέμεινε κλειστόν, διότι οἱ κάτοικοι ἔφυγαν. Τὸ 1879 ἀνοίγει πάλιν μὲ διδασκάλους τοὺς Ἰω. Βουρλῆν καὶ Ἄνθιμον Ἀλεξιάδην. Ἄλλος διδάσκαλος ἐχρημάτισε ὁ Κ. Ἀλβέρτης διευθύνων ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος ὠργάνωσε καὶ ἀνήγαγεν εἰς περιωπὴν τὸ σχολεῖον, εἶναι ὁ Ἀντώνιος Οἰκονόμου διδάκτωρ Φιλολογίας. Οὗτος συνέστησε καὶ σχολαρχεῖον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ὑπερέβη τότε τοὺς ἑκατόν. Πολλοὶ ἐκ τῶν ἀποφοίτων τοῦ σχολαρχείου τούτου ἐφοίτησαν κατόπιν εἰς Ἑλληνικὰ γυμνάσια καὶ τὸ Πανεπιστήμιον. Ὁ Οἰκονόμου διηύθυνε τὸ σχολεῖον ἀπὸ τοῦ 1881-5 ὅτε διορισθεὶς εἰς Θεσσαλονίκην ἀπεχώρησε καὶ διεκρίθη εἰς τὴν νέαν του θέσιν. Μετ' αὐτὸν ἐδίδαξαν οἱ διδάσκαλοι Λιαούτσης καὶ Δημακόπουλος.

Ἀπὸ τοῦ 1885-87 διευθύνει ὁ Κολιόπουλος ἔχων τρεῖς διδασκάλους καὶ περὶ τοὺς 120 μαθητάς. Προστίθεται ὁ δεύτερος ὄροφος τοῦ σχολείου εἰς τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ κτιρίου καὶ ἐγκαθίσταται ἐκεῖ τὸ Παρθεναγωγεῖον. Διδάσκεται ἤδη καὶ ἡ Ρουμανικὴ γλῶσσα.

Τὸ 1889-90 διευθύνει ὁ Πληθυνίδης, τὸ 1891-6 ὁ Γ. Κοῦζος, 1897-1900 Διογ. Χαρίτων. Ἐπ' αὐτοῦ τὸ σχολεῖον ἠρίθμει περὶ τοὺς 300 μαθητάς. Τὸ 1900-1 ὁ Σπυρ. Παναγιωτόπουλος, 1902-5 οἱ Φ. Μᾶνος καὶ Ἀποστολίδης. Τὸ 1905-6 κλείει τὸ σχολεῖον ἔνεκα τῆς διακοπῆς τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Ἑλλάδος-Ρουμανίας. Τὸ 1908-12 ὁ Βουτσινᾶς τότε ἦτο διδάσκαλος καὶ ὁ Γεώργιος Φιλανθίδης. Τὸ 1913-16 ὁ Γ. Χατζηγεωργίου. Τὸ 1916-18 τὸ σχολεῖον κλείνει διὰ τρίτην φορὰν ἔνεκα τῆς Γερμανοβουλγαρικῆς εἰσβολῆς. Τὸ 1918-21 διευθύνει ὁ Γιαννακάκης, 1921-6 ὁ Ἐμ. Κ. Δημητριάδης. Τὸ 1924-26 λειτουργοῦν καὶ δύο τάξεις ἐμπορικῆς σχολῆς αἱ ὁποῖαι διαλύονται κατόπιν.

Τὸ 1923 ἐπὶ προεδρίας Γ. Παπάζογλου ἀνασυνιστᾶται ἡ ἐπιτροπὴ ἐράνου τοῦ 1915 καὶ προστίθεται ὁ δεύτερος ὄροφος τοῦ Ἀρρεναγωγείου. Κατὰ τὰ ἔτη 1926-7 διευθύνει ὁ Θ. Κεφαλιᾶνος, 1927-30 ὁ Χαράλ. Μεσάρης. Ἐπὶ μίαν τριακονταετίαν διηύθυνε τὸ

În anii 1926-1927 director este Th. Kefalianos, 1927-1930 Haral. Mesaris. Pentru o perioadă de treizeci de ani Școala de Fete a fost condusă de doamna Efrosini Iordanou, mama Ministrului adjunct al Finanțelor din România. După plecarea acesteia, școala a devenit mixtă, avându-l ca director pe D. Floran între 1930-1932. Între anii 1932-34 director a fost Evaghelos Koutsimanis din Kozani.

Între 1934-1935 se înființează clasa întâia de gimnaziu; director este filologul Dim. Koliantris din Cipru. Între 1935-1937 filologul Ioannis Reisis din Kalymnos. Între 1937-1940 Nik. Papadopoulos din Constantinopol, absolvent al Facultății de Teologie din Halki.

Primele arhive dinainte de 1920 ale școlii au fost distruse în Primul Război Mondial. Următoarele registre ale elevilor, începând cu cele din perioada 1921-1939 menționează că au învățat din punct de vedere numeric: 1921-1922: 234, 1922-1923: 246, 1923-1924: 253, 1924-1925: 140. Scăderea este cauzată de faptul că directorul de atunci nu i-a înregistrat și pe grecii cu cetățenie română. În 1925-1926: 140, din același motiv. În 1926-1927: 117, 1927-1928: 126, 1928-1929: 101, 1929-1930: 200, 1930-1931: 205, 1931-1932: 202, 1932-1933:210, 1933-1934:217, 1934-1935:208, dintre care 199 în clasele primare și 9 în cele gimnaziale; 1937-1938:213 (180 în clasele primare, 33 la gimnaziu), 1938-1939:210 (120 în clasele primare, 90 la gimnaziu) – pentru că s-a înființat învățământul gimnazial de opt clase.

De consemnat faptul că aceste numere puteau fi duble dacă cei mai mulți conaționali nu-și trimiteau copiii la școlile românești, fie fiindcă deja deveniseră cetățeni români fie pentru că doreau să-și ușureze traiul acolo și să acceadă la funcții. În 1940 școala prevedea și o grădiniță, patru clase primare, șase clase gimnaziale de tip vechi și primele două clase ale învățământului de opt

Παρθεναγωγείον ή κ. Εύφρόσυνη Ίορδάνου, μήτηρ ύφυπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ρουμανίας. Μετὰ τὴν ἀποχώρησίν της τὸ σχολεῖον γίνεται μεικτὸν μὲ διευθυντὴν τὸν Δ. Φλωρᾶν ἀπὸ τοῦ 1930-32. Κατὰ τὰ ἔτη 1932-34 διηύθυνεν ὁ Εὐάγγελος Κουτσιμάνης ἐκ Κοζάνης.

Τὸ 1934-5 ἰδρύεται πρώτη γυμνασίου διευθυντῆς ὁ ἐκ Κύπρου φιλόλογος Δημ. Κολιαντρῆς. Τὸ 1935-37 ὁ ἐκ Κάλυμνου φιλόλογος Ἰωάννης Ρεΐσης. Ἀπὸ τοῦ 1937-40 ὁ ἐκ Κων/πόλεως Νικ. Παπαδόπουλος ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης.

Τὰ πρὸ τοῦ 1920 ἀρχεῖα τῆς Σχολῆς κατεστράφησαν κατὰ τὸν πρῶτον πόλεμον. Κατὰ τὰ μετέπειτα μαθητολόγια, ἀπὸ τοῦ 1921-1939 ἐφοίτησαν οἱ ἐξῆς μαθηταὶ ἀριθμητικῶς: 1921-2: 234, 1922-3: 246, 1923-4: 253, 1924-5: 140. Ἡ μείωσις ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ τότε διευθυντῆς δὲν ἐνέγραψε τοὺς ρουμανικῆς ὑπηκοότητος Ἕλληνας. Τὸ 1925-6: 140, διὰ τὸν ἴδιον λόγον. Τὸ 1926-27: 117, 1927-8: 126, 1928-29: 101, 1929-30: 200, 1930-31: 205, 1931-32: 202, 1932-33: 210, 1933-34: 217, 1934-35: 208, ἐκ τῶν ὁποίων 199 εἰς τὸ Δημοτικὸν καὶ 9 εἰς τὸ Γυμνάσιον 1935-36: 218 (200 Δημ., 18 Γυμν.) 1936-37: 232 (205 Δημ., 27 Γυμν.), 1937-38: 213 (180 Δ., 33 Γ.), 1938-39: 210 (120 Δ., 90 Γ.) - διότι δημιουργεῖται τὸ ὀκτατάξιον γυμνάσιον.

Σημειωτέον ὅτι οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ ἠδύναντο νὰ εἶναι διπλάσιοι ἂν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ὁμογενεῖς δὲν ἔστελλον τὰ παιδιά των εἰς Ρουμανικὰ σχολεῖα, εἴτε διότι ἔγιναν ἤδη Ρουμᾶνοι ὑπήκοοι, εἴτε εἰς τοῦτο ἀποβλέποντες ἢ διὰ νὰ τὰ διευκολύνουν εἰς τὴν ἐκεῖ ζωὴν καὶ σταδιοδρομίαν των. Κατὰ τὸ 1940 τὸ Σχολεῖον περιελάμβανε νηπιαγωγεῖον, τετρατάξιον δημοτικόν, πλήρες ἑξατάξιον Γυμνάσιον παλαιοῦ τύπου καὶ δύο πρώτας τάξεις τοῦ Ὀκταταξίου. Πάντα ἦσαν ἀνεγνωρισμένα ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ ἰσότιμα πρὸς τὰ τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Εἶχον περὶ τοὺς διακοσίους μαθητὰς καὶ ἐλειτούργουν κατὰ τὸ ἐπίσημον Ἑλληνικὸν πρόγραμμα καὶ τοὺς κανονισμοὺς μὲ τὴν προσθήκην τῆς Ρουμανικῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάσκοντο ἐπίσης ὑποχρεωτικῶς ὅλα τὰ μαθήματα.

Εἰς τὸν κάτω ὄροφον τοῦ σχολείου ἔστεγάζοντο τὸ γραφεῖον

ani. Întotdeauna se bucurau de recunoașterea guvernului elen, având același statut ca și școlile din Grecia. Aveau în jur de două sute de elevi și funcționau după programa școlară greacă, iar regulamentele prevedeau adăugarea limbii române în care se predau de asemenea obligatoriu toate disciplinele.

La primul etaj al școlii se afla biroul Comunității și două clase primare. Exista de asemenea și bucătăria pentru prepararea hranei destinate elevilor săraci, care mâncau într-una din săli numai la prânz. Toată preocuparea pentru școală era în mâinile Frăției Doamnelor de Ajutorare a Săracilor, la a cărei conducere se afla domana Papazoglou, soția fostului președinte al Comunității. La etajul superior era un număr egal de săli mici și mari. Una dintre cele mici era folosită drept birou al directorului în care se afla o mică bibliotecă cu aproximativ trei sute de cărți grecești. Școala deținea suficiente mijloace necesare actului pedagogic. Acestea proveneau toate din banii elevilor (din fondurile plătite de elevi și mai ales din banii adunați de aceștia în Ajunul Crăciunului când, sub supravegherea profesorilor, se perindau pe la casele conașionalilor cântând colinde). Elevii plăteau pentru înscriere în funcție de starea materială; elevii săraci învățau complet gratuit.

Personalul școlii la 1940 era alcătuit din Epam. Papahristou – filolog gradul întâi din Marmara Fthiotida, în calitate de director și din profesorii Len. Papasiopis – filolog din Kozani, Stavros Manesis – filolog din Mykonos, Fotios Varelis – filolog din Rhodos, Ant. Papamihail – profesor de matematică din Kalymnos, Nik. Drankiotis – profesor de fizică din Kalamon, Andr. Sideri – profesor de educație fizică din Fourka – Epir, domnișoara Kal. Ponghi – profesoară de franceză din Constanța, Maria Panaitescu și Athena Dumitrescu (grecoaică căsătorită cu un ofițer român), profesoare de limba română. La clasele primare predau Nik. Rallidis din Constantinopol și Angheliki Zahariadou din Anhiolo – sufletul școlii timp de treizeci de ani.

τῆς Κοινότητος καὶ δύο τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ. Ὑπῆρχεν ἐπίσης καὶ μαγειρεῖον διὰ τὴν παρασκευὴν συσσιτίου διὰ τοὺς ἀπόρους μαθητάς, οἱ ὅποιοι ἔτρωγαν εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν μόνον κατὰ τὴν μεσημβρίαν. Ἡ ὅλη φροντίς ἦτο εἰς τὰς χεῖρας τῆς Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος Κυριῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς κ. Παπάζογλου, συζύγου πρώην προέδρου τῆς Κοινότητος. Εἰς τὸν ἄνω ὄροφον ὑπῆρχον πέντε μικραὶ αἴθουσαι καὶ ἰσάριθμοι μεγάλοι. Μία ἐκ τῶν μικρῶν ἐχρησίμευεν ὡς γραφεῖον τῆς διευθύνσεως ἐντὸς τοῦ ὁποῦ ὑπῆρχε μικρὰ βιβλιοθήκη ἐκ τριακοσίων περίπου Ἑλληνικῶν βιβλίων. Τὸ σχολεῖον διέθετεν ἄρκετὰ ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας. Ταῦτα προήρχοντο ὅλα ἐκ τοῦ μαθητικοῦ ταμείου (ἐκ τῆς καταβολῆς τῶν μαθητῶν καὶ, κυρίως, ἐκ χρημάτων συλλεγομένων ὑπ' αὐτῶν κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ὅτε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν καθηγητῶν περιήρχοντο τὰς οἰκίας τῶν ὁμογενῶν ἄδοντες τὰ κάλλανδα). Οἱ μαθηταὶ ἐπλήρωναν δι' ἐγγραφὴν ἀναλόγως τῆς οἰκονομικῆς τῶν δυνατότητος οἱ ἄποροι ἐφοίτων ἐντελῶς δωρεάν.

Τὸ προσωπικὸν τοῦ Σχολείου κατὰ τὸ 1940 ἀπετελεῖτο ἀπὸ τοὺς Ἑπαμ. Παπαχρήστου πρωτοβάθμιον φιλόλογον ἀπὸ τὰ Μάρμαρα τῆς Φθιώτιδος ὡς διευθυντὴν καὶ τοὺς καθηγητὰς Λεων. Παπασιώπην φιλόλογον ἐκ Κοζάνης, Σταῦρον Μάνεσην φιλόλογον ἐκ Μυκόνου, Φώτιον Βαρέλην φιλόλογον ἐκ Ρόδου, Ἄντ. Παπαμιχαήλ μαθηματικὸν ἐκ Κάλυμνου, Νικ. Δραγκιώτην φυσικὸν ἐκ Καλαμῶν, Ἄνδρ. Σιδέρην γυμναστὴν ἐκ Φούρκας Ἡπείρου, δίδα Καλ. Πογγῆ τῶν Γαλλικῶν ἐκ Κωνσταντζης, Maria Panaitescu καὶ Athena Dumitrescu (Ἑλληνίδα ὑπανδρευθεῖσαν Ρουμᾶνον ἀξιωματικὸν) τῶν Ρουμανικῶν. Εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον ἐδίδασκον οἱ Νικ. Ραλλίδης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀγγελικὴ Ζαχαριάδου ἐξ Ἀγχιάλου - ἡ ψυχὴ τοῦ σχολείου ἀπὸ τριακονταετίας ὅλης.

Πρὶν ἐπανέλθω εἰς τὸν κώδικα, θεωρῶ χρήσιμον τὴν παράθεσιν στατιστικῆς τὴν ὁποίαν ἔκαμα ἐκ τῆς ἐρέυνης τῶν Μαθητολογίων. Οἱ γονεῖς τῶν μαθητῶν προήρχοντο κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ Θράκης (Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Περιστάσεως,

Înainte de a reveni la registru, consider utilă prezentarea statisticii pe care am făcut-o în baza studiului Registrelor matricole ale elevilor. Părinții elevilor proveneau în majoritate din Constantinopol și Thracia (Saranta Ekklesies, Peristasi, Vasiliko, Ganohora, Kallipoli), Bulgaria (Romilia de Răsărit: Anhialos, Mesembria, Pyrgos, Varna), Asia Mică. De asemenea din insulele Ciclade, din Marea Ionică (din Kefalonia cu precădere), precum și din Epir, Pelopones (Kounouria) etc.

Cei înregistrați, în proporție de 40% sunt comercianți și cu același procent, muncitori-meșteri, iar într-o proporție mică funcționari în sectorul privat și de stat. Mai exact, dintre 645 elevi înmatriculați în perioada 1922-1937, părinții a 220 dintre ei erau comercianți, a 240 muncitori-meșteri, a 50 „aventurieri”, a 35 funcționari, iar 100 erau orfani. Numărul mare al acestora din urmă se datora faptului că beneficiau de hrană și pentru că în general școala și biserica se îngrijeau de ei.

Și acum să revenim la anii Registrului. Demne de menționat sunt cele scrise de către Sarafidis¹⁸ referitor la medicii și farmaciștii orașului de la acea vreme. „Thrasylvoulos Kefalas din Kefalonia a studiat în Italia, s-a stabilit în 1865 în Constanța, unde a rămas timp de trei ani¹⁹, era împreună cu doi medici englezi (unul al Societății Engleze și altul venit de la Sulina) singurii medici ai orașului”. Nu este însă de acord cu cele spuse de el în altă parte²⁰ cum că K. Papasaoul se stabilise acolo din 1866. Prin urmare, doi dintre medici erau greci. Despre fiul aceluiași Kefalas Thrasylvoulos, medic și el și care a rămas în oraș, spune că a murit în 1868, că a fost înmormântat în curtea bisericii grecești. De asemenea, tatăl deținea o farmacie acolo unde astăzi se află

18. *Medicina în Dobrogea în Cincizeci de ani de viață românească.*

19. *Ibidem*, p. 37.

20. *Medici greci din România în Lucrările Academiei etc.*, op.cit.

Βασιλικού, Γανοχώρων, Καλλιπόλεως), Βουλγαρίας (Ανατ. Ρωμυλίας: Άγχιάλου, Μεσημβρίας, Πύργου, Βάρνας), Μ. Ασίας. Επίσης έκ τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους, τοῦ Ἰονίου (Κεφαλληνίας κυρίως) καθὼς καὶ ἐκ τῆς Ἠπείρου, Πελοποννήσου (Κυνουρίας) κλπ.

Οἱ ἀναγραφόμενοι κατὰ 40% εἶναι ἔμποροι, κατ' ἴσον ποσοστὸν ἐργάται - τεχνῖται καὶ κατὰ μικρὸν ὑπάλληλοι ἰδιωτικοὶ καὶ δημόσιοι. Κατ' ἀκρίβειαν, ἐπὶ 645 ἐγγραφέντων μαθητῶν κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1922-1937, οἱ γονεῖς τῶν 220 ἦσαν ἔμποροι, τῶν 240 ἐργάται - τεχνῖται, τῶν 50 «κάπηλοι», τῶν 35 ὑπάλληλοι καὶ οἱ 100 ἐφέροντο ὡς ὄρφανοί. Τὸ μέγα ποσοστὸν τῶν τελευταίων ὀφείλεται εἰς τὸ συσσίτιον καὶ τὴν ἐν γένει εἰς τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐκκλησίαν παρεχομένην περίθαλψιν.

Καὶ νῦν ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Κώδικος. Ἄξια σημειώσεως εἶναι τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Σαραφίδου¹⁸ περὶ τῶν ἰατρῶν καὶ φαρμακοποιῶν τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν. «Ὁ Θρασύβουλος Κεφαλᾶς ἐκ Κεφαλληνίας σπουδάσας ἐν Ἰταλία ἐγκατέστη τὸ 1865 ἐν Κωνσταντζῆ ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τρία ἔτη¹⁹ ἀποτελῶν μετὰ δύο Ἄγγλων ἰατρῶν (ἐνὸς τῆς Ἀγγλικῆς Ἑταιρείας καὶ ἑτέρου ἐκ Σουλινᾶ ἐλθόντος) τοὺς μόνους ἰατροὺς τῆς πόλεως». Διαφωνεῖ ὅμως ὄυτω πρὸς ἑαυτὸν λέγων ἀλλαχοῦ²⁰ ὅτι ὁ Κ. Παπασαοῦλ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐκεῖ ἀπὸ τὸ 1866. Ἐπομένως οἱ ἰατροὶ γίνονται δύο - οἱ Ἕλληνες. Διὰ τὸν υἱὸν τοῦ ἰδίου Κεφαλᾶ Θρασύβουλον καὶ ἰατρὸν ἐπίσης ὁ ὁποῖος παρέμεινε καὶ αὐτὸς εἰς τὴν πόλιν λέγει ὅτι ἀποθανὼν τὸ 1868 ἐτάφη εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Επίσης ὅτι ὁ πατὴρ εἶχε φαρμακεῖον ἐκεῖ ὅπου σήμερον ἔχει ὁ Μίγα²¹. Μετὰ τὸν θάνατόν του τούτο περιῆλθεν εἰς τὸν υἱὸν του Δημήτριον ὁ ὁποῖος τὸ διετήρησε μέχρι τοῦ 1904.

«Ὁ Ι. Βάληνδας ἐκ Κύθνου²² σπουδάσας ἐν Ἀθήναις καὶ Εὐρώπῃ ἐγκατέστη ἀρχικῶς ὡς ἰατρὸς ἐν Βάρνῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1872-74 ἐν

18. Medicina in Dobrogea εἰς Cincizeci de ani de viata Romaneasca.

19. Αὐτόθ. σελ. 37.

20. Ἕλληνες ἰατροὶ ἐν Ρουμανίᾳ ἐν Πραγματείας Ἀκαδημίας κλπ. ἐνθ. ἄνωτ.

21. Τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Ionescu ἐνθ. ἄνωτ.

22. Ἕλληνες ἰατροὶ... σελ. 33-4

Miga²¹. După moartea acestuia i-a revenit fiului său Dimitrios, care a deținut-o până în anul 1904.

„I. Valindas din Kythnos²² a studiat în Atena și Europa, s-a stabilit inițial ca medic în Varna și din 1872-1874 în Constanța. Plecând din Varna și revenind în Constanța a practicat medicina până la adânci bătrâneți. A murit în Atena în anul 1900. S-a evidențiat pentru educația și omenia de care a dat dovadă. Binevoitor și susținător luminat al intereselor comunității din cele două orașe în care și-a practicat meseria, a fost un exemplu pentru iubirea de țară și iubirea de semeni”. În Constanța a deschis și o farmacie – actuala Stăncescu.

În anul 1872 medicul Nikolaos Tsitsilianopoulos s-a stabilit în Constanța, unde a rămas practicându-și meseria până în anul 1903. A studiat în Atena. Și-a deschis și acesta farmacie (actuala Ciuperescu) împreună cu cel de al doilea fiu al lui Kefalas, care studiasse Farmacia în Constantinopol. Un alt medic al acelei vremi a fost G. Kouyanos din Kefalonia. De asemenea, Dimitrios G. Pappas, care a studiat la București, a lucrat ca medic în cadrul lazaretului din oraș.

Nikolaos Riganis, fratele lui Gheorghios – medic curant și sanitar inspector († 1933) farmacolog, și-a practicat meseria în Constanța între 1882-1939. Părinții lor au emigrat în România în 1850 și s-au stabilit în Bilciurești (județul Argeș). Ahileas Zisis, fiul comerciantului din Constanța, Zisis Epirotul a devenit medic militar în 1865, fiind înrolat cu gradul de colonel în 1903. S-a stabilit în Constanța unde a și murit în 1919. A fost pentru mulți ani directorul spitalului civil și militar din oraș. Nikolaos Nikoletopoulos din Sparta, a studiat în Atena, a fost medic în Constanța în perioada 1886-1913, apoi s-a stabilit în Pireu unde a și murit în anul 1919. Ioannis Tolikas din Serbia – Macedonia a

21. Acest lucru este menționat de Ionescu în opera citată.

22. *Medici greci...*, pp. 33-34.

Κωνσταντζη. Ἀναχωρήσας εἰς Βάρναν καὶ ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντζαν ἤσκησε τὴν ἰατρικὴν μέχρι βαθέος γήρατος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1900. Διεκρίνετο διὰ τὴν παιδεῖαν τοῦ καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν του. Πρόθυμος καὶ πεφωτισμένος παραστάτης τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων τῶν δύο πόλεων εἰς τὰς ὁποίας ἐξήσκησε τὸ ἐπάγγελμά του, ἦτο παράδειγμα φιλοπατρίας καὶ φιλανθρωπίας». Ἐν Κωνσταντζῆ ἤνοιξε καὶ φαρμακεῖον - νῦν Stancescu.

Κατὰ τὸ 1872 ὁ ἰατρὸς Νικόλαος Τσιτσιλιανόπουλος ἐγκατεστάθη ἐν Κωνσταντζῆ ὅπου παρέμεινεν ἐξασκῶν τὸ ἐπάγγελμα μέχρι τοῦ 1903. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ἦνοιξε καὶ οὗτος φαρμακεῖον (νῦν Ciuperescu) μετὰ τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ Κεφαλαῖ σπουδάσαντος εἰδικῶς τὴν φαρμακευτικὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἄλλος ἰατρὸς τῶν χρόνων τούτων ἦτο ὁ Γ. Κουγιανὸς ἐκ Κεφαλληνίας. Ἐπίσης ὁ Δημήτριος Γ. Παππᾶς σπουδάσας ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπηρέτησεν ὡς ἰατρὸς τοῦ Λοιμοκαθαρηρίου τῆς πόλεως.

Ὁ Νικόλαος Ρηγάνης ἀδελφὸς τοῦ Γεωργίου ἰατροῦ-νομιάτρου καὶ ὑγειονομικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ († 1933) φαρμακοποιός, ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα του ἐν Κωνσταντζῆ ἀπὸ τοῦ 1882-1939. Οἱ γονεῖς των μετηνάστευσαν εἰς Ρουμανίαν τὸ 1850 ἐγκατασταθέντες εἰς Bilciuresti (τοῦ νομοῦ ARGES). Ὁ Ἀχιλλεὺς Ζήσης, υἱὸς τοῦ ἐν Κωνσταντζῆ ἐμπορευθέντος Ζήση τοῦ Ἡπειρώτου, ἔγινε στρατιωτικὸς ἰατρὸς τὸ 1865 ἀποστρατευτεῖς μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ συνταγματάρχου τὸ 1903. Ἐπολιτεύθη ἐν Κωνσταντζῆ ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1919. Διηύθυνεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον τῆς πόλεως. Ὁ Νικόλαος Νικολετόπουλος ἐκ Σπάρτης, σπουδάσας ἐν Ἀθήναις, ἐπηγγέλθη τὸν ἰατρὸν ἐν Κωνσταντζῆ ἀπὸ τοῦ 1896-1913 ὅτε ἐγκατεστάθη ἐν Πειραιεῖ ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1919. Ὁ Ἰωάννης Τολίκας ἐκ Σερβίων Μακεδονίας σπουδάσας ἐν Ἀθήναις τὴν Ἰατρικὴν, διετέλεσε νομιάτρος Τούλτσης καὶ ἰατρὸς τῶν ἰλυολούτρων τῆς λίμνης Techir-Ghiol παρὰ τὴν Κωνσταντζαν (1893-1920).

Ἐπανέρχομαι εἰς τὰς τελευταίας σελίδας τοῦ Κωδικός ὅπου παρατίθεται ἐνδιαφέρον πρακτικὸν τῆς συνελεύσεως τῆς Κοινότητος

studiat medicina în Atena, a activat ca medic în serviciul public în Tulcea și ca medic la băile de nămol de lângă lacul Techirghiol, lângă Constanța (1893-1920).

Revin la ultima pagină a Registrului, unde se observă interesul practic al întrunirilor Comunității în timpul cărora s-a redactat actul său constitutiv (24 februarie 1874):

„Comunitatea elenă de aici s-a întrunit azi....duminică și a avut în vedere că nimic bun nu poate fi realizat fără principiul general al conducerii, votează:

A. Demogherontia, aleasă conform dispozițiilor legale și aleasă conform prevederilor, reprezintă Comunitatea

B. Numita Demogherontia, alcătuită din 4 membri aleși prin vot general de către toți membrii greci ortodocși de aici, este autoritatea supremă a Comunității monitorizante și conducătoare (prin epitropii aleși anual) în ale bisericii și școlii (menționând că școala de băieți era despărțite de cea de fete deja din 1874 cel puțin).

C. Din cei 4 membri doi sunt aleși prin vot general secret și vor alcătui totodată, unul comitetul bisericesc, celălalt comitetul Eforilor școlilor.

D. Consilierii parohiali și cei ai școlilor sunt aleși și aceștia prin vot general secret dintre toți locuitorii creștini ortodocși, fără însă să se înțeleagă cu autoritatea menționată mai sus. Nimic nu se face, nimic nu se hotărăște, nicio tranzacție financiară (în afara celor absolut necesare Sfintei Biserici) nu poate avea loc fără dezbateră și hotărârea comisiei de arbitraj, trebuie să dea seamă anual în fața Comunității de gestiunea sa.” Urmează 53 de semnături. În urma votului, sunt aleși „reprezentanții Comunității” I. Psaraftis, S. Zavos, P. Pigheas, I. Valindas.

Astfel se încheie acest prețios „Registru Sfânt”, care oferă și o imagine mai generală a modului în care au fost înființate și au

κατὰ τὴν ὁποίαν συνετάχθη τὸ καταστατικόν της (24 Φεβρουαρίου 1874):

«Ἡ ἑνταῦθα Ἑλληνικὴ Κοινότης ἐκκλησιάσασα σήμερον... Κυριακὴν καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν ὅτι οὐδὲν καλὸν δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἄνευ γενικῆς τινος ἀρχῆς ἢ διευθύνσεως, ψηφίζει:

Α^{ον} Ἡ κατὰ καιροὺς Δημογεροντία, ἢ σύμφωνα μὲ τὰ παρὰ τῶν νόμων τοῦ Κράτους διαταττόμενα ἐκλεγόμενη, ἀντιπροσωπεύει τὴν Κοινότητα.

Β^{ον} Ἡ εἰρημένη Δημογεροντία, ὁμοῦ μὲ 4 μέλη ἐκλεγόμενα διὰ γενικῆς ψηφοφορίας ὅλων ἐν γένει τῶν μελῶν τῶν ἑνταῦθα Ἑλλήνων ὀρθοδόξων χριστιανῶν, εἶναι ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τῆς Κοινοῦτος ἐπιτηροῦσα καὶ διέπουσα (δι' ἀρμοδίων ἐπιτροπῶν ἐνιαυσίως ἐκλεγόμενων) τὰ τε ἐκκλησιαστικὰ καὶ τῶν σχολῶν [ὅπερ δηλοῖ ὅτι ἦτο χωρισμένη ἡ σχολὴ εἰς ἀρρεναγωγεῖον καὶ παρθεναγωγεῖον ἤδη ἀπὸ τοῦ 1874 τοῦλάχιστον].

Γ^{ον} Ἐκ τῶν ἄνω 4 μελῶν δύο μέλη ἐκλεγόμενα διὰ γενικῆς μυστικῆς ψηφοφορίας θ' ἀποτελῶσιν συνάμα τὸ μὲν ἓν μέλος τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς τὸ ὄ ἄλλο τῆς Ἐφορίας τῶν Σχολῶν.

Δ^{ον} Αἱ Ἐπιτροπαὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Σχολῶν ἐκλέγονται καὶ αὗται διὰ γενικῆς ψηφοφορίας ὅλων τῶν κατοίκων ὀρθοδόξων χριστιανῶν, ὀφείλουσιν ὅμως νὰ συνεννοοῦνται μὲ τὴν ὡς ἄνω ἐρρήθη Ἀρχήν. Οὐδὲν γίνεται, οὐδὲν ἀποφασίζεται, οὐδεμίᾳ χρηματικῆ κατανάλωσις (ἐκτὸς τῶν ἀπολύτως ἀναγκαιούντων τῇ ἱερᾷ ἐκκλησίᾳ) δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἄνευ συζητήσεως καὶ ἀποφάσεως τῆς εἰρημένης Ἀρχῆς, ἣτις ὀφείλει νὰ δίδῃ ἐνιαυσίως εἰς τὴν Κοινότητα λόγον τῆς διαχειρίσεώς της. Ἔπονται 53 ὑπογραφαί. Γενομένης ψηφοφορίας, ἐκλέγονται «ἀντιπρόσωποι τῆς Κοινοῦτος» οἱ Ι. Ψαραύτης, Σ. Ζαβός, Π. Πηγέας, Ι. Βάληνδας.

Οὕτω κλείεται ὁ πολύτιμος αὐτὸς «Ἱερὸς Κῶδιξ» ὁ ὁποῖος παρέχει καὶ γενικωτέραν εἰκόνα τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον ἰδρύοντο καὶ ἔζων αἱ Ἑλληνικαὶ παροικίαι εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν. Ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἄποικοι μὲ τὸ ἱερὸν φῶς τῆς Μητροπόλεως ἐφώτιζαν τὸν ναὸν τῆς νέας Ἐστίας, οὕτω καὶ οἱ μακρινοὶ ἀπόγονοί των ὡς πρῶτον μέλημα εἶχον νὰ ἰδρῦσουν τὸ θρησκευτικὸν των κέντρον, περίξ καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ ὁποῖου ἐπεδίδοντο εἰς τὰ εἰρηνικὰ ἔργα τῆς εὐμαρείας

trăit comunitățile grecești în Imperiul Otoman. Așa cum coloniști antici au luminat cu lumina metropolei templul noului Cămin, la fel și prima preocupare a urmașilor lor îndepărtați a fost să-și înființeze un centru religios în jurul și sub acoperișul căruia s-au dedicat operelor pașnice ale bunăstării și civilizării barbarilor și cuceritorilor de alte limbi și religii.

În această perioadă informațiile referitoare la elementul grecesc sunt mai multe. Lambert²³, membru al Societății Geografice din Paris, vizitând orașul în 1873 găsește 3-4.000 locuitori, dintre care 1000 de negustori greci.

În 13-14 iulie 1877 orașul este ocupat de către ruși. Turcii pleacă în timp ce restul locuitorilor rămân sub protecția engleză.

Eliberarea Dobrogei are o mare importanță pentru dezvoltarea orașului, dar și pentru întreaga țară. Conform lui E. Pittard²⁴, profesor de antropologie la Universitatea din Geneva, i-a oferit o deschidere semnificativă la mare și i-a schimbat interesele economice. Regele Carol I manifestă un interes personal pentru portul Constanței, întrezărindu-i viitorul. Vizitează orașul în 1879, găzduit fiind în casa grecului N. Makris, deținută astăzi de Serviciul Naval Român. Atunci orașul, conform lui Wilhelm d'Hoguer²⁵, avea o populație de aproximativ patru mii de locuitori între care predominau grecii care se ocupau exclusiv cu comerțul. Urmează tătarii, bulgarii, românii etc.

Nu considerăm inutil să aruncăm o privire în spațiul în care se mișcă conașionalii noștri. F. Kanitz²⁶ îi menționează ca locuitori ai Dobrogei întâi pe bulgari (probabil partnitor), apoi pe români, greci, ruși, câțiva protestanți, în fine pe turci.

23. *Bulgarie*, în Société Géographique française, 1873.

24. *La Roumanie*, Paris 1917.

25. *Renseignements sur la Dobrodja*, 1879.

26. *La Bulgarie Danubienne et le Balkan*, Paris 1882, p. 484.

καὶ τοῦ ἐκπολιτισμοῦ ἀλλογλώσσων καὶ ἀλλοθρήσκων βαρβάρων καὶ κατακτητῶν.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν αἱ πληροφορίες μας περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου εἶναι περισσότεραι. Ὁ Lambert²³ μέλος τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας τῶν Παρισίων, ἐπισκεφθεὶς τὴν πόλιν τὸ 1873 εὕρσκει 3-4.000 κατοίκους ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 1000 Ἕλληνες μικρέμποροι.

Τὴν 13^{ην}-14^{ην} Ιουλίου 1877 ἡ πόλις καταλαμβάνεται ὑπὸ τῶν Ρώσων. Οἱ Τοῦρκοι φεύγουν ἐνῶ οἱ λοιποὶ κάτοικοι μένουν ὑπὸ Ἀγγλικὴν προστασίαν.

Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Δοβρουτσᾶς εἶχε μεγάλην σημασίαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς πόλεως ἀλλὰ καὶ δι' ὅλην τὴν χώραν. Κατὰ τὸν E. Pittard²⁴, καθηγητὴν τῆς Ἀνθρωπολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Γενεύης, τῆς ἔδωσε πολλὴν θάλασσαν καὶ τῆς ἤλλαξε τοὺς οἰκονομικοὺς προσανατολισμούς. Ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Α' δεικνύει προσωπικὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν λιμένα τῆς Κωνσταντζης διαβλέπων τὸ μέλλον του. Ἐπισκέπτεται τὴν πόλιν τὴν 18ην Ὀκτωβρίου 1879 φιλοξενούμενος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἕλληνοσ Ν. Μακρῆ κατεχομένην σήμερον ὑπὸ τῆς Ρουμανικῆς ναυτικῆς ὑπηρεσίας. Τότε ἡ πόλις, κατὰ τὸν Wilhelm d Hoguer²⁵ εἶχε πληθυσμὸν τεσσάρων χιλιάδων περίπου κατοίκων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἐκυριάρχουν οἱ Ἕλληνες ἀσχολούμενοι ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἦκολούθουν οἱ Τάταροι, Βούλγαροι, Ρουμᾶνοι κλπ.

Δὲν νομίζομεν ἄσκοπον ἐν βλέμμα εἰς τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου κινουῦνται οἱ πάροικοί μας. Ὁ F. Kanitz²⁶ ἀναφέρει ὡς κατοίκους τῆς Δοβρουτσᾶς πρῶτον τοὺς Βουλγάρους (ἴσως μεροληπτῶν), ἔπειτα τοὺς Ρουμάνους, Ἕλληνας, Ρώσους, μερικὰς προτεσταντικὰς κοινότητας, τοὺς Τούρκους τέλος. Ἐκ τῶν 72 χωρίων τοῦ Μπαλτσικ²⁷ μερικὰ κατοικοῦνται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν «Γκαγκαούτσι», Ἑλλήνων

23. Bulgarie, ἐν Société Géographique française, 1873.

24. La Roumanie, Paris 1917.

25. Renseignements sur la Dobrudja, 1879.

26. La Bulgarie Danubienne et le Balkan, Paris 1882 σελ. 484.

27. Αὐτόθ. σελ. 479.

Dintre 72 de sate din Balcic²⁷ câteva sunt locuite exclusiv de către „găgăuzi”, greci creștini vorbitori de turcă. În Kavarna există 125 de case turcești și 60 tătarăști în comparație cu 150 grecești și 25 bulgărești. Printre cei 1800-2000 locuitori ai săi, comercianții greci sunt majoritari și constituie elementul cel mai activ. Bulgarii nu văd fără invidie frumoasa biserică și școala excepțională a acestora, ridicate din contribuții, în timp ce ei înșiși puneau de o parte suma destinată ridicării micii școli elementare. Grecii adună cereale în silozuri mari, în vederea exportului²⁸. Conform spuselor lui Ed. Stamford²⁹, „întreaga plajă la Pontul Euxin a Bulgariei (sau a județului Dunărea) este locuită aproape în exclusivitate de către greci, mult extinși în interiorul țării, ridicându-se la 60.000”.

Evoluția orașului și a elementului grecesc după eliberare este spectaculoasă. Acest lucru se datorează în principal construirii marelui pod de la Cernavodă peste Dunăre, care după 1895 (lucrările au început în septembrie 1890) a unit Dobrogea cu metropola. În același an încep marile lucrări de reabilitare a portului care s-au încheiat în anul 1909. Aceste lucrări contribuie de asemenea la sporirea activității comerciale a orașului, care devine portul unei țări mari și bogate, precum și al poporului acesteia.

Grecii se află mereu în prima linie. Redăm câteva informații interesante din cartea lui Ionescu: din 12.12.1878 până în 8.8.1880 orașul are un primar grec, pe A. Alexandridis – primul de după eliberare, pe care Serafidis îl numește Theodoros. Acesta a avut mandat pentru a doua oară între 1.4.1882 și 12.2.1883 E. Shinas între 15.6.1897 și 31.12.1899. G. Benderlis, fiul lui D. Benderlis

27. *Ibidem*, p. 479.

28. Leon de Bosny, *Ethnographie Roumaine*, Paris 1885, pp. 122-123 scrie: „În Dobrogea trăiesc oameni de naționalități diferite în pace, dar nu în spirit frățesc. Toți nu au încredere în grecii care nu încetează să-și cultive superioritatea”.

29. *Harta etnografică a Turciei Europene și a Greciei*, trad. Irakl. Lazaridis, Atena, 1877, p. 60.

χριστιανῶν ὁμιλούντων τὴν τουρκικὴν. Εἰς Καβάρναν ὑπάρχουν 125 Τουρκικαὶ οἰκίαι καὶ 60 Ταταρικαὶ ἔναντι 150 Ἑλληνικῶν καὶ 25 Βουλγαρικῶν. Μεταξὺ τῶν 1800-2000 κατοίκων τῆς, οἱ Ἕλληνες ἔμποροι ἀποτελοῦν τὴν πλειοψηφίαν καὶ τὸ ἐνεργητικώτερον στοιχεῖον. Οἱ Βούλγαροι δὲν βλέπουν χωρὶς φθόνον τὴν ὠραίαν ἐκκλησίαν καὶ τὸ ἐξαίρετον σχολεῖον των ἰδρυθέντα διὰ συνδρομῶν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι μόλις ἐξοικονόμησαν τὸ ποσὸν διὰ τὴν ἀνέγερσιν μικροῦ στοιχειώδους σχολείου. Οἱ Ἕλληνες συσσωρεύουν εἰς μεγάλας ἀποθήκας δημητριακὰ προοριζόμενα δι' ἐξαγωγήν²⁸. Κατὰ τὸν Ed. Stamford²⁹. «Ἄπασα ἡ ἐν τῷ Εὐξείνῳ παραλία τῆς Βουλγαρίας (ἡ τοῦ νομοῦ Δουνάβεως) σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκεῖται, οἱ Ἕλληνες, οὕτω σπουδαίως ἐκτεινόμενοι ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας, συμποσοῦνται εἰς 60.000».

Ἡ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν πρόοδος τῆς πόλεως καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς στοιχείου εἶναι πλέον ἀλματώδης. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς μεγάλης γεφύρας τοῦ Τσερναβόδα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως ἡ ὁποία ἀπὸ τοῦ 1895 (τὰ ἔργα ἤρχισαν τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1890) ἤνωσε τὴν Δοβρουτσᾶν μὲ τὴν μητρόπολιν. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος γίνεται ἡ θεμελίωσις μεγάλων ἔργων τοῦ λιμένος τὰ ὁποῖα ἐτελείωσαν τὸ 1909. Τὰ ἔργα αὐτὰ συντελοῦν ἐπίσης εἰς τὴν αὐξήσιν τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τῆς πόλεως, ἡ ὁποία γίνεται τὸ ἐπίνειον μεγάλης καὶ πλούσιας ἐνδοχώρας, καθὼς καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς.

Οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται πάντοτε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἀντιγράφομεν ἐνδιαφέρουσας πληροφορίας ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ionescu: Ἀπὸ τῆς 12-12-1878 μέχρι 8-8-1880 ἡ πόλις ἔχει Ἕλληνα δήμαρχον τὸν Ἀ. Ἀλεξανδρίδην - πρῶτον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, τὸν ὁποῖον ὁ Σεραφίδης θέλει Θεόδωρον. Οὗτος διετέλεσε καὶ διὰ δευτέραν φορὰν ἀπὸ τῆς 1-4-1882 μέχρι 12-2-1883. Ε. Σχινᾶς ἀπὸ τῆς

28. Ὁ Leon de Bosny, Ethnographie Roumaine, Paris 1855, σελ. 122-123 γράφει: Εἰς Δοβρουτσᾶν ζοῦν ἄνθρωποι διαφόρων ἐθνικοτήτων ἐν εἰρήνῃ ἀλλ' ὄχι μὲ συναδελφικὸν πνεῦμα. Ὅλοι δυσπιστοῦν πρὸς τοὺς Ἕλληνες οἱ ὁποῖοι δὲν παύουν νὰ καλλιεργοῦν τὴν ὑπεροχὴν των».

29. Ἐθνογραφικὸς χάρτης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, μετάφρ. Ἡρακλ. Λαζαρίδου Ἀθῆναι 1877 σελ. 60.

din Varna între 11.9.1904 și 4.12.1904 (al șaisprezecelea).

Există nume grecești de străzi: Ellena (astăzi Lascăr Catargiu), Epictet, Apolon, Dionysos, Arion, Armoniei, Calatis, Medea, Sirius, Tomis.

După optsprezece ani de viață liberă orașul numără 10.419 de locuitori, dintre care români 2.519, greci 2.416, musulmani 2.202, bulgari 1.060, evrei 855...armeni 559. În 1900 numărul localnicilor se ridică la 12.725 dintre care români 9.165, greci 2.517, musulmani 1.315, bulgari 831, evrei 812, armeni 601 etc. În anul 1905 15.777.

Până la 1900 comunitățile elene din România funcționează ca persoane juridice reprezentate de către epitropi. Abia atunci au sorți de izbândă strădaniile grecilor veniți aici începând cu 1880. În data de 19 decembrie 1900 se semnează acordul economic dintre Grecia și România, cu un protocol anexat la acesta și în care, pentru prima oară, comunitățile elene din Brăila, Galați, Calafat, Mangalia, Constanța, Tulcea, Sulina și Giurgiu sunt recunoscute ca persoane morale și juridice. Protocolul se referă mai ales la bisericile grecești și la școlile anexate lor, din cadrul Comunităților. Prin aceasta se recunoaște că: a) comunitățile există de dinainte și funcționează la data semnării acordului, b) dețineau același patrimoniu și c) au cetățenie greacă. Acest lucru este menționat în trecut și în acordul din 1931 și 1932 (Monitorul Oficial 203-1/9/1931 și 89-14/4/1932).

Interesantă este o nouă examinare a datelor etnologice ale Dobrogei despre situația grecilor. Astfel, conform lui Jean N. Roman³⁰, din 209.571 dintre locuitorii regiunii Constanței, grecii ocupă poziția a 6a după români (129.086), bulgari (24.377), tătari (20.209), turci (14.933), nemți (5.580), cu o populație de 5.231, dintre care 4.136 sunt orășeni și 1.095 agricultori. Dintre orășeni

30. Ancien député de Constantza în articolul *La population de la Dobrogea d'après le recensement du 1er janvier 1913* (în *La Dobrogea Roumaine*, pp. 90-96), p. 92.

15-6-1897 μέχρι 31-12-1899. Ο Γ. Μπέντερλης υιός του εκ Βάρνης Δ. Μπέντερλη από 11-9-1904 μέχρι 4-12-1904 (16^{ος}).

Υπάρχουν Έλληνικά όνόματα οδών: Ellena (νύν Lascar Catargiu), Eriquet, Arolon, Dionysos, Arion, Armoniei, Calatis, Medea, Sirius, Tomis.

Μετά δεκαοκτώ έτη έλευθέρας ζωής ή πόλις αριθμεί 10.419 κατοίκους εκ τών οποίων Ρουμάνοι 2.519, Έλληνες 2.416, Μουσουλμάνοι 2.202, Βούλγαροι 1.060, Έβραίοι 855... Άρμένιοι 559. Τò 1900 οί κάτοικοι άνέρχονται είς 12.725 εκ τών όποίαν Ρουμάνοι 9.165, Έλληνες 2.517, Μουσουλμάνοι 1.315, Βούλγαροι 831, Έβραίοι 812, Άρμένιοι 601 κλπ. Τò 1905 15.777.

Μέχρι του 1900 αί Έλληνικαί Κοινότητες τής Ρουμανίας έλειτούργουν ως πρόσωπα δικαίου αντιπροσωπευόμενοι υπό τών έπιτρόπων των. Μόλις τότε έπιτυγχάνουν οί άγώνες τών Έλλήνων οί όποίοι ήρχισαν από τò 1880. Τήν 19^{ην} Δεκεμβρίου 1900 ύπογράφεται έμπορική σύμβασις Ελλάδος-Ρουμανίας έχουσα έν τέλει προσηρτημένον πρωτόκολλον διά του όποίου, διά πρώτην φοράν, αί Έλληνικαί κοινότητες Βραΐλας, Γαλαζίου, Καλαφάτη, Μαγκάλιας, Κωνσταντζης, Τούλτσης, Σουλινά και Γιουργέβου άναγνωρίζονται ως πρόσωπα ήθικά και νομικά. Τò Πρωτόκολλον άφορα ίδιαιτέρως τας Έλληνικάς εκκλησίας και τὰ έξ αυτών έξαρτώμενα σχολεία τών Κοινοτήτων. Διά τουτου άναγνωρίζεται ότι: α) αί Κοινότητες προϋπήρχον και έλειτούργουν κατά την ύπογραφήν αυτου, β) εκέκτηντο ίδιαν περιουσίαν και γ) ήσαν Έλληνικής ίθαγενείας. Τουτο περιελήφθη άκέραιον και είς τήν σύμβασιν του 1931 και 1932 (Έ. Κ. φ. 203-1/9/1931 και 89-14/4/1932).

Ένδιαφέρουσα είναι μία νέα έξέτασις τών έθνολογικών στοιχείων τής Δοβρουτσας διά τήν θέσιν τών Έλλήνων. Ούτω κατά τόν Ioan N. Roman³⁰ εκ τών 209.571 κατοίκων τής περιοχής Κωνσταντζης οί Έλληνες καταλαμβάνουν τήν 6^{ην} θέσιν μετά τούς Ρουμάνους (129.086), Βουλγάρους (24.377), Τατάρους (20.209), Τούρκους (14.933), Γερμανούς (5.580), με πληθυσμόν 5.231, εκ τών οποίων οί 4.136 είναι άστοί και 1.095 άγρόται. Έκ τών άστών οί Ρουμάνοι έρχονται πρώτοι (30.929), έπειτα

30. Ancien député de Constantza εις τò άρθρον La population de la Dobrogea d'après le recensement du 1er janvier 1913 (έν La Dobrogea Roumaine σελ. 90-96) σελ. 92.

românii sunt pe primul loc (30.929), apoi turcii (4.900), grecii (4.136); urmează tătarii (2.050), armeni (1.886), bulgari (1.738), evrei (1.531). Adică grecii reprezintă 12% și peste.

În oraș grecii (3.170) vin după români (15.663). Urmează turcii (2.451), armeni (1.502), evrei (1.266), bulgari (940), tătari (277), ruși (211), alții (1.721). Adică din populația totală de 27.201 grecii constituie 1/9.

Dacă comparăm aceste cifre cu primul tabel, dintre orășenii regiunii Constanței (4.136), după ce se scad cei 3.170 ai Constanței, restul de 966 locuiesc în celelalte orașe: Cernavodă (164), Cuzgus (7), Hîrșova (96), Mangalia (299), Medgidia (357), Ostrov (43). Conform lui Ionescu, în anul 1916 orașul numără 33.918 de locuitori: români 21.971, greci 3.326, musulmani 2.815, bulgari 1.728, evrei 1.092, armeni 1.003 etc.

Orașul, datorită noilor lucrări de infrastructură și portuare a început să renască, continuând să crească întruna ca populație, întindere și bogăție. Fericirea grecilor a fost tulburată la un moment dat de întreruperea relațiilor dintre România și Grecia în anul 1905 când, având ca pretext alungarea cuțovlahilor din Macedonia, au fost alungați și greci din România. Din fericire însă răul nu s-a extins. În timpul întreruperii din 1892 nu au avut loc represalii.

Relațiile ulterioare dintre cele două țări s-au menținut prietenești. Primul Război Mondial ne-a găsit uniți pe frontul comun împotriva reprezentanților violenței. Comună a fost și soarta locuitorilor din Constanța când pe 8 octombrie 1916 orașul a fost ocupat de către militarii germani și bulgari conduși de von Mackensen. Locuitorii speriați și-au părăsit casele și bunurile. Grecii s-au refugiat la Brăila, Galați, Rusia. Au rămas foarte puțini. Cei mai bătrâni povestesc cu groază jafurile și distrugerile suferite de oraș. Nemții au dat foc la grâne, bulgarii au furat tot: mașini, mobilier, obiecte casnice, biblioteci publice

οί Τοῦρκοι (4.900), οί Ἕλληνες (4.136) ἀκολουθοῦν οί Τάταροι (2.050), Ἀρμένιοι (1.886), Βούλγαροι (1.738), Ἑβραῖοι (1.531). Δηλαδή οί Ἕλληνες ἀντιπροσωπεύουν τὰ 12% καὶ πλεόν.

Εἰς τὴν πόλιν οί Ἕλληνες (3.170) ἔρχονται μετὰ τοὺς Ρουμάνους (15.663). Ἀκολουθοῦν οί Τοῦρκοι (2.451), Ἀρμένιοι (1.502), Ἑβραῖοι (1.266), Βούλγαροι (940), Τάταροι (277), Ρῶσοι (211), διάφοροι ἄλλοι (1.721). Ἦτοι ἐπὶ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 27.201 οί Ἕλληνες ἀποτελοῦν τὸ 1/9.

Ἐὰν συγκρίνωμεν τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς μὲ τὸν πρῶτον πίνακα, ἐκ τῶν ἀστῶν τῆς περιοχῆς Κωνσταντζης (4.136) ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν αἱ 3.170 τῆς Κ., οἱ λοιποὶ 966 μόνον κατοικοῦν εἰς τὰ ἄλλα ἀστικά κέντρα: Cernavodă (164), Cuzgus (7), Hîrșova (96), Mangalia (299), Medgidia (357), Ostrov (43). Κατὰ τὸν Ionescu, τὸ 1916 ἡ πόλις ἠρίθμει 33.918 κατοίκους: Ρουμᾶνοι 21.971, Ἕλληνες 3.326, Μουσουλμάνοι 2.815, Βούλγαροι 1.728, Ἑβραῖοι 1.092, Ἀρμένιοι 1.003 κλπ.

Ἡ πόλις ἀφ' ὅτου διὰ τῶν νέων συγκοινωνιακῶν καὶ λιμενικῶν ἔργων ἤρχισε ν' ἀναγεννᾶται προήγετο συνεχῶς ἀύξανόμενη εἰς πληθυσμὸν καὶ ἔκτασιν καὶ πλοῦτον. Τὴν ἐυτυχίαν τῶν Ἑλλήνων ἦλθε νὰ διαταράξῃ πρὸς στιγμὴν ἡ διακοπὴ τῶν διπλωματικῶν σχέσεων Ἑλλάδος-Ρουμανίας κατὰ τὸ 1905 ὅτε ἐξ ἀφορμῆς τῆς διώξεως τῶν Κουτσοβλάχων τῆς Μακεδονίας, ἐξεδιώχθησαν ἀντιστοίχως καὶ Ἕλληνες τῆς Ρουμανίας. Εὐτυχῶς ὅμως τὸ κακὸν δὲν παρετάθη. Κατὰ τὴν προηγουμένην διακοπὴν τοῦ 1892 δὲν εἶχαν ἐφαρμοσθῆ ἀντίποινα.

Αἱ περαιτέρω σχέσεις τῶν δύο κρατῶν διετηρήθησαν φιλικαί. Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος μᾶς ἠῦρεν ἠνωμένους εἰς κοινὸν μέτωπον κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς βίας. Κοινὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ τύχη τῶν κατοίκων τῆς Κωνσταντζης ὅταν τὴν 8ην Ὀκτωβρίου 1916 ἡ πόλις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Γερμανοβουλγαρικῶν στρατευμάτων τοῦ Φόν Μάκενζεν. Οἱ κάτοικοι ἔντρομοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν μὲ τὰς οἰκίας καὶ τὴν περιουσίαν των. Οἱ Ἕλληνες κατέφυγαν εἰς Βραΐλαν, Γαλάζιον, Ρωσίαν. Πολὺ ὀλίγοι ἔμειναν. Οἱ γεροντότεροι διηγοῦνται μὲ φρίκην τὰς ἀρπαγὰς καὶ λεηλασίας τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ πόλις. Οἱ Γερμανοὶ ἔκαυσαν τὰ σιτηρά, οἱ Βούλγαροι ἐληλάτησαν τὰ πάντα: μηχανάς, ἔπιπλα, οἰκιακὰ ἀντικείμενα, δημοσίας καὶ ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας. Κατέστρεψαν τηλεγραφεῖα καὶ ἐγκαταστάσεις. Χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ionescu δημοσιευομένη φωτογραφία: ὁ

și particulare. Au distrus telegrafele și instalațiile. Caracteristică pentru acest episod este o fotografie publicată de Ionescu în cartea sa: statuia din bronz a poetului latin Ovidiu (despre care se știe că a fost exilat acolo) care împodobește centrul piațetei cu același nume, a fost smulsă de pe soclu pentru a fi transportată la Sofia. A fost salvată în cele din urmă prin intervenția nemților.

Când locuitorii s-au întors în 1918 în oraș, au găsit totul spart adică uși, ferestre, chiar și lemnul de la acoperișul imobilelor. Școala greacă a fost salvată pentru că a fost folosită drept depozit de alimente.

Când războiul a cunoscut o turnură favorabilă, orașul a găzduit corpul de campanie elen al Ucrainei. Comunitatea greacă a ridicat în oraș pentru doi dintre soldații răniți care au și decedat apoi, monumentul din cimitirul central Constanței, unde în fiecare an când se celebrează sărbătoarea românească a eroilor (10 mai – ziua eroilor) elevii școlii noastre cântă Imnul Sfintei Treimi și depun coroane de flori. Inscripția de pe monument menționează:

ACEST MONUMENT S-A RIDICAT
DE CĂTRE COMUNITATEA ELENĂ DIN CONSTANȚA
ÎN SEMN DE CINSTIRE

Hristos Stavros
Fruntaș în Regimentul 7 Infanterie
din Pyrgos - Ilias
mort în Constanța
30 mai 1919

Antonios M. Vlasteros
Ostaș în Regimentul 7 Infanterie
din Naxos - Ciclade
Sat Keramidio
19 mai 1919

A fost nevoie de noi eforturi și lupte dure pentru redobândirea celor pierdute: veșnica soartă a grecilor. În câțiva ani Comunitatea Elenă renaște constituind comunitatea predominantă. La recensământul din 1928 orașul număra 41.000 de locuitori,

χαλκοῦς ἀνδριάς τοῦ Ρωμαίου ποιητοῦ Ὀβιδίου (ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν εἶχεν ἐκεῖ ἐξορισθῆ) ὁ κοσμῶν τὴν κεντρικὴν φερῶνυμον πλατεῖαν τῆς πόλεως ἔχει καταβιβασθῆ ἀπὸ τὸ βᾶθρον του διὰ νὰ μεταφερθῆ εἰς Σόφιαν. Ἐν τέλει ἐσώθη τῇ ἐπεμβάσει τῶν Γερμανῶν.

Ὅταν οἱ κάτοικοι ἐπέστρεψαν τὸ 1918 εἰς τὴν πόλιν, εὔρον τὰ πάντα διηρπασμένα μηδὲ τῶν θυρῶν, παραθύρων καὶ τῆς ξυλείας τῆς ὀροφῆς τῶν οἰκιῶν των ἐξαιρεθέντων. Τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐσώθη χρησιμοποιηθὲν ὡς στρατιωτικὴ ἀποθήκη τροφίμων.

Κατὰ τὴν νικηφόρον τροπὴν τοῦ πολέμου, ἡ πόλις ἐφιλοξένησε τὸ Ἑλληνικὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα τῆς Οὐκρανίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης ἀνήγειρεν εἰς δύο ἐκ τῶν εἰς τὴν πόλιν ἀποθανόντων τραυματιῶν του μνημεῖον εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς Κ., ὅπου κατὰ τὴν κατ' ἔτος Ρουμανικὴν ἐορτὴν τῶν ἡρώων (10 Μαΐου - Ziua Eroilor = ἡμέρα ἡρώων) οἱ μαθηταὶ τοῦ σχολείου μας τελοῦν τρισάγιον καὶ καταθέτουν στέφανον. Ἡ ἐπιγραφή τοῦ μνημείου ἔχει οὕτω:

ΤΟΔΕ ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ ΕΓΕΙΡΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΖΑΣ
ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

Χρῖστος Σταυρίδης Ἵποδεκανεὺς 7 ^{ου} Πεζ. Συντάγματος ἐκ Πύργου Ἡλείας ἀπέθανεν ἐν Κωνσταντζῆ 30 Μαΐου 1919	Ἄντωνιος Μ. Βλαστερὸς Στρατιώτης 7 ^{ου} Πεζ. Συντάγματος ἐκ Νάξου Κυκλάδων Χωρίον Κεραμίδιον 19 Μαΐου 1919
--	---

Ἐχρειάσθησαν νέοι κόποι καὶ σκληροὶ ἀγῶνες διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων: ἡ αἰῶνια μοῖρα τοῦ Ἑλληνοσ. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης ἀναγεννᾶται ἀποτελοῦσα τὴν ἐπικρατεστέραν παροικίαν. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1928, ἡ πόλις ἀριθμεῖ 41.000 κατοίκων, ἐκ τῶν ὁποῖων Ρουμᾶνοι 28.700, Ἑλληνοσ 3.130. Ἀκολουθοῦν οἱ Ἀρμένιοι 2.015, Τοῦρκοι-Τάταροι 2.003, Ἑβραῖοι 1.050, Βούλγαροι 1.037, (μόνον εἰς τὴν πόλιν, ὄχι τὰ προάστια). Γενικῶς εἰς

dintre care români 28.700, greci 3.130. Urmează armenii 2.015, turco-tătarii 2.003, evreii 1.050, bulgarii 1.037 (numai în oraș, nu și suburbiile). În general în Dobrogea trăiau 10.895 greci, dintre care 8.428 orășeni și 2.467 agricultori.

Așa cum rezultă din acestea, numărul grecilor rămâne stabil. Faptul se datorează ajutorului continuu oferit de către Metropolă, în special după catastrofa din Asia Mică, ajutor care venea să completeze golurile lăsate de către cei care obținuseră cetățenia română. Și acest lucru face parte din cele sortite. În trecut, când grecii constituiau primul element al orașului, în timpul ocupației otomane nu aveau de cine să se teamă. Acum însă lucrurile s-au schimbat. Străinul, în ciuda atitudinii oficial prietenești a Statului, întâmpina ura românului sărac, care-l vedea că prosperă. Așadar, motive de siguranță a celor dobândite au impus schimbarea cetățeniei. Mulți au continuat să aibă inima greacă și mulți iarăși au iubit până în măduva oaselor noua Patrie negând-o pe cea veche – și numai numele lor, modificate și ele au rămas să le amintească descendența lor. De altfel, mulți dintre aceștia s-au născut acolo și nu au cunoscut vreodată Grecia. Studiind, pentru a-i îmblânzi pe români, în școlile acestora, găsesc motive puternice pentru a-i urî și disprețui chiar și pe conaționali lor, ca altă dată Ienicerii. La lecția de istorie se predă epoca tiranică a voievozilor fanarioți din Moldova și Țara Românească și „uciderea” eroului național, Tudor Vladimirescu de către Alexandru Ipsilanti, care lupta să conducă Grecia în Balcanii eliberați de sub jug (în timpul revoluției grecești). În istoria învățământului din România exista o caricatură, după cum se menționează, în Istoria Românilor de Nicolae Iorga: în aceasta sunt reprezentați doi călugări greci, dintre care unul bea vin din Sfântul Potir, iar celălalt ține o pungă plină cu lire turcești; mențiunea de sub caricatură: „în timp ce frații noștri suspină sub jugul fanarioților, grecii se preocupă să adune averi și să petreacă”. Exista în calendarul lor trecută

τὴν Δοβρουτσάν ἔζων 10.895 Ἕλληνες, ἐκ τῶν ὁποίων 8.428 ἄστοι καὶ 2.467 ἀγρόται.

Καθὼς ἐξάγεται ἐκ τούτων, ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἑλλήνων παραμένει σταθερὸς. Τὸ γεγονὸς ὀφείλεται εἰς διαρκεῖς νέας ἐνισχύσεις ἐκ τῆς Μητροπόλεως, ἰδίως δὲ μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, αἱ ὁποῖαι ἤρχοντο ν' ἀναπληρώσουν τὰ κενὰ τῶν ἀποκτώντων τὴν Ρουμανικὴν ὑπηκοότητα. Καὶ εἶναι τοῦτο μοιραῖον. Παλαιότερον, ὅταν οἱ Ἕλληνες ἀπετέλουν τὸ πρῶτον στοιχεῖον τῆς πόλεως ἐπὶ Τουρκοκρατίας, δὲν εἶχον νὰ φοβηθοῦν κανένα. Τώρα ὅμως τὰ πράγματα ἤλλαξαν. Ὁ ξένος, παρὰ τὴν ἐπίσημον φιλικὴν συμπεριφορὰν τοῦ Κράτους, εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ μῖσος τοῦ πτωχοῦ Ρουμάνου, ὁ ὁποῖος τὸν ἔβλεπε νὰ εὐδαιμονῇ. Λόγοι λοιπὸν ἀσφαλείας τῶν κτηθέντων ἐπέβαλλον τὴν ἀλλαγὴν τῆς ὑπηκοότητος. Πολλοὶ ἐξηκολούθουν νὰ ἔχουν Ἑλληνικὴν καρδίαν καὶ μετὰ ταῦτα, ἄλλα καὶ ἄλλοι ἠγάπησαν μέχρι μυελοῦ τὴν νέαν Πατρίδα ἀπαρνηθέντες τὴν παλαιάν - καὶ μόνον τὰ ὀνόματά των καὶ αὐτὰ μεταπλασμένα ἔμειναν διὰ νὰ ἐνθυμίζουν τὴν καταγωγὴν των. Πολλοὶ ἄλλωστε ἐξ αὐτῶν ἐγεννήθησαν ἐκεῖ καὶ οὐδέποτε ἐγνώρισαν τὴν Ἑλλάδα. Φοιτῶντες, διὰ νὰ ἐξευμενίσουν τοὺς Ρουμάνους, εἰς τὰ σχολεῖα των, εὐρίσκουν λόγους βαθυτέρους διὰ νὰ μισήσουν καὶ περιφρονήσουν ἀκόμη τοὺς συμπατριώτας των, ὡς ἄλλοι Γενίτσαροι. Εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας διδάσκονται τὴν τυραννικὴν ἐποχὴν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μολδοβλαχίας καὶ τὴν «δολοφονίαν» τοῦ ἔθνικοῦ των ἥρωος Tudor Vladimirescu ὑπὸ τοῦ Ἄλ. Ὑψηλάντου ἀγωνισθέντος διὰ νὰ ἡγεμονεύσῃ ἡ Ἑλλάς τῶν ἀπελευθερωθησομένων Βαλκανίων (κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν). Εἰς τὴν Ρουμανικὴν σχολικὴν ἱστορίαν ὑπῆρχε γελοιογραφία, εἰλημμένη, καθὼς ἀνεγράφετο, ἀπὸ τὴν μεγάλην Ἱστορίαν τῆς Ρουμανίας τοῦ N. Iorga: Εἰς αὐτὴν παριστάνοντο δύο Ἕλληνες καλόγηροι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἔπινεν οἶνον μὲ τὸ δισκοπότηρον καὶ ὁ ἕτερος ἐκράτει πουργὶ πλήρες τουρκικῶν λιρῶν ὑποσημείωσις: «ἐνῶ οἱ ἀδελφοί μας ἐστέναζον ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Φαναριωτῶν, οἱ Ἕλληνες ἠσχολοῦντο εἰς τὸ νὰ θησαυρίζουν καὶ νὰ διασκεδάζουν». Ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἡμερολόγιόν των ἡ ἐπέτειος τῆς ἐπαναστάσεως ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων (Revolutia contra grecilor). Πολλὰ ἀκόμη ἀνεγράφοντο εἰς τὰ σχολικά

sărbătoarea revoluției contra grecilor. Sunt scrise multe altele în manualele lor școlare referitor la frații „macedoromâni” care de asemenea suspină sub jug – de vreme ce aveau gimnazii și școală comercială în Salonic și Grevena și o mulțime de școli primare. Multe au auzit acești elevi despre sărăcia Greciei care mănâncă buruieni, când și acestea sunt atât de rare, încât pentru a le găsi, caprele poartă ochelari verzi. Din acest motiv suntem numiți și capre.

De asemenea trebuie să adăugăm faptul că mulți au ajuns oameni de știință – juriști, medici etc. – studiind în Universitățile românești sau urcând treptele superioare ale ierarhiei din sistemul de stat al României. Astfel, pentru aceștia ar fi fost greu, având formarea românească, să lucreze în Grecia și imposibil cu cetățenia greacă să lucreze în România. Las la o parte motivul căsătoriilor.

În 1918 mulți s-au refugiat în Thracia eliberată, dar s-au întors iar după dezastrul din 1922. Puțin câte puțin vechii locuitori de dragul urmașilor lor se asimilează cu localnicii și noi valuri îi înnoiesc pe cei care trec la noua Patrie. Câți însă – chiar dacă au venit de exemplu de pe teritorii neelene, cum ar fi Mesembria, Anhialas, după persecuțiile bulgare – au izbutit să rămână greci! În afara multor altor motive, se adaugă la acest fenomen și dificultățile de natură comercială. De exemplu, sunt mulți cei care doresc să revină în ultimele lor zile în Patrie liniștiți și fericiți, după ce s-au zbatut atât de mult pentru această fericire. Din păcate, și guvernul grec i-a lăsat, împreună cu alți dezrădăcinați, la voia întâmplării, deoarece nu numai că nu a fost capabil să ne finanțeze școlile și să plătească personalul, așa cum au făcut români, nici manuale școlare nu a trimis gratuit nici facilități pentru expedierea lor nu a oferit. Din fericire, de acestea toate s-au preocupat singure comunitățile, care îi întrețin pe mulți care nu au reușit să obțină de la stat repatrierea.

των ἐγχειρίδια περὶ τῶν ἀδελφῶν «Μακεδονορουμάνων» οἱ ὅποιοι ἐπίσης ἐστέναζον ὑπὸ τὸν ζυγὸν - καθ' ἣν στιγμὴν εἶχαν Γυμνάσια καὶ ἐμπορικὴν σχολὴν εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Γρεβενὰ καὶ πλῆθος Δημοτικῶν σχολείων. Τέλος πολλὰ ἤκουαν οἱ μαθηταὶ αὐτοὶ διὰ τὴν πτωχείαν τῆς Ἑλλάδος τῆς χορτοφάγου, ὅπου καὶ αὐτὰ τὰ χόρτα ἦσαν τὸσον σπάνια, ὥστε αἱ αἶγες διὰ νὰ τὰ εὔρουν ἐφόρουν πράσινα γυαλιά. Διὰ τοῦτο καὶ *capre* ἀπεκαλούμεθα.

Πρέπει νὰ προσθέσωμεν ἐπίσης ὅτι πολλοὶ ἔγιναν ἐπιστήμονες - νομικοί, ἰατροὶ κλπ. - σπουδάσαντες εἰς Ρουμανικὰ Πανεπιστήμια ἢ ἀνῆλθον τὰς ἀνωτάτας βαθμίδας τῆς ὑπαλληλικῆς ἱεραρχίας εἰς Ρουμανικὰς κρατικὸς ὑπηρεσίας. Οὗτοι θὰ ἦτο δύσκολον μὲ Ρουμανικὴν μόρφωσιν νὰ ἐργασθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀδύνατον μὲ Ἑλληνικὴν ὑπηκοότητα εἰς τὴν Ρουμανίαν. Ἀφίνω τοὺς λόγους τῆς ἐπιγαμίας.

Τὸ 1918 πολλοὶ κατέφυγαν εἰς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Θράκην ἀλλ' ἐπέστρεψαν πάλιν μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ 1922. Οὕτω ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ παλαιοὶ κάτοικοι διὰ τῶν τέκνων των ἀφομοιοῦνται πρὸς τοὺς ἐντοπίους καὶ νέα κύματα ἀνανεώνουν τοὺς μεταπηδῶντας εἰς τὴν νέαν Πατρίδα. Πόσοι ὅμως πάλιν - ἂν καὶ ἦλθαν π.χ. ἀπὸ μὴ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, ὅπως τὴν Μεσημβρίαν, Ἀγχίαλον, μετὰ τοὺς Βουλγαρικοὺς διωγμοὺς - κατῴρθωσαν νὰ διατηρηθοῦν Ἕλληνες! Τελευταίως ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων, προσετέθησαν καὶ αἱ συναλλαγματικοὶ δυσχέρεια. Πολλοὶ π.χ. εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θὰ ἐπεθύμουν νὰ διέλθουν τὰς τελευταίας των ἡμέρας εἰς τὴν Πατρίδα ἡσυχοὶ καὶ εὐτυχεῖς ἀφοῦ τόσον ἐκοπίασαν δι' αὐτὴν τὴν εὐτυχίαν. Δυστυχῶς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις τοὺς εἶχεν, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους ἀποδήμους, ἐγκαταλείψει εἰς τὴν τύχην των, ἀφοῦ ὄχι μόνον δὲν ἦτο ἱκανὴ νὰ χρηματοδοτῇ τὰ σχολεῖα μας καὶ νὰ πληρώνη τὸ προσωπικόν των, ὅπως ἔκαμναν οἱ Ρουμᾶνοι, ἀλλ' οὔτε σχολικὰ βιβλία δὲν ἔστελλε δωρεὰν οὐδὲ εἰς διευκολύνσεις ἀποστολῆς των δὲν προέβαινε. Εὐτυχῶς δι' ὅλα αὐτὰ ἐνδιεφέρετο ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία τῶν παροίκων, οἱ ὅποιοι συνετήρουν καὶ πολλοὺς ἀτυχήσαντας μὴ διευκολυνομένους ἀπὸ τὸ ἐπίσημον Κράτος διὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν των.

ASOCIAȚIA „ELPIS”

Ar fi o neglijență să nu menționăm activitatea Asociației Elene „Elpis” pentru revitalizarea, înlesnirea și salvarea elenismului. S-a înființat în 24 septembrie 1890. Să-i urmărim viața și activitatea, așa cum reiese ea din arhivele salvate: „Lipsa absolută a unui registru comun al conaționalilor din Constanța” impulsionează tineretul să înființeze o „Asociație a tinerilor, care doreau să aibă o sală de lectură, o sală de întâlnire, în zilele de repaus, o instituție care îți oferea posibilitatea să petreci ore plăcute și profitabile”.

I se încredințează comisiei alcătuită din cinci membri, printre care Haril. Psaravtis, Elefth. Yiovanoglou, Panag. Kouloumoundras, Menel. Traindafyllos și Gheorgh. Koyzos, redactarea Actului Constitutiv. În actul constitutiv din 8/3/1900 se stabilește scopul Asociației: „Articolul 1: Asociația are ca scop: a) legătura mai strânsă între conaționali de aici, b) transmiterea cunoștințelor practice și utile membrilor săi, c) acordarea de asistență morală și materială grecilor de aici. Școli, d) acordarea de orice fel de asistență posibilă indiferent de naționalitate, religie și sex (!)”

În curând crește numărul membrilor. La început se întreține din cotizații și donații și împrumuturi fără dobândă din partea membrilor săi, prin cumpărarea de acțiuni de la Banca Națională a Greciei. În 1894 bugetul Asociației se ridică la 785.45 franci, în 1911 la 22.169.40.

Registrul de casă este un document doveditor pentru activitatea Asociației. În mod repetat sunt înregistrate sume de

Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΕΛΠΙΣ»

Θὰ ἦτο παράλειψις νὰ μὴ μνημονευθῆ ἡ δράσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου «Ἐλπίς» διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν, ἀνακούφισιν καὶ διάσωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Συνεστήθη τὴν 24^{ην} Σεπτεμβρίου 1890. Ἐὰς παρακολουθήσωμεν τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀπὸ τὰ σωζόμενα ἀρχεῖα του: «Ἡ παντελής ἔλλειψις κοινοῦ ἐντευκτηρίου τῶν ἐν Κωνσταντῆζ ὁμογενῶν» παρορμᾷ τὴν νεολαίαν νὰ ἰδρῦσῃ «Σύλλογόν τινα ἢ ἀδελφότητα μετ' ἀναγνωστηρίου, ἵνα καὶ τὴν τῆς ἀναπαύσεως ἡμῶν ὥραν εὐχαριστότερον διερχώμεθα καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τοὺς περὶ ἡμᾶς ὠφελιμώτεροι καταστῶμεν».

Ἀνατίθεται εἰς πενταμελῆ ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν Χαριλ. Ψαραύτη, Ἐλευθ. Γιοβανόγλου, Παναγ. Κουλουμούνδρα, Μενελ. Τριανταφύλλου καὶ Γεωργ. Κούζου ἢ σύνταξις τοῦ Καταστατικοῦ. Εἰς πρακτικὸν τῆς 8/3/1900 καθορίζεται ὡς ἐξῆς ὁ σκοπὸς τοῦ Συλλόγου: «Ἄρθρον 1ον: Ὁ Σύλλογος σκοπὸν ἔχει: α) τὸν στενώτερον τῶν ἐνταῦθα ὁμογενῶν σύνδεσμον, β) τὴν μετάδοσιν πρακτικῶν καὶ ὠφελίμων γνώσεων εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ, γ) τὴν παροχὴν τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἀρωγῆς αὐτοῦ εἰς τὰ ἐνταῦθα Ἕλληνας. Ἐκπαιδευτήρια, δ) τὴν παροχὴν πάσης τῆς δυνατῆς ἀρωγῆς εἰς τοὺς ἐνταῦθα ἀναξιοπαθοῦντας ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητος, θρησκεύματος καὶ φύλον (I)».

Τὰ μέλη τοῦ συντόμως αὐξάνονται. Κατ' ἀρχὰς συντηρεῖται διὰ συνδρομῶν καὶ δωρεῶν καὶ ἀτόκων δανείων τῶν μελῶν του, δι' ἀγορῶν μετοχῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος. Τὸ 1894 ὁ προϋπολογισμὸς του ἀνέρχεται εἰς φρ. 785.45, τὸ δὲ 1911 εἰς 22.169.40.

Τὸ βιβλίον τοῦ Ταμείου του εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς δράσεως τοῦ Συλλόγου. Ἐπανελημμένως ἀναγράφονται κονδύλια διὰ τοὺς πτωχοὺς, ἀκόμη καὶ τοὺς ξένους, ὅπως προκαθωρίσθη εἰς τοὺς σκοποὺς

bani destinate săracilor, chiar și străini, așa cum s-a stabilit în obiectivele sale. În decembrie 1899 se înregistrează o scrisoare de mulțumire a primarului pentru donația de 100 de franci pentru săracii orașului. De asemenea, sunt înregistrate sponsorizările pentru școală: 1895 325 franci, 1898 9.500...1922 20.000, 1926 30.000.

Din 1898 Asociația obține aceeași sală cu scenă de teatru care se închiriaza pentru spectacole de teatru, dansuri, nunți etc. Inaugurarea are loc la 20 decembrie 1898. Proiectul clădirii i se datorează arhitectului francez L. Piver. Antreprenor a fost grecul I. Vlahopoulos. E o sală foarte frumoasă cu parchet, cu oglinzi mari în pereții laterali, cu balcoane în formă de U. Spre ieșirea laterală există o cameră pentru garderobă și bufet, deasupra intrării principale o sală mică, dar splendidă pentru ședințele Asociației; acolo se află și biblioteca cu cărți grecești și străine.

În 1899 se înființează ca anexă a sa Asociația actorilor amatori „Compania lirico-dramatică” condusă de Aristidis Stratis, care a sprijinit mult activitatea asociației. În 1900 încasările actorilor amatori se ridicau la 2.000 franci, în 1902 la 1.500 franci, în 1904 la 1.000 de franci, în 1905 la 3.000 de franci, în 1915 9-10.000 de franci.

Pe această scenă, în februarie 1902 este prezentă marea cântăreață Evaghelia Paraskevopoulou, apoi Th. Pofantis, Ad. Tavoularis, Aperghis (Aprilie 1910), Marika Kotopouli (1912), Operetta Papaioannou (februarie 1914) și cunoscutul Attic, în urmă cu câțiva ani. De asemenea au dat reprezentații actorii amatori ai tuturor comunităților străine și multe trupe de actori români foarte bune.

Actorii amatori greci au jucat cele mai bune piese din dramaturgia greacă, de la *Golfo* și *Iubitul păstoritei* până la *Burini* lui Bogris și *Tatăl se școlește*, scrisă de Melas.

Au fost președinți: Arist. Stratis, Tsitsilianopoulos, Paxinos,

του. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1899 ἀναφέρεται εὐχαριστήριος ἐπιστολὴ τοῦ δημάρχου διὰ δωρεὰν 100 φρ. ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τῆς πόλεως. Ἐπίσης ἀναγράφονται χορηγήσεις εἰς τὸ σχολεῖον: τὸ 1895 325 φρ., τὸ 1898 9.500... 1922 20.000, 1926 30.000.

Ἀπὸ τὸ 1898 ὁ Σύλλογος ἀποκτᾶ καὶ ἰδίαν αἴθουσαν μὲ θεατρικὴν σκηνὴν ἢ ὁποία ἐνοικιάζεται διὰ θεατρικὰς παραστάσεις, χορούς, γάμους κλπ. Τὰ ἐγκαίνια ἔγιναν τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1898. Ὄφειλεται εἰς σχέδιον τοῦ Γάλλου ἀρχιτέκτονος L. River. Ἐργολάβος ὁ Ἕλληνας Ἰ. Βλαχόπουλος. Εἶναι ὠραιοτάτη αἴθουσα μὲ παρκέ, μὲ μεγάλους καθρέπτας καλύπτοντας τοὺς πλαγινοὺς τοίχους, μὲ ἐξώστην εἰς σχῆμα Π. Πρὸ τῆς πλαγίας εἰσόδου τοῦ ὑπάρχει δωμάτιον διὰ τὴν γκαρνταρόμπα καὶ τὸ κυλικεῖον, ἄνωθεν δὲ τῆς κυρίας εἰσόδου μικρὰ ἀλλὰ ὠραιοτάτη ἐπιμήκης αἴθουσα διὰ τὰς συνεδριάσεις τοῦ συλλόγου· ἐκεῖ εὐρίσκεται καὶ βιβλιοθήκη μὲ Ἑλληνικὰ καὶ ξένα βιβλία.

Τὸ 1899 ἰδρύεται ὡς παράρτημά τοῦ σύλλογος ἐρασιτεχνῶν ἠθοποιῶν «Λυρικοδραματικὴ ἔταιρία» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀριστείδου Στράτη, ὁ ὁποῖος ἐβοήθησε πολὺ τὸ ἔργον τοῦ συλλόγου. Οὕτω τὸ 1900 αἱ εἰσπράξεις τῶν ἐρασιτεχνῶν ἀνέρχονται εἰς 2.000 φρ., τὸ 1902 εἰς 1.500, 1904 1.000, 1905 3.000, 1915 9-10.000.

Εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1902 παρουσιάσθη ἡ παλαιὰ μεγάλη τραγωδὸς Εὐαγγελία Παρασκευοπούλου, κατόπιν οἱ Θ. Ποφάντης, Ἀδ. Ταβουλάρης, Ἀπέργης (Ἀπρίλιος 1910) ἢ Μαρίκα Κοτοπούλη (1912), ἢ Ὁπερέττα Παπαϊωάννου (Φεβρουάριος 1914) καὶ ὁ γνωστὸς Attic πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Ἐπίσης παρήλασαν οἱ ἐρασιτέχναι ὄλων τῶν ξένων παροικιῶν καὶ πολλοὶ καλοὶ Ρουμανικοὶ θίασοι.

Ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἐρασιτέχναις ἐπαίχθησαν τὰ καλύτερα ἔργα τοῦ Ἑλληνικοῦ δραματολογίου, ἀπὸ τὴν «Γκόλφω» καὶ τὸν «Ἀγαπητικὸ τῆς βοσκοπούλας» μέχρι τὸ «Μπουρίνι» τοῦ Μπόγρη καὶ «Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται» τοῦ Μελαῦ.

Διατελέσαντες Πρόεδροι: Ἀριστ. Στράτης, Τσιτσιλιανόπουλος, Παξινός, Χρ. Καλδερίμης καὶ Ζῶτος Κωνσταντινίδης.

Τὸ 1905 ἰδρύθη καὶ «Μουσικὸν τμήμα» ὑπὸ τῶν κ. Ζώτου

Hr. Kalderimis și Zotos Konstantinidis.

În 1905 a fost înființată și „Secția muzicală” de către domnul Zotos Konstantinidis, Hr. Frankopoulos, și M. Karavasilis. Cel mai mare succes al secției a fost înregistrat, în afara celui al corului, de mandoline, care a susținut un concert în beneficiul Comunității, în 1916. Războiul a distrus și acest lucru; activitatea a fost reluată în 1921 de către domnul Z. Konstantinidis. Colaborează intens cu actorii amatori, dând reprezentații muzico-teatrale în teatrul asociației. În 1922 președintele Polydoros Sarafidis, avocat și frate al medicului, și din nou Konstantinidis.

Din 1915 se desprinde din Asociație acțiunea filantropică cunoscută drept „Frăția doamnelor de ajutorare a săracilor”. Fondatoarea, doamna Gheorghiadou, prima președintă Kakia Frankopoulou. După aceasta Angheliki Kontogheorghi, Fotika Sismani, Eleni Papazoglou. Frăția, prin seratele dansante, colecte etc. oferea ajutoare lunare conașionalilor săraci, susținea în timpul iernii cantina școlară menționată anterior și de Crăciun organiza sărbătoarea bradului la școală, împărțind încălțăminte elevilor săraci.

Altă fiică a Asociației Elpis a fost „Secția Sportivă”, care s-a aflat la apogeu după ce echipa a fost cândva campioana României. Exista un teren mic lângă Biserica Greacă. Președinte al Secției în 1923 a fost Ant. Patras.

Asociația a deținut și „Secția Filologică”, avându-l ca președinte pe domnul I. Ivrachin, a cărui piesă de teatru a fost jucată de actorii amatori.

De întreținerea clădirii s-a îngrijit și a oferit sume de bani președintele de atunci Sp. Laskaridis.

În sala mare aveau loc și sărbătorirea aniversărilor naționale și serbări școlare, conferințe, reprezentații școlare etc.

Câteva informații interesante din procesele verbale ale Asociației: în martie 1903 sunt declarați membri de onoare

Κωνσταντινίδου, Χρ. Φραγκοπούλου καὶ Μ. Καραβασίλη. Ἡ μεγαλύτερα ἐπιτυχία τοῦ τμήματος ὑπῆρξεν, ἐκτὸς τῆς χορωδίας, καὶ μανδολινάτα, ἡ ὁποία ἔδωσε συναυλίας ὑπὲρ τῆς Κοινότητος τὸ 1916. Ὁ πόλεμος παρέσυρε καὶ τοῦτο ἀνέζησεν ὑπὸ τὸν κ. Ζ. Κωνσταντινίδην τὸ 1921. Συνεργάζεται πολλάκις μὲ τοὺς ἐρασιτέχνας δίδον μουσικοθεατρικὰς παραστάσεις εἰς τὸ θεάτρον τοῦ Συλλόγου. Τὸ 1922 πρόεδρος ὁ Πολύδωρος Σαραφίδης δικηγόρος ἀδελφός τοῦ ἱατροῦ καὶ ἔπειτα πάλιν ὁ Κωνσταντινίδης.

Ἀπὸ τὸ 1915 ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸν Σύλλογον ἡ φιλανθρωπικὴ δρᾶσις ἀνατιθεμένη εἰς τὴν «Φιλόπτωχον ἀδελφότητα κυριῶν». Ἰδρύτρια ἡ κ. Γεωργιάδου, πρώτη Πρόεδρος ἡ Κάκια Φραγκοπούλου. Μετ' αὐτὴν ἡ Ἀγγελικὴ Κοντογιώργη, Φωτίκα Σισμάνη, Ἑλένη Παπάζογλου. Ἡ Ἀδελφότης διὰ χοροεσπερίδων, ἐράνων κλπ. παρεῖχε μηνιαῖα βοηθήματα εἰς πτωχοὺς ὁμογενεῖς, συνετήρει κατὰ τὸν χειμῶνα τὸ προαναφερθὲν μαθητικὸν συσσίτιον καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων διωργάνωνε δένδρον εἰς τὸ σχολεῖον διανέμουσα ὑποδήματα καὶ ὕφασμα εἰς τοὺς ἀπόρους μαθητάς.

Ἄλλο τέκνον τῆς «Ἐλπίδος» ἦτο τὸ «Ἀθλητικὸν τμήμα», τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς ἀκμὴν ἄλλοτε ἀφοῦ ἡ ποδοσφαιρικὴ ὁμάς του διετέλεσε κάποτε καὶ πρωταθλήτρια Ρουμανίας. Εἶχε μικρὸν γήπεδον παραπλεύρως τῆς Ἑλλ. ἐκκλησίας. Πρόεδρος τοῦ τμήματος ἀπὸ τὸ 1923 ὁ Ἄντ. Πάτρας.

Τελευταίως ὁ Σύλλογος εἶχεν ἀποκτήσει καὶ «Φιλολογικὸν τμήμα» μὲ πρόεδρον τὸν κ. Ἰ. Ἰβράκην τοῦ ὁποίου θεατρικὸν ἔργον ἔπαιξαν οἱ ἐρασιτέχνη.

Διὰ τὸν εὐπρεπισμὸν τοῦ κτιρίου εἰργάσθη πολὺ καὶ προσέφερε χρήματα ὁ τότε πρόεδρος Σπ. Λασκαρίδης.

Εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν ἐγίνοντο ἐπίσης οἱ πανηγυρισμοὶ τῶν ἐθνικῶν ἐπετείων καὶ σχολικαὶ ἑορταὶ μὲ διαλέξεις, μαθητικὰς παραστάσεις κλπ.

Μερικαὶ ἐνδιαφέρουσαι πληροφορίαι ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου: Τὸν Μάρτιον τοῦ 1903 ἀνακηρύσσονται ἐπίτιμα μέλη του

Grigorios Maraslis, N. Kapsalis (Președintele asociației „Elenismul” și rector al Universității din Atena), Timoleon Arghyropoulos (președinte al asociației filologice „Parnassos”), Spyr. Lambrou și P. Karolidis (profesori universitari).

În martie 1905 s-a făcut colectă pentru „apărarea națională”. În 1921 s-a avut în discuție înființarea „Atelierului femeilor grecoaice”. În 1922 a adăpostit pentru șapte luni mulți refugiați din Asia Mică. Cu ajutorul Comunității s-au făcut atunci trei trimiteri de refugiați în Grecia din București și Brăila. În 1924 se constată că pentru clădirea Asociației cheltuielile au depășit 600.000 de franci. În această sumă au intrat și cheltuielile contractate cu ocazia reparării sale după Primul Război Mondial, când a fost lăsat în ruină. În 1932 a avut loc reprezentația actorilor amatori pentru reabilitatea școlii Comunității Elene din Sulina.

Președinți ai Asociației au fost: 1890-1893 A.Gheorghiadis, 1894-95 N. Hatzikyriakos (din Varna), 1895-1896 Io. Psaraftis, 1896-1897 N. Hatzikyriakos și L. Kouloumoundras, 1897-1898 Lak. Laskaridis, 1898-1899 N. Nikoletopoulos și K. Xanthopoulos, 1899-1900 L. Laskaridis și N. Nikoletopoulos, 1900-1902 Stamos Mavroyiannis, 1902-1908 N. Nikoletopoulos, 1908-1909 N. Hatzikyriakos, 1903-1913 Pan. Frankopoulos, 1913-1915 G. Tsitsilianopoulos, 1915-1916 D. Dimitriou, 1916-1919 (închisă din cauza războiului), 1919-1920 I. Xanthopoulos, 1920-1921 D. Dimitriou, 1922-1924 I. Xanthopoulos, 1924-1927 G. Skrou, 1927-1933 P. Sarafidis și N. Plomaritis, 1933-1940 Sp. Laskaridis.

Pentru completarea lucrării de față nu consider inutilă menționarea principalelor dispoziții ale regulamentului Comunității.

Capitolul I. Scopul. Articolul 1 a) (Comunitatea are ca scop)

οί Γρηγόριος Μαρασλής, Ν. Καψάλης (Πρόεδρος τοῦ «Ἑλληνισμοῦ» καὶ Πρύτανις τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), Τιμολέων Ἀργυρόπουλος (πρόεδρος τοῦ Φιλ. συλλόγου «Παρνασσός»), Σπυρ. Λάμπρου καὶ Π. Καρολίδης (Καθηγηταὶ Παν/μίου).

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1905 ἔγινεν ἔρανος ὑπὲρ τῆς «ἐθνικῆς ἀμύνης». Τὸ 1921 ἔγινε σκέψις περὶ ἰδρύσεως «Ἐργαστηρίου Ἑλληνίδων γυναικῶν». Τὸ 1922 ἐστέγασεν ἐπὶ ἑπτάμηνον πολλοὺς πρόσφυγας τῆς Μ. Ἀσίας. Μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Κοινότητος ἔγιναν τότε τρεῖς ἀποστολαὶ προσφύγων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ Βουκουρέστιον καὶ τὴν Βραΐλαν. Τὸ 1924 διαπιστοῦται ὅτι διὰ τὸ κτίριον τοῦ Συλλόγου αἱ δαπάναι ὑπερέβησαν τὰς 600.000 φρ. Εἰς αὐτὰς συνυπελογίσθησαν καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ἐπισκευῆς του μετὰ τὸν πρῶτον πόλεμον ὅτε παρελήφθη ἐρείπιον. Τὸ 1932 ἔγινε παράστασις τῶν ἐρασιτεχνῶν ὑπὲρ ἀνοικοδομήσεως τῆς σχολῆς τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Σουλινᾶ.

Πρόεδροι τοῦ Συλλόγου διετέλεσαν: 1890-93 Α. Γεωργιάδης, 1894-95 Ν. Χατζηκυριάκος (ἐκ Βάρνης), 1895-6 Ἴω. Ψαραύτης, 1896-97 Ν. Χατζηκυριάκος καὶ Λ. Κουλουμούνδρας, 1897-98 Λάσκ. Λασκαρίδης, 1898-99 Ν. Νικολετόπουλος καὶ Κ. Ξανθόπουλος, 1899-900 Λ. Λασκαρίδης καὶ Ν. Νικολετόπουλος, 1900-2. Στάμος Μαυρογιάννης, 1902-8 Ν. Νικολετόπουλος, 1908-9 Ν. Χατζηκυριάκος, 1909-13 Παν. Φραγκόπουλος, 1913-15 Γ. Τσιτσιλιανόπουλος, 1915-16 Δ. Δημητρίου, 1916-19 (κλειστὸς ἔνεκα τοῦ πολέμου), 1919-20 Ἴ. Ξανθόπουλος, 1920-21 Δ. Δημητρίου, 1922-24 Ἴ. Ξανθόπουλος, 1924-27 Γ. Σκροῦ, 1927-33 Π. Σαραφίδης καὶ Ν. Πλωμαρίτης, 1933-1940 Σπ. Λασκαρίδης.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἐργασίας δὲν θεωρῶ ἄσκοπον τὴν παράθεσιν οὐσιωδῶν διατάξεων τοῦ ἰσχύοντος κανονισμοῦ τῆς Κοινότητος.

Κεφ. Α'. Σκοπός. Ἄρθρον 1^{ον} α) (Ἡ Κ. σκοπὸν ἔχει] τὴν συντήρησιν, διοίκησιν, διαχείρισιν καὶ βελτίωσιν τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς Ναοῦ «ἡ Μεταμόρφωσις» ἀνεγνωρισμένου ὄντος ὡς ἠθικοῦ (νομικοῦ) προσώπου ὑπὸ τοῦ Ρουμανικοῦ Κράτους διὰ τοῦ ἀπὸ 19-12-1900

întreținerea, gestionarea, administrarea și îmbunătățirea Sfintei Biserici „Schimbarea la față” recunoscută ca fiind persoană morală (juridică) de către Statul Român, în baza protocolului încheiat între Grecia și România la data de 19-12-1900, împreună cu fundațiile educaționale și filantropice precum și cu întregul patrimoniu actual și viitor mobilier și imobiliar și (b) educația conformă, morală și socială în spirit grecesc a membrilor săi, în limitele cadrului legal al României.

Membri. Articolul 2. Pot fi membri persoanele rezidente de doi ani și care practică o meserie onorabilă.

Capitolul II. Resursele. Articolul 4. permanente: a) taxe încasate de pe chirii asupra terenurilor și venituri din patrimoniul mobilier, b) cotizațiile anuale ale membrilor, c) încasările de la sfânta biserică, taxele școlare ale elevilor. Speciale: a) donații (în bani sau obiecte), moșteniri/puneri în proprietate/diate, b) dansuri, reprezentații teatrale.

Capitolul III. Conducerea. Articolul 5. Comunitatea este condusă de o comisie alcătuită din 12 membri, purtând numele de „Comisia Comunității”, care se împarte în trei subdivizii: Administrația, Eforia (Inspectoratul școlilor), Comitetul Sfintei Biserici (Consiliul parohial). În interesul conducerii în general și al administrației bunurilor comune, se alege un consiliu al Comunității alcătuit din 12 membri.

Articolul 37. Sunt considerați membri de drept ai consiliului comunității și au aceleași drepturi ca cele ale membrilor aleși... a) președinții în funcție ai Comunității, b) președinții Asociației Elene „Elpis” aleși pentru cel puțin doi ani, c) fiecare președinte al asociației „Elpis”, d) membrii conducerii în funcție timp de trei perioade și e) binefăcătorii mari ai Comunității.

Capitolul IV. Adunările generale. Articolul 10. Adunarea generală... se întâlnește ...la trei ani în luna mai pentru alegerea conducerii comunității. *Articolul 26.* Comisia Comunității se întrunește

είδικου μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ρουμανίας πρωτοκόλλου, μετὰ τῶν ἐκπαιδευτικῶν, φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων ὡς καὶ πάσης τῆς παρούσης καὶ μελλούσης κινητῆς τε καὶ ἀκίνητου αὐτῆς περιουσίας καὶ β) τὴν Ἑλληνοπρεπῆ, ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν προαγωγὴν τῶν μελῶν αὐτῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν Ρουμανικῶν νόμων.

Μέλη. Ἄρθρον 2^{ον}. Οἱ διαμείναντες ἐπὶ διετίαν καὶ ἐξασκοῦντες ἔντιμον ἐπάγγελμα.

Κεφ. Β'. Πόροι. Ἄρθρον 4^{ον} τακτικοί: α) εἰσπραττόμενα ἐνοίκια κτημάτων καὶ πρόσοδοι ἐκ κινητῆς περιουσίας, β) ἐτήσιοι σύνδρομαι μελῶν, γ) εἰσπράξεις ἱεροῦ Ναοῦ, δίδακτρα μαθητῶν. Ἐκτακτοί: α) δωρεαὶ (εἰς χρῆμα ἢ εἶδη), κληροδοτήματα, β) χοροί, θεατρικαὶ παραστάσεις.

Κεφ. Γ'. Διοίξεις. Ἄρθρον 5^{ον}. Τὴν Κοινότητα διοικεῖ 12 μελῆς ἐπιτροπὴ φέρουσα τὸν τίτλον «Κοινοτικὴ ἐπιτροπὴ», ἣτις διαιρεῖται εἰς τρία τμήματα: τὸ Διαχειριστικόν, τὴν Ἐφορίαν τῶν Σχολῶν, Ἐπιτροπὴν Ἰ. Ναοῦ. Πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἐν γένει διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν κοιν. πραγμάτων, ἐκλέγεται 12 μελές κοινοτικόν συμβούλιον...

Ἄρθρον 37^{ον}. Θεωροῦνται αὐτοδικαίως μέλη τοῦ κοινοτικοῦ συμβουλίου καὶ ἔχουσι τὰ αὐτὰ μὲ τοὺς ἐκλεγομένους δικαιώματα... α) οἱ διατελέσαντες πρόεδροι τῆς Κοινοτικῆς, β) οἱ ἐπὶ δύο τοῦλάχιστον περιόδους διατελέσαντες μέλη τοῦ προεδρίου τῆς Κοινοτικῆς καὶ ε) οἱ μεγάλοι τῆς Κοινοτικῆς εὐεργέται.

Κεφ. Δ'. Γενικαὶ συνελεύσεις. Ἄρθρον 10^{ον}. Ἡ γενικὴ συνέλευσις... συγκαλεῖται ἅπαξ κατὰ τριετίαν ἐντὸς τοῦ μηνός Μαΐου, πρὸς ἐκλογὴν τῶν κοινοτικῶν ἀρχῶν. Ἄρθρον 26^{ον}. Ἡ κοινοτικὴ ἐπιτροπὴ συνέρχεται ὑποχρεωτικῶς... ἅπαξ τοῦ μηνός. Ἄρθρον 29^{ον}. Ἡ κοινοτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποφασίζει ἐπὶ παντὸς ζητήματος ἀφορῶντος τὴν Κοινότητα: α) ἐξασκεῖ ὑπευθύνως τὴν διοίκησιν τῆς Κοινοτικῆς, διαχειρίζεται τὴν κινητὴν καὶ ἀκίνητον περιουσίαν πάντων τῶν καθιδρυμάτων αὐτῆς, κρατεῖ τοὺς τίτλους, τὰ ἔγγραφα, τὰ βιβλία κλπ., β) συντάσσει κατ'

obligatoriu...ale lunii. *Articolul 29.* Comisia Comunității hotărăște în toate aspectele referitoare la Comunitate: a) exercită responsabil conducerea Comunității, administrează patrimoniul mobil și imobil al tuturor fundațiilor sale, păstrează titlurile, actele, registrele etc., b) alcătuiește în fiecare an bugetul anului respectiv pentru venituri și plăți, îl prezintă consiliului, c) desemnează și concediază angajații Comunității... d) stabilește taxele școlare..., taxele bisericești...și cotizația anuală a membrilor Comunității, e) acceptă sau respinge orice donație și moștenire, f) convoacă consiliul comunității în mod regulat de două ori pe an...g) aprobă regulamentele interne ale fundațiilor sale.

Capitolul VI. Consiliul Comunității. Articolul 48. Se întrunește obligatoriu la invitația Comisiei Comunității de două ori pe an, în lunile ianuarie și iunie pentru verificarea anului contabil, pe de o parte, și pentru aprobarea bugetului anului următor, pe de alta. Verificarea fiecărui an contabil se realizează de către o comisie alcătuită din trei membri, desemnată de către Comisia Comunității și formată din membri care nu sunt înscriși în corpurile comunității.

Articolul 50. Se întrunește în mod special, de câte ori Comisia Comunitară o va cere prin majoritatea membrilor săi, prezentând avizul său, referitor la un subiect important pentru Comunitate, de câte ori președintele Comisiei Comunității va considera acest lucru necesar.

Articolul 55. Comisia Comunității poate convoca Adunarea Generală a membrilor Comunității dacă pe durata unei perioade de trei ani majoritatea Consiliului Comunității sau un sfert din cei care au drept de vot dintre membrii Comunității prin proces verbal va cere convocarea adunării generale pentru verificarea Comisiei Comunității pentru încălcarea dispozițiilor prezentului Regulament. Comisia Comunității este obligată ca în 20 de zile

ἔτος τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν ἐσόδων καὶ ἐξόδων, ὃν ὑποβάλλει... εἰς τὸ κοιν. συμβούλιον, γ) διορίζει καὶ παύει τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Κοινότητος... δ) καθορίζει τὰ δίδακτρα τῶν μαθητῶν..., τέλη ἱεροτελεστιῶν... καὶ ἐτήσιας συνδρομᾶς μελῶν τῆς Κοινότητος, ε) ἀποδέχεται ἢ ἀπορρίπτει πᾶσαν δωρεὰν ἢ κληροδότημα, στ) συγκαλεῖ τὸ κοινот. συμβούλιον τακτικῶς μὲν δις τοῦ ἔτους. . . ζ) ἐγκρίνει τοὺς ἐσωτερικοὺς κανονισμοὺς τῶν Ἰδρυμάτων αὐτῆς.

Κεφ. Ζ'. Διαχειριστικόν. Ἄρθρον 30^{ον}. Ἔχει τὴν ἐν γένει διαχείρισιν καὶ ἐπίβλεψιν τῆς περιουσίας τῆς Κοινότητος.

Κεφ. Ι. Κοινοτικὸν Συμβούλιον. Ἄρθρον 48^{ον}. Συνέρχεται ὑποχρεωτικῶς μὲν προσκλήσει τῆς Κοινοτικῆς Ἐπιτροπῆς δις τοῦ ἔτους κατὰ τοὺς μῆνας Ἰανουάριον καὶ Ἰούνιον πρὸς ἐξέλεγχξιν τῶν λ)σμῶν ἐκάστης ἐτησίας χρήσεως ἀφ' ἐνὸς καὶ πρὸς ἔγκρισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ ἐπομένου ἔτους ἀφ' ἐτέρου. Ὁ ἔλεγχος ἐκάστης χρήσεως διεξάγεται ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ὀριζομένης ὑπὸ τοῦ Κ. Σ. καὶ ἀπαρτιζομένης ἐκ μελῶν μὴ μετεχόντων εἰς τὰ κοινοτικὰ σώματα.

Ἄρθρον 50^{ον}. Συνέρχεται ἐκτάκτως, ὡσάκις ἡ Κοινοτικὴ Ἐπιτροπὴ ἤθελε ζητήσῃ τοῦτο διὰ πλειοψηφίας τῶν μελῶν τῆς, ἵνα ἐκφέρῃ τὴν συμβουλευτικὴν του γνώμην ἐπὶ σοβαροῦ ζητήματος τῆς Κοινότητος, ἢ ὡσάκις ὁ πρόεδρος τοῦ Κ. Σ. ἤθελε κρίνει τοῦτο ἀναγκαῖον.

Ἄρθρον 55^{ον}. Τὸ Κ. Σ. δύναται νὰ συγκαλέσῃ γενικὴν τῶν μελῶν τῆς Κοινότητος συνέλευσιν, εἴαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τριετοῦς περιόδου ἢ πλειοψηφία τοῦ Κ. Σ. ἢ τὸ $\frac{1}{4}$ πλέον ἐνὸς τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου μελῶν τῆς Κοινότητος δι' ἀναφορᾶς του ἤθελε ζητήσῃ τὴν σύγκλησιν γενικῆς συνελεύσεως πρὸς ἔλεγχον τῆς Κοινοτικῆς ἐπιτροπῆς διὰ παράβασιν διατάξεων τοῦ παρόντος Κανονισμοῦ. Ἡ Κ. Ἐπ. ὑποχρεοῦται ὅπως ἐντὸς 20 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ ἐγγράφου ἢ τῆς ἀναφορᾶς συγκαλέσῃ ἕκτακτον γενικὴν συνέλευσιν.

Ἀναθεώρησις τοῦ Κανονισμοῦ ἔγινε κατὰ τὰ ἔτη 1929 καὶ 1938. Σημερινὴ κοινοτικὴ Ἐπιτροπὴ: Πρόεδρος Δημ. Χουρμουζιάδης, Ἀντιπρόεδρος Ἐλευθέριος Ἀναστασιάδης, Γεν. Γραμματεὺς Γερ. Βλασόπουλος, Ταμίας Μιχ. Κόκκινος (Π., Ἀρβανίτης), Ἐφορεία σχολῶν:

de la înmânarea actului sau a procesului verbal să convoace o adunare generală cu caracter extraordinar.

Revizuirea Regulamentului s-a făcut în anii 1929 și 1938. *Comisia actuală a Comunității*: Președinte Dim. Hourmouziadis, Vicepreședinte Eleftherios Anastasiadis, Secretar General Gher. Vlasopoulos, Casier Mih. Kokkinos (P. Arvanitis), Comitetul școlilor: Andr. Stylianopoulos, P. Arvanitis, Kon. Ikonomou, Fil. Tsitseklis, Comitetul Bisericii: Em. Skouloumpriidis, Gheorghis Konstantinou, Konst. Polymenis, Ant. Fosteris, Secretar special al comunității de 40 de ani Aristide Stratis.

Președinții Comunității: D. Benderlis 1863, Menel. Negropontis 1864, Arhimandritul Filippos Tzoulatis 1865, Nik. Makris 1866, Nikolaos Syllavotianos 1867, Parth. Kanakis 1868, N. D. Sotiropoulos 1869-1970, D. Neokosmos 1871, Dimitrios Iordanou 1872-1873, Gheorg. Karydias (din Varna) 1874-1880, Dimitrios Alexandridis 1881, Ioannis Makris 1882-1885, Alex. Tsitsilianopoulos (din Volos) 1885-1908, Ioannis Psaraftis și Nik. Kipsidas (din Constantinopol) 1908-9, Andreas Gheorghiadis 1909, Lask. Laskaridis 1910-1912, Stamos Mavroyiannis 1913, Spyr. Makris 1914-1916, Dim. Svoronos 1918, Gheorghios Papazoglou 1920-31, Dimitrios Hormouziadis 1932...

Bugetul Comunității pentru anul contabil 1937-1938 s-a ridicat la 1.127.917 lei. Din venituri, interesante pentru a fi menționate sunt: chiriile de pe proprietatea veche a comunității net 94.374, din dansuri și aniversări 221.669, cotizații 128.620, din stranele bisericii 73.540, slujbe religioase 51.350, donații la talger, lumânări etc 213.354, taxe școlare 279.050.

Aceste venituri însă nu erau suficiente pentru nevoile Comunității. Deficitul era mereu completat prin generozitatea particulară a membrilor comunității.

Patrimoniul imobiliar al Comunității era alcătuit din: Sfânta Biserică a Schimbării la Față (intersecția străzilor Al. Lahovari

Ἄνδρ. Στυλιανόπουλος,

Π. Ἀρβανίτης, Κων. Οἰκονόμου, Φίλ. Τσιτσεκλῆς. Ἐφορεία Ἐκκλησίας: Ἐμ. Σκουλουμπρίδης, Γεώργιος Κωνσταντίνου, Κωνστ. Πολυμένης, Ἄντ. Φωστέρης. Εἰδικὸς γραμματεὺς τῆς κοινότητος ἀπὸ 40ετίας ὁ Ἀριστείδης Στράτης.

Διατελέσαντες Πρόεδροι τῆς Κοινότητος: Δ. Μπέντερλης 1863, Μενέλ. Νεγροπόντης 1864, Ἀρχιμανδρίτης Φίλιππος Τζουλάτης 1865, Νικ. Μακρῆς 1866, Νικόλαος Συλλαβοτιᾶνος 1867, Παρθ. Κανάκης 1868, Ν. Δ. Σωτηρόπουλος 1869-70, Δ. Νεόκοσμος 1871, Δημήτριος Ἰορδάνου 1872-3, Γεώργ. Καρυδιάς (ἐκ Βάρνης) 1874-80, Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης 1881, Ἰωάννης Μακρῆς 1882-5, Ἀλέξ. Τσιτσιλιανόπουλος (ἐκ Βόλου) 1885-1908, Ἰωάννης Ψαραύτης καὶ Νικ. Κοψιδᾶς (ἐκ Κων/λεως) 1908-9, Ἀνδρέας Γεωργιάδης 1909, Λάσκ. Λασκαρίδης 1910-12, Στάμος Μαυρογιάννης 1913, Σπυρ. Μακρῆς 1914-16, Δημ. Σβορώνος 1918, Γεώργιος Παπάζογλου 1920-31, Δημήτριος Χουρμουζιάδης 1932...

Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Κοινότητος χρήσεως 1937-38 ἀνῆλθεν εἰς 1.127.917 ρουμανικὰ λεί. Ἐκ τῶν ἐσόδων ἐνδιαφέροντα πρὸς σημείωσιν εἶναι: ἐνοίκια ἐκ παλαιοῦ κοινοτικοῦ κτήματος καθαρὰ 94.374, ἀπὸ χοροὺς καὶ ἐορτὰς 221.669, συνδρομὰς 128.620, στασίδια ἐκκλησίας 73.450, ἱεροτελεστίας 51.350, δίσκους, κηρία κλπ. 213.354, δίδακτρα μαθητῶν 279.050.

Τὰ ἐσοδα ὅμως αὐτὰ δὲν ἀντεμετώπιζαν τὰς ἀνάγκας τῆς Κοινότητος. Τὸ ἔλλειμα συνεπλήρωνε πάντοτε ἡ ἰδιωτικὴ γενναιοδωρία τῶν παροίκων.

Ἡ ἀκίνητος περιουσία τῆς Κοινότητος ἀπετελεῖτο: ἀπὸ τὸν ἱερὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως (γωνία ὁδῶν Al. Lahovari καὶ Mircea), τὸ Ἑλληνικὸν θέατρον «Ἐλπίς» παραπλεύρως, τὸ διώροφον κτίριον τῶν Ἐκπαιδευτηρίων ἀπέναντι τῆς ἐκκλησίας (Al. Lahovari 15-Mircea 13) ὡς καὶ μεγάλην διώροφον οἰκίαν παραπλεύρως τῶν ἐκπαιδευτηρίων (γωνία ὁδῶν Lahovari-Costache Negri) αὕτη ἐνοικιάζετο εἰς διαφόρους Ἑλληνας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ κατοίκησιν (ὁ ἄνω ὄροφος) καὶ καταστήματα (ὁ κάτω). Εἰς αὐτὴν εἶχον ἐγκατασταθῆ καὶ καθηγηταὶ

și Mircea), teatrul grecesc „Elpis” din lateral, imobilul cu două etaje al centrelor școlilor vis-a-vis de biserică (Al. Lahovari 15 – Mircea 13) precum și imobilul mare cu două nivele situat lângă școli (colțul/intersecțiile străzilor Lahovari – Costache Negri); acestea se închiriau grecilor, în majoritatea cazurilor pentru a fi locuite (nivelul superior) și pentru prăvălii (nivelul inferior). În acest imobil au locuit și profesorii Gimnaziului Comunității. Alte imobile sunt: cel cu un singur nivel, moștenit de la Ahileas Drivas (intersecția străzilor Decebal 37 – Mitropolit Șaguna) mici imobile donate de Maria Rizou. O vilă nouă construită cu trei nivele situată pe strada Sturza, cea mai centrală a orașului, ridicată din finanțări de un milion de lei de către Iankou Laskaridis ca adaos la alte trei de la Comunitate pentru împrumutul Guvernului Elen din care rămăseseră de achitat 600.000 lei. În această clădire a fost găzduit Consulatul Elen din 1933, avându-l drept Consul pe K. Negropontis.

Patrimoniul Comunității a fost consolidat cu cinci milioane lei, moștenirea lăsată de conaționalul Gheorghios Polyhronis, faptă pentru care Consulatul grec l-a decorat post mortem. Avera lui era alcătuită din trei imobile, din care două aflate pe strada cea mai centrală a orașului (Carol), iar celălalt pe strada Vântului, cu un venit anual de 200.000 lei. Guvernul Elen, ca recunoaștere a acestei mari donații, l-a decorat fiind încă în viață.

Numele binefăcătorilor au fost inscripționate pe placa de marmură (una pentru cei mari și alta pentru cei mici) din sala de ședințe a Comunității. Alături erau expuse și fotografiile lor.

Mari binefăcători: Maria Spyr. Rizou: imobil și 2.000.000 lei, Ahileas Drivas din Kynouria, decorat de către Guvernul Elen: imobil, Stavros Dimitriou din Varna: 100.000, Spyr. Diamantopoulos, Styl. Asimakis, Kokkona Styl. Asimaki, Gheorg. Stavrakas din Samos: 80.000, Smaragda Polyhroni, Dimitrios

του Κοινοτικοῦ Γυμνασίου. Ἄλλαι οἰκίαι: μονώροφος κλήροδοτηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως Δρίβα (γωνία Decebal 37-Mitropolit Saguna), μικρά οἰκία δωρηθεῖσα ὑπὸ Μαρίας Ρίζου.

Τέλος νεότευκτον τριώροφον μέγαρον εἰς τὴν κεντρικωτάτην ὁδὸν Sturza ἰδρυθὲν διὰ δωρεᾶς ἑνὸς ἑκατομμυρίου λείῃ ὑπὸ τοῦ Γιάγκου Λασκαρίδου τῇ προσθήκῃ ἄλλων τριῶν ὑπὸ τῆς Κοινότητος διὰ δανείου τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως ἀπὸ τὸ ὅποῖον εἶχον μείνει πρὸς πληρωμὴν 600.000 λείῃ. Εἰς τὸ κτίριον τοῦτο ἐστεγάζετο ἀπὸ τὸ 1933 τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον μὲ τελευταῖον Πρόξενον τὸν Κ. Νεγροπόντην.

Μεγάλως ἐνίσχυσε τὴν Κοινότητα ἡ ἐκ πέντε ἑκατομμυρίων λείῃ περιουσία τοῦ τότε ἀποθανόντος ὁμογενοῦς Γεωργίου Πολύχρονη τὴν ὁποίαν διὰ πράξεώς του ἐνεργηθείσης εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Προξενεῖον διέθεσε μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἡ περιουσία του ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρία ἀκίνητα ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο εἰς τὴν κεντρικωτέραν ὁδὸν τῆς πόλεως (Carol) καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν ὁδὸν Vantului, μὲ ἐτήσιον εἰσόδημα 200.000 λείῃ. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, εἰς ἀναγνώρισιν τῆς μεγάλης του δωρεᾶς, τὸν ἐπαρασημοφόρησε ζῶντα ἀκόμη.

Τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν εἶχον ἀναγραφῇ εἰς μαρμαρίνας πλάκας (μίαν διὰ τοὺς μεγάλους καὶ ἕτεραν διὰ τοὺς μικροὺς) ἐντοιχισμένους εἰς τὴν αἴθουσαν συνεδριάσεων τῆς Κοινότητος. Πέριξ ἦσαν ἀνηρτημένα καὶ αἱ εἰκόνες των.

Μεγάλοι εὐεργεταί: Μαρία Σπυρ. Ρίζου: οἰκίαν καὶ 2.000.000 λείῃ. Ἀχιλλεὺς Δρίβας, ἐκ Κυνουρίας, παρασημοφορηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως: οἰκίαν. Σταῦρος Δημητρίου, ἐκ Βάρνης: 100.000. Σπυρ. Διαμαντόπουλος, Στυλ. Ἀσημάκης, Κοκκῶνα Στυλ. Ἀσημάκη, Γεώργ. Σταύρακας, ἐκ Σάμου: 80.000, Σμαράγδα Πολύχρονη, Δημήτριος Μ. Κόκκινος: 300.000. Γιάγκος Σ. Λασκαρίδης: 1.000.000, Ἀργύριος Μπαμπῆς καὶ Ἄννα Α. Μπαμπῆ: δύο οἰκίας μετὰ τὸν θάνατον τῆς δευτέρας.

Μικροὶ εὐεργεταί: Σταῦρος Ἰωαννίδης καὶ Δημήτριος Γιαννάκης. Ὁ δεύτερος εἶναι ἄξιος ἰδιαίτερας μνείας διότι ἐδώρησεν 60.000 λείῃ, προῖον κόπων του ἐκ τῆς πωλήσεως πνευμονιῶν διὰ γάτες. Ἦτο

M. Kokkinos: 300.000, Iankos S. Laskaridis: 1.000.000, Arghyrios Bambis și Anna A. Bambi: două imobile după moartea acesteia.

Binefăcători mici: Stavros Ioannidis și Dimitrios Yiannakis. Al doilea este vrednic de o amintire aparte deoarece a donat 60.000 lei, rod al eforturilor sale de a vinde plămâni pentru pisici. Era cunoscut de către toți drept „moș-Dimitris, hrănitorul pisicilor”. În fotografia prezentată în sala mai sus amintită.

Înainte de a-mi încheia lucrarea, îi menționez mai jos pe conașionalii care s-au distins în domeniul literelor, comerțului și industriei. Decanul, și ca valoare și ca vârstă, a fost Hector Sarafidis (din Redisto Thracia) medic excepțional (urolog-ginecolog), servind și în armata română. Este scriitorul a foarte multe tratate medicale, filologice, istorice. Printre altele a publicat două dicționare foarte utile, unul Român-Grec (Dicționar Român-Grec, Institutul de Arte Grafice „Victoria”, Constanța 1922) și celălalt Grec-Român (Dicționar Grec-Român cu o prefață a d-lui Profesor de la Universitatea din București, D. Russo 1935). A publicat diverse traduceri de povești românești în revista „Thalia” editată cândva în Constanța. Neobosit și cu o personalitate multilaterală, în ciuda poverii meseriei sale, a participat la foarte multe congrese medicale: Al Doilea Panelen în mai 1903 și al Cincilea în 1906 în Atena, la al Doilea Congres Internațional de Fizioterapie în octombrie 1907 la Roma, al Patrulea tot de Fizioterapie în martie 1913, la cel Internațional de la Londra referitor la afecțiunile date de sifilis în august al aceluiași an, la Săptămâna Medicală Balcanică în perioada 7-13 octombrie 1936 în Constantinopol etc. A susținut de asemenea multe conferințe în Atena, București, Constanța, Paris etc. precum și în orașele unde s-au ținut congresele. A arătat o atenție deosebită nevoilor elenismului din România, așa cum am menționat la început. Lucrarea sa „Comunitățile grecești din România” a fost premiată

γνωστός εἰς ὅλους ὡς «μπαρμπα-Δημήτρης, τροφοδότης τῶν γάτων». Εἰς τὴν φωτογραφίαν του τὴν ἀνηρτημένην εἰς τὴν ἰδίαν αἴθουσαν φέρεται μὲ ἐμβαλωμένον ἐπενδύτην.

Πρὶν κλείσω τὴν ἐργασίαν μου, ἀναγράφω κατωτέρω τοὺς διακρινομένους εἰς τὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ὁμογενεῖς. Πρύτανις καὶ κατ' ἀξίαν καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ἦτο ὁ Ἐκτωρ Σαραφίδης (ἐκ Ραιδεστοῦ Θράκης) ἄριστος ἰατρός (οὐρολόγος-γυναικολόγος) διατελέσας καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ρουμανικοῦ στρατοῦ. Εἶναι συγγραφεὺς πλείστων πραγματειῶν ἰατρικῶν, φιλολογικῶν, ἱστορικῶν. Μεταξὺ ἄλλων ἐξέδωκε δύο χρησιμώτατα λεξικά, ἓν Ρουμανο-ελληνικὸν (Dicționar Român-Grec, Institutul de Arte Grafice "Victoria", Constanța 1922) καὶ ἕτερον Ἑλληνο-ρουμανικόν (Dicționar Grec-Român cu o prefață a d-lui Profesor de la Universitatea din București, D. Russo 1935). Ἐδημοσίευσε διαφόρους μεταφράσεις Ρουμανικῶν διηγημάτων εἰς τὸ περιοδικὸν «Θάλεια» ἐκδιδόμενον ἄλλοτε εἰς τὴν Κωνσταντζαν. Ἀκούραστος καὶ πολυσχιδής, παρὰ τὸν φόρτον τοῦ ἐπαγγέλματος του, συμμετέσχε εἰς πλεῖστα ἰατρικὰ συνέδρια: τὸ Δεύτερον Πανελλήνιον τὸν Μάϊον τοῦ 1903 καὶ τὸ Πέμπτον τὸ 1906 εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Δεύτερον Διεθνὲς Συνέδριον Φυσιοθεραπείας τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1907 εἰς Ρώμην, τὸ Τέταρτον ἐπίσης τῆς Φυσιοθεραπείας τὸν Μάρτιον τοῦ 1913, εἰς τὸ Διεθνὲς τοῦ Λονδίνου περὶ Συφιλιδολογίας τὸν Αὐγουστον τοῦ ἰδίου ἔτους, εἰς τὴν Ἰατρικὴν Βαλκανικὴν ἐβδομάδα ἀπὸ 7-13 Ὀκτωβρίου 1936 εἰς Κωνσταντινούπολιν, κλπ. Ἐκαμεν ἐπίσης πλείστας διαλέξεις εἰς Ἀθήνας, Βουκουρέστιον, Κωνσταντζαν, Παρισίους κλπ. καθὼς καὶ εἰς τὰς πόλεις τῶν συνεδρίων. Ἦσχολήθη μὲ στοργὴν εἰς τὰ ζητήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ρουμανίας, ὅπως ἐν ἀρχῇ ἐσημείωσα. Σχετικὴ ἐργασία του «Αἱ ἐν Ρουμανία ἑλληνικαὶ παροικίαι» ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1935. Τὸ 1939 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας καὶ ἔκαμε διάλεξιν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν περὶ τῶν Ἑλλήνων ἰατρῶν ἐν Ρουμανία. Ἡ διάλεξις ἐδημοσιεύθη εἰς τὰς Πραγματείας τῆς

de Academia din Atena în decembrie 1935. În 1939 a vizitat Atena și a susținut o conferință la Academie referitoare la medicii greci din România. Suportul conferinței a fost publicat în *Lucrările științifice ale Academiei* (vezi Bibliografia).

Fratele mai tânăr al lui, Polydoros, practică strălucit meseria de avocat. Alți medici K. Gheorghiadis, ginecolog (din Constantinopol), Arist. Karatzalis, patolog (Pontic), Hr. Kalderimis, microbiolog (din Anhialo), E. Karampatakis, stomatolog. Un alt medic distins a fost Vasilios Vasiliou, care a fost și directorul Spitalului de Stat al orașului. Sora sa deținea o farmacie pe strada Carol lângă cartierul Anadolchoi. De asemenea Sylvestros Karonis, patolog.

Avocați: Anastasios Peridis (Pontic), T. Kouyioumtzoglou (din Kavarna), P. Theodorou, Theodoros Miras etc. În afară de aceștia judecătorul Amiras (din Kavarna).

Chimistul Dim. Frankopoulos (din Mesembria). Inginerul Primăriei, Hristos Kokkinos (din Saranda Ekklesies Thracia). Spre completarea mișcării spirituale a comunităților consemnăm că mai demult au existat tipografiile grecești ale lui H. Vourlis („Ovidiu”) și Stef. Diakatos. Leon Moshou publica și ziarul local în limba română cu titlul „Dacia”. De asemenea Milt. E. Koutavas a publicat pentru mai mulți ani, din 1924 o revistă filologică ce apărea la două săptămâni, cu titlul „Strălucitorul”. Konst. N. Sarris publica ziarul zilnic de dimineață edita din 1914 – „Dobrogea jună”. Mai demult se edita și revista filologică „Thalia”.

În afara singurului teatru grec al orașului „Elpis”, doi greci au fost proprietarii a două din cele patru cinematografe ale orașului: Pashalis Kokkinos (din Anhilao), proprietarul cinematografului „Regal” și Dimosthenis Tranoulis (Pontic), proprietar al cinematografului „Tranoulis” (primul situat pe strada Carol, cel de al doilea pe bulevardul Ferdinand). De asemenea preocupări

Ἀκαδημίας (βλ. βιβλιογραφίαν).

Ὁ νεώτερος ἀδελφός του, Πολύδωρος, ἤσκει εὐδοκίμως τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου. Ἄλλοι ἰατροὶ οἱ Κ. Γεωργιάδης, γυναικολόγος (ἐκ Κωνσταντινουπόλεως), Ἄριστ. Καράτζαλης, παθολόγος (Μαυροθαλασσίτης), Χρ. Καλντερίμης, μικροβιολόγος (ἐξ Ἀγχιάλου), Ε. Καραμπατάκης, ὀδοντίατρος. Διακεκριμένος ἰατρός ἦτο ἐπίσης ὁ Βασίλειος Βασιλείου, ὁ ὁποῖος διετέλεσε καὶ διευθυντὴς τοῦ Δημοτικοῦ νοσοκομείου τῆς πόλεως. Ἡ ἀδελφή του εἶχε φαρμακεῖον εἰς τὴν ὁδὸν Carol παρὰ τὴν συνοικίαν Ἀναντόλκιοι. Ἐπίσης ὁ Σουλβέστρος Καρώνης παθολόγος.

Δικηγόροι: Ἀναστάσιος Περίδης (Μαυροθαλασσίτης), Τ. Κουγιουμτζόγλου (ἐκ Καβάρνας), Π. Θεοδώρου, Θεόδωρος Μοίρας κλπ. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀμηρᾶς δικαστὴς (ἐκ Καβάρνας).

Χημικὸς ὁ Δημ. Φραγκόπουλος (ἐκ Μεσημβρίας). Μηχανικὸς τοῦ Δήμου ὁ Χρ. Κόκκινος (ἐκ Σαράντα ἐκκλησιῶν Θράκης). Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῶν παροίκων σημειοῦμεν ὅτι παλαιότερον ὑπῆρχαν τὰ ἑλληνικὰ τυπογραφεῖα τῶν Χ. Βουρλῆ («Ὁ Ὀβίδιος»), καὶ Στεφ. Διακάτου. Ὁ Λεων. Μόσχου ἐξέδιδε καὶ τοπικὴν ἔφημερίδα εἰς τὴν Ρουμανικὴν ὑπὸ τὸν τίτλον «Dacia». Ἐπίσης ὁ Μιλτ. Ε. Κουταβᾶς ἐξέδιδεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ἀπὸ τὸ 1924, δεκαπενθήμερον φιλολογικὴν ἔφημερίδα ὑπὸ τὸν τίτλον «Stralucitorul». Ἡμερησίαν πρωϊνὴν ἔφημερίδα ἐξέδιδεν ἀπὸ τὸ 1914 καὶ ὁ Κωνστ. Ν. Σαρρῆς, τὴν «Dobrogea Juna» (Νέα Δοβρουτσά). Παλαιότερον ἐξεδίδετο καὶ φιλολογικὸν περιοδικόν, ἡ «Θάλεια».

Ἐκτὸς τοῦ μοναδικοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου τῆς πόλεως «Ἐλπίς», δύο Ἑλληνες ἦσαν ἰδιοκτῆται τῶν δύο ἐκ τῶν τεσσάρων κινηματογράφων τῆς: ὁ Πασχάλης Κόκκινος (ἐξ Ἀγχιάλου) τοῦ «Regal» καὶ ὁ Δημοσθένης Τρανούλης (Μαυροθαλασσίτης) τοῦ ὁμωνύμου «Tranuli» (ὁ πρῶτος ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Carol, ὁ δεύτερος ἐπὶ τοῦ boulevard Ferdinand). Κινηματογραφικὰς ἐπιχειρήσεις ἐπίσης εἶχον καὶ οἱ Ἀμβρ. Παναγιώτου (ἐξ Ἀγχιάλου): «Capitol», «Majestic» καὶ Μιχ. Ζαπετιάδης (ἐκ Κῶ) τὴν αἴθουσαν Τρανούλη κατόπιν.

În sfera cinematografului au avut și Amvr. Papayiotou (din Anhilao) – „Capitol”, „Majestic” și Mih. Zapetiadis (din Kos), proprietar al sălii Tranouli.

Comercianți – Comerț cu ulei de măsline, măsline, citrice: Em. Skouloumpridis (din Chios), Lorentzos Halkousis (din Chios), Anast. Patras (din Anhilao), Nik. Soures (din Chios), El. Anastasiadis (Constantinopol).

Cereale: Dim. Hourmouziadis (Mesembria), Io. Limpen (Filippi), Frații Askitopoulos (Asia Mică), G. Rousos (Kynouria), Frații Vyzantiadis (Cezareea).

Animale: Frații Bourgaslis (Thracia), Kon. Tzouris (Thracia), Frații Tzampazos, Parask. Hiropedis (Skopos Thracia), Nik. Diamantopoulos (Anhilao).

Vinuri și băuturi alcoolice (vânzări en gros – depozit): Frații Kokkinos (Vasiliko Thracia), Frații Frankopoulos (Mesembria), Gheorg. Alexios (Siatisti), Nik. Kalampotas (Sparta), Ah. Drivas (Kynouria), Frații Kourmpouzis (Mani), Frații Tzovanis (Kynouria).

Coloniale (combinat cu comerțul axat pe import-export): Alk. Loukas (Asia Mică), Frații Daniilopoulou (Vasiliko Thracia), Frații Dalidakis (Creta), Frații Antoniadis (Helespont), Mih. Kokkinos (Thracia), Frații Frankopoulos (Mesembria), Kon. Kaloforios (Pontic), Panag. Kouloumoundras (Chios), Spyr. Selelis (Amfissa).

Alimente în general: Andr. Kokkinos (Saranta Ekklesies), Andr. Hasapakis – Pavlos Dimitriou (Smyrna – Vasiliko), Kleov. Simos (Thracia), Frații Diamantopoulos (Anhilao), Dim. Kinalis (Anhilao), Kon. Hatzioannou (Anhilao), Frații Antoniadis (Marmaras), Frații Vasiliou (Vasiliko).

Mezeluri și brânzeturi: Frații Tramountanas (Anhilao), Nik. Ghighis (Vasiliko), Avr. Avanoglou (Capadocia), Andr. Stylianopoulos (Smirna), Frații Andreatos (Thracia), Frații Hasapakis (Smirna), Anestis Teneketzis (Thracia).

Țesături: Frații Laskaridis (Mesembria), Kon. Kalpatzoglou

Ἐμποροὶ - Διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον ἐλαίων, ἐλαιῶν, ἐσπεριδοειδῶν: Ἐμ. Σκουλουμπρίδης (ἐκ Χίου), Λορέντζος Χαλκούσης (ἐκ Χίου),

Ἄναστ. Πάτρας (ἐξ Ἀγχιάλου), Νικ. Σουρῆς (ἐκ Χίου), Ἐλ. Ἀναστασιάδης (Κων/λεως).

Σιτηρῶν: Δημ. Χουρμουζιάδης (Μεσημβρίας), Ἴω. Λίμπεν (Φίλιππουπόλεως), Ἀδελφοὶ Ἀσκητοπούλου (Μ. Ἀσίας), Γ. Ροῦσος (Κυνουρίας), Ἀδελφοὶ Βυζαντιάδου (Καισαρείας).

Ζῶων: Ἀδελφοὶ Δραγῶνα (Κεφαλληνίας), Ἦλ. Ἀράπης (Πειραιῶς), Αὐγουστῆς Παυλάκης (Πειραιῶς), Ἀδελφοὶ Κορφιάδου (Γαλαξειδίου).

Εὐλείας: Ἀδελφοὶ Μπουργασλῆ (Θράκης), Κων. Τζουρῆς (Θράκης), Ἀδελφοὶ Τζαμπάζου (Θράκης) Παρασκ. Χειροπέδης (Σκοποῦ Θρ.), Νικ. Διαμαντόπουλος (Ἀγχιάλου).

Οἴνων καὶ οἴνοπνευμάτων (χονδρικῆς πωλήσεως - ἀποθήκαι): Ἀδελφοὶ Κοκκίνου (Βασιλικοῦ Θρ.), Ἀδελφοὶ Φραγκοπούλου (Μεσημβρίας), Γεώρ. Ἀλεξίου (Σιατίστης), Νικ. Καλαμπότας (Σπάρτης), Ἀχ. Δρίβας (Κυνουρίας), Ἀδελφοὶ Κουρμπούζη (Μάνης), Ἀδελφοὶ Τζοβάνη (Κυνουρίας).

Ἀποικιακῶν (ἐν συνδυασμῶ εἰσαγωγικοῦ-ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου): Ἄλκ. Λουκάς (Μ. Ἀσίας), Ἀδελφοὶ Δανιηλοπούλου (Βασιλικοῦ Θρ.), Ἀδελφοὶ Δαλιδάκη (Κρήτης), Ἀδελφοὶ Ἀντωνιάδου (Ἐλλησπόντου), Μιχ. Κόκκινος (Θράκης), Ἀδελφοὶ Φραγκοπούλου (Μεσημβρίας), Κων. Καλοφορίου (Μαυροθαλασσίτης), Παναγ. Κουλουμούνδρας (Χίου), Σπυρ. Σέλελης (Ἀμφίσσης).

Τροφίμων ἐν γένει: Ἄνδρ. Κόκκινος (40 Ἐκκλησιῶν), Ἄνδρ. Χασαπάκης-Παῦλος Δημητρίου (Σμύρνης-Βασιλικοῦ), Κλεόβ. Σῆμος (Θράκης), Ἀδελφοὶ Διαμαντοπούλου (Ἀγχιάλου), Δημ. Κίναλης (Ἀγχιάλου), Κων. Χατζηϊωάννου (Ἀγχιάλου), Ἀδελφοὶ Ἀντωνιάδου (Μαρμαρᾶ), Ἀδελφοὶ Βασιλείου (Βασιλικοῦ).

Ἀλλάντων καὶ τυρῶν: Ἀδελφοὶ Τραμουντάνα (Ἀγχιάλου), Νικ. Γκίγκηζ (Βασιλικοῦ), Ἄβρ. Ἀβάνογλου (Καππαδοκίας), Ἄνδρ. Στυλιανόπουλος (Σμύρνης), Ἀδελφοὶ Ἀνδρεάδου (Θράκης). Ἀδελφοὶ

(Asia Mică), Dion. Mousouris (Kefalonia), Tzoulios Pinatsis (Chios), Sp. Kardamitsis (Sozopoli), Frații Pavlidis (Volos).

Sticlărie: Frații Frankopoulos (Mesembria), Kryonas Tramountas (Anhilao), Ap. Tsalavoutis (Anhilao), Gheorg. Skardanas (Mykonos).

Mobilă: Primii doi mai sus menționați.

Blănuri: Dim. Mimikopoulos (Constantinopol).

Încălțăminte: Al. Karampimperis (Anhilao), Dion. Mousouris (Kefalonia), Leon. Stefanidis (Anhilao), Dion. Metaxas (Kefalonia), Io. Petsas (Constantinopol), Io. Fountoukas (Constantinopol), Frații Athanasios (Thracia).

Produse metalurgice: Io. Karaghiozis (Trapezounta), Io. Iasonidis (Trapezounta).

Articole metalo-casnice: Kon. Keramidoglou (Skopo Thracia).

Electrice: Frații Kourkouropoulos (Anhilao).

Papetărie: Al. Mantis (Mesembria).

Mărunțișuri: Dim. Drakopoulos (Anhilao), Pan. Arvanitis (Mesembria), Zah. Ioannidis (Mesembria), Nik. Dighenis (Kynouria), Io. Sarris (Anhilao), Stef. Parthenidis (Anhilao).

Confecții: Kon. Hatzopoulos (Mesembria), Xen. Baltsis (Asia Mică).

Îmbrăcăminte femei: Dorotheos Kountouridis (Mesembria), Dora Hatzigheorghiou (Mesembria).

Hoteluri: Dim. Dimitriou (Varna) proprietarul hotelului Grant, Pashalis Kokkinos (Anhilao) proprietarul hotelului Regal.

Restaurante: Frații Kokkinos (Mesembria), Nik. Kalampotas (Sparta), Io. Moutzouris (Anhilao), Ah. Kapotos (Kefalonia), Kon. Skiadaresis (Kefalonia), Dimosth. Koulidis (Saranta Ekklesies Thracia), Anast. Sotiriadis (Skopos Thracia).

Vinuri: Deja menționații comercianți de vinuri N. Kalampotas, Ad. Kokkinou, Ad. Antoniadou și Nik. Ghighis. În afara lor: El. Ikonomou (Mesembria), Ath. Pavlidis (Saranta Ekklesies), Zaf. Kyriakou (Anhilao), Stavros Kyriakopoulos (Anhilao).

Χασαπάκη (Σμύρνης), Άνέστης, Τενεκετζής (Θράκης).

Ύφασμάτων: Άδελφοί Λασκαρίδου (Μεσημβρίας), Κων. Καλπακτσόγλου (Μ. Άσίας), Διον. Μουσούρης (Κεφαλληνίας), Τζούλιος Πινάτσης (Κίου), Σπ. Καρδαμίτσης (Σωζοπόλεως), Άδελφοί Παυλίδου (Βόλου).

Ύαλικών: Άδελφοί Φραγκοπούλου (Μεσημβρίας), Κρυωνᾶς Τραμουντάνας (Άγχιάλου), Άπ. Τσαλαβούτης (Άγχιάλου), Γεώρ. Σκαρδανᾶς (Μυκόνου).

Έπίπλων: Οί δύο προηγούμενοι.

Γουναρικῶν: Δημ. Μιμηκόπουλος (Κων/λεως).

Ύποδημάτων: Άλ. Καραμπιμπέρης (Άγχιάλου), Διον. Μουσούρης (Κεφαλληνίας), Λεων. Στεφανίδης (Άγχιάλου), Διον. Μεταξᾶς (Κεφαλληνίας), Ίω. Πετσᾶς (Κων/λεως), Ίω. Φουντουκᾶς (Κων/λεως), Άδελφοί Άθανασίου (Θράκης).

Είδῶν μεταλλουργικῆς: Ίω. Καραγκιόζης (Τραπεζοῦντος), Ίω. Ίασονίδης (Τραπεζοῦντος).

Είδῶν κιγκαλλερίας: Κων. Κεραμιδόγλου (Σκοποῦ Θρ.).

Ήλεκτρ. είδῶν: Άδ/φοί Κουρκουρόπουλοι (Άγχιάλου).

Βιβλιοχαρτοπωλεῖον: Άλ. Μάντσης (Μεσημβρίας).

Ψιλικῶν: Δημ. Δρακόπουλος (Άγχιάλου), Παν. Άρβανίτης (Μεσημβρίας), Ζαχ. Ίωαννίδης (Μεσημβρίας), Νικ. Διγενῆς (Κυνουρίας) Ίω. Σαρρῆς (Άγχιάλου), Στέφ. Παρθενίδης (Άγχιάλου).

Ραφεῖα: Κων. Χατζόπουλος (Μεσημβρίας), Ξεν. Μπαλτσῆς (Μ. Άσίας).

Γυν. φορεμάτων: Δωρόθεος Κουντουρίδης (Μεσημβρίας).

Γυν. πῖλων: Δώρα Χατζηγεωργίου (Μεσημβρίας).

Ξενοδοχεῖα: Δημ. Δημητρίου (Βάρνης) ἰδιοκτῆτης τοῦ Grant. Πασχάλης Κόκκινος (Άγχιάλου) ἰδιοκτῆτης τοῦ Regal.

Έστιατόρια: Άδ/φοί Κοκκίνου (Μεσημβρίας), Νικ. Καλαμπότας (Σπάρτης), Ίω. Μουτζοῦρης (Άγχιάλου), Άχ. Καπᾶτος (Κεφαλληνίας), Κων. Σκιαδαρέσης (Κεφαλληνίας), Δημοσθ. Κουλίδης (40 Έκκλησιῶν Θρ.), Άναστ. Σωτηριάδης (Σκοποῦ Θρ.).

Cofetărie-patiserie: Dan. Konstantinidis (Thracia), Andr. Konstantinidis (Thracia), Ap. Manthos (Epir), Aristidis Petinos (Epir), Io. Tzilvelis (Saranta Ekklisies), Io. Moutzouris (Anhilao).

Cafenea: Gheorgh. Asproditis (Thracia), Nik. Kakios (Skopo Thracia).

Măcelării: Stavros Dragonas (Kefalonia), Stef. Kyriakou (Epir), Haril. Spyris (Epir), Frații Korfiadou (Galaxidio).

Brutării: Nik. Ponghis (Thracia), Ap. Hatzopoulos (Viziis), Dim. Mihail (Viziis), Gheorghios Mihail (Viziis).

Magazine de fructe și legume: Frații Deliolani (Mytilene), Nik. Armenakis (Mytilene), Io. Liapis (Chios), N. Korfiadis (Galaxidio).

Birouri navale: Stef. Bezis (Constantinopol), Frații Syngros (Chios), Frații Louloudis (Andros), Dim. Gaitanos și Pan. Xanthopoulos (Constantinopol), Ah. Kapatos și Othon Makris (Kefalonia). Ultimul a fost și proprietarul vasului „Carmen Silva”. Dim. Svonos (Kefalonia).

Alimentare vase: N. Makris (Kefalonia), Gher. Vlasopoulos (Itaca), Kon. Ikonomou (Meleniko).

Asigurări: Anast. Altintop (Asia Mică).

Băi: Morfis Papastavrou.

Industrie – Morărit: Frații Nikolaou (moara Vas. Mourelis Thracia), Gheorgh. Karopoulos (Constantinopol), Panos Gheorghiou – Hristod. Hristodoulou (Mesembria), Ant. Ioannidis (Anhilao).

Mezeluri: Ap. Apostolopoulos (Thracia).

Halva: Arg. Nikolaou (Epirul de Nord), Alk. Loukas (Asia Mică), Mih. Saraslanoglou (Asia Mică).

Băuturi spirtoase: (imitație mastică de Chios-Coniac), Ant. Fosteris (Syros).

Săpunuri/Detergenți: Kon și Mih. Fosteris (Syros).

Ceramică/Țiglarie: Gheorgh. Mihail (Viziis), Theod. Kryonas (Skopo).

Industria lânii: Gheorgh. Karavasilis (Trapezounta),

Οίνοπωλεΐα: Οί αναγραφέντες ἤδη ἔμποροι οἴνων Ν. Καλαμπότας, Ἄδ. Κοκκίνου, Ἄδ. Ἀντωνιάδου καὶ Νικ. Γκίγκης. Ἐπὶ πλεόν: Ἐλ. Οἰκονόμου (Μεσημβρίας), Ἀθ. Παυλίδης (40 Ἐκκλησιῶν), Ζαφ. Κυριάκου (Ἀγχιάλου), Σταῦρος Κυριακόπουλος (Ἀγχιάλου).

Ζαχαροπλαστεΐα: Δαν. Κωνσταντινίδης (Θράκης), Ἄνδρ. Κωνσταντινίδης (Θρ.), Ἄπ. Μάνθος (Ἠπείρου), Ἀριστείδης Πετεινός (Ἠπ.), Ἴω. Τζιλβελῆς (40 Ἐκκλησ. Θρ.), Ἴω. Μουτζούρης (Ἀγχιάλου).

Καφενεΐα: Γεωρ. Ἀσπροδίτης (Θρ.), Νικ. Κάκιος (Σκοποῦ Θρ.).

Κρεοπωλεΐα: Σταῦρος Δραγώνας (Κεφαλληνίας), Στέφ. Κυριάκου (Ἠπ.) Χαρίλ. Σπύρης (Ἠπ.), Ἄδ/φοὶ Κορφιάδου (Γαλαξειδίου).

Ἄρτοποιεΐα: Νικ. Πογγῆς (Θρ.), Ἄπ. Χατζόπουλος (Βιζύης), Δημ. Μιχαήλ (Βιζ.), Γεώρ. Μιχαήλ (Βιζ.).

Ὀπωροπωλεΐα: Ἄδ/φοὶ Δεληολάνη (Μυτιλήνης), Νικ. Ἀρμενάκης (Μυτ.), Ἴω. Λιάπης (Χίου), Ν. Κορφιάδης (Γαλαξ.).

Ναυτικὰ γραφεΐα : Στέφ. Μπέζης (Κων/λεως), Ἄδ/φοὶ Συγγροῦ (Χίου), Ἄδ/φοὶ Λουλούδη (Ἄνδρου), Δημ. Γαϊτᾶνος καὶ Παν. Ξανθόπουλος (Κων/λεως), Ἀχ. Καπᾶτος καὶ Ὅθων Μακρῆς (Κεφαλληνίας). Ὁ τελευταῖος καὶ ἰδιοκτῆτης πλοίου, τοῦ « Carmen Silva». Δημ. Σβορῶνος (Κεφαλλ.).

Τροφοδοσία πλοίων: Ν. Μακρῆς (Κεφ.), Γερ. Βλασόπουλος (Ἰθάκης), Κων. Οἰκονόμου (Μελενίκου).

Ἀσφαλίσεων: Ἀναστ. Ἄλτιντοπ (Μ. Ἀσίας).

Λουτρά: Μόρφης Παπασταύρου (Θρ.).

Βιομήχανοι. - Ἀλεύρων: Ἄδ/φοὶ Νικολάου (μύλος Βασ. Μουρέλη Θρ.), Γεώρ. Καρόπουλος (Κων/λεως), Πάνος Γεωργίου-Χριστόδ. Χριστοδούλου (Μεσημβρίας), Ἄντ. Ἰωαννίδης (Ἀγχιάλου).

Ἀλλάντων: Ἄπ. Ἀποστολόπουλος (Θρ.).

Χαλβαδοποιίας: Ἀργ. Νικολάου (Β. Ἠπ.), Ἄλκ. Λουκᾶς (Μ. Ἀσίας), Μιχ. Σαρασλάνογλου (Μ. Ἀσίας).

Οἰνοπνευματοποιίας: (ἀπομίμησις μαστίχης Χίου-Κονιάκ), Ἄντ. Φωστέρης (Σύρου).

Σαπωνοποιίας: Κων. καὶ Μιχ. Φωστέρης (Σύρου).

Haralampous și Safarikas (Epir).

Băuturi carbogazoase: Ant. Kritikos (Imvros), Frații Konstantinidis (Thracia), Dion. Mendrinos (Kefalonia).

Antonios Ioannidis (Pontic) era proprietarul unei cariere de piatră.

Mari proprietari de terenuri au fost Hr. Frankopoulos (Mesembria) care deținea și ferma prototip „Duduia” în afara Constanței și Stavros Dragonas lângă satul I. Brătianu.

Sterghios Hristakis (Saranta Ekklisies) a fost proprietarul multor trăsuri pe care le închiria.

Κεραμοποιίας: Γεώρ. Μιχαήλ (Βιζύης), Θεοδ. Κρυωνᾶς (Σκοποῦ).

Ἐριουργίας: Γεώρ. Καραβασίλης (Τραπεζοῦντος), Χαραλάμπους καὶ Σαφαρίκας (Ἦπ.).

Ἀεριούχων ποτῶν: Ἄντ. Κρητικὸς (Ἴμβρου), Ἄδ/φοὶ Κωνσταντινίδου (Θρ.), Διον. Μενδρινὸς (Κεφαλλ.).

Ὁ Ἀντώνιος Ἰωαννίδης (Μαυροθαλασσίτης) εἶχε λατομεῖον.

Μεγάλοι γαιοκτήμονες ἦσαν ὁ Χρ. Φραγκόπουλος (ἐκ Μεσημβρίας) ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ πρότυπον ἀγρόκτημα «Duduja» ἔξωθι τῆς Κωνσταντζης καὶ ὁ Σταῦρος Δραγώνας παρὰ τὸ χωρίον Π. Bratianu.

Τέλος ὁ Στέργιος Χριστάκης (ἐκ 40 Ἐκκλ.) ἦτο ἰδιοκτήτης πολλῶν ἀμαξῶν τὰς ὁποίας εἰργάζοντο ἄλλοι διὰ λογαριασμόν του.

ADDENDA

Încheindu-mi această lucrare în Constanța, în iunie 1940 mă pregăteam să o public acolo, când iminența invaziei germane m-a constrâns să mă întorc în Grecia. Trecând astăzi la publicarea ei, grație interesului marelui prieten al Greciei, domnul Octave Merlier, cred că ar fi fost incomplet dacă nu aș fi inclus în examinarea anilor care au trecut, atât de crânceni pentru Comunitate și pentru lumea întreagă. Datorz respectivele informații bunăvoinței colegului meu Leonidas Papasiopis, care a rămas acolo în acești ani și căruia îi mulțumesc călduros pe această cale.

La începutul războiului germano-rus, o dată cu întreruperea importurilor-exporturilor, au fost întrerupte și activitățile celor mai multe sectoare de comerț (ulei de măsline, măsline, citrice, cereale). Comerțul a reînceput după ocuparea Basarabiei și Ucrainei de către nemți, când au fost importate multe produse. Comportamentul grecilor a fost ireproșabil atunci. Noile greutăți au apărut începând cu august 1944 când, la intrarea armatei rusești, au suferit mulți conaționali. Primii fermierii și-au pierdut animalele, utilajele și ulterior pământurile.

Apoi au avut de suferit și orășenii. Rechizițiile magazinelor, caselor etc de către români în numele rușilor, au surprins în special străinii și grecii care în final au fost alungați din țară.

Oficial școala greacă nu a fost atinsă, precum cele ale celorlalte comunități, însă noi le-am închis pe cele românești (Salonic, Grevena). Au fost închise însă gimnaziile din București și Galați din lipsă de personal, care se refugiase în Grecia. Funcționează Gimnaziul de Constanța prin încercarea eroică a

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

Περατώσας τὴν ἐργασίαν μου αὐτὴν εἰς τὴν Κωνσταντζαν τὸν Ἰούνιον τοῦ 1940, ἠτοιμαζόμενη νὰ τὴν ἐκδώσω ἐκεῖ, ὅταν ἡ ἐπικειμένη Γερμανικὴ εἰσβολὴ μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὴν Ελλάδα. Προβαίνων σήμερον εἰς τὴν δημοσίευσίν της, χάρις εἰς τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου φίλου τῆς Ἑλλάδος κ. Octave Merlier, νομίζω ὅτι θὰ ἦτο ἐλλιπής, εἰάν δὲν συμπεριελάμβανον τὴν ἐξέτασιν τῶν μεσολαβησάντων ἐτῶν, τόσον σκληρῶν διὰ τὴν Κοινότητα καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρον. Τὰς σχετικὰς πληροφορίας ὀφείλω εἰς τὴν προθυμίαν τοῦ συναδέλφου κ. Λεωνίδα Παπασιώπη, ὁ ὅποιος παρέμεινεν ἐκεῖ κατὰ τὰ ἔτη αὐτὰ καὶ τὸν ὅποιον θερμῶς καὶ ἐντεῦθεν εὐχαριστῶ.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Γερμανορωσικοῦ πολέμου, μὲ τὴν διακοπὴν τῶν εἰσαγωγῶν-ἐξαγωγῶν, διεκόπησαν καὶ αἱ ἐργασίαι τῶν περισσοτέρων ἐμπόρων (ἐλαίων, ἐλαιῶν, ἐσπεριδοειδῶν, σιτηρῶν). Τὸ ἐμπόριον ἐπανήρχισεν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατάληψιν τῆς Βεσσαραβίας καὶ Οὐκρανίας, ὁπόθεν εἰσήγοντο πολλὰ εἶδη. Ἡ διαγωγὴ τῶν Ἑλλήνων ὑπῆρξεν ἄμεμπτος τότε. Νέαι δυσκολίαι παρουσιάσθησαν ἀπὸ τὸν Αὐγούστον τοῦ 1944, ὅταν, μὲ τὴν εἴσοδον τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων, ἐζημιώθησαν πολλοὶ ὁμογενεῖς. Πρῶτοι οἱ γαιοκτῆμονες ἀπώλεσαν τὰ ζῶα, ἐργαλεῖα καὶ τέλος καὶ τὰ κτήματά των.

Ἐπειτα ἤρχισαν νὰ ὑποφέρουν καὶ οἱ ἀστοί. Αἱ ἐπιτάξεις καταστημάτων, οἰκιῶν κλπ. ὑπὸ τῶν Ρουμάνων διὰ λογαριασμὸν τῶν Ρώσων ἐπληττον κυρίως τοὺς ξένους καὶ δὴ τοὺς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι τελικῶς καὶ ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς χώρας.

Τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἐπισήμως δὲν ἠνωχλήθη, ὅπως καὶ τὰ τῶν ἄλλων παροικιῶν, καίτοι ἡμεῖς ἐκλείσαμεν τὰ Ρουμανικὰ (Θεσσαλονίκης, Γρεβενῶν). Ἐκλείσαν ὅμως τὰ Γυμνάσια Βουκουρεστίου καὶ Γαλαζίου ἐλλείψει προσωπικοῦ τὸ ὅποιον κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μέχρι τινός

domnului Epam. Papahristou. Din 1940 școlile funcționează cu patru clase primare și opt gimnaziale. Numărul elevilor a oscilat în fiecare an între 50-60 în învățământul primar și 150-160 în cel gimnazial. Între anii școlari 1941-1945, deoarece clădirea școlii a fost deteriorată în timpul bombardamentelor, în timpul cărora a fost lovită și clădirea „Elpis”, cursurile s-au ținut în două clădiri aparținând marelui binefăcător anterior menționat, G. Polyhronis (strada Carol).

Până în 1940 personalul gimnaziului a fost aproximativ complet fiind alcătuit din patru filologi (E. Papahristou, L. Papasiopis, F. Varelis și Eleftheria Souslou din Constanța, licențiată a Universității din Atena) și profesorii anteriori ai celorlalte discipline. În 1948 a rămas cu doi filologi și un student al Universității din Atena, ca profesor de matematică fiind I. Konstantinidis din Constanța. A fost angajat ca profesor de matematică și fizică Spyr. Manouras licențiat al Facultății de Matematică-Fizică a Universității București, iar locul filologilor plecați a fost suplinit de cei mai buni absolvenți ai gimnaziului care predau limba neogreacă claselor din învățământul primar. După plecarea celor mai mulți greci, școala a rămas cu foarte puțini elevi și a fost în pericol de a fi închisă în orice clipă.

Pe toată durata războiului grație activității doamnelor din „Frăția doamnelor de ajutorare a săracilor” condusă de Kakia Frankopoulou și apoi de Sofia Limpen, cantina a funcționat normal hrănind aproximativ patruzeci de copii săraci.

Biserica, renovată în 1947 la exterior și care a costat multe milioane, a funcționat normal cu preotul Arhimandrit Aspridis – decedat ulterior – care a plecat în orașul în care se născuse, Constantinopol.

„Elpis” a suferit pagube din cauza bombardamentelor și a nemților care au rechiziționat-o pentru a fi folosită în interes de război. După eliberare a fost cedată asociației românești care

έλειτοῦργει τὸ Γυμνάσιον Κωνσταντζης μετὴν ἡρωϊκὴν προσπάθειαν τοῦ κ. Ἐπαμ. Παπαχρήστου. Ἀπὸ τὸ 1940 τὰ ἐκπαιδευτήρια ἐλειτούργουν μετ' ἐτετρατάξιον Δημοτικὸν σχολεῖον καὶ ὀκτατάξιον Γυμνάσιον. Οἱ μαθηταὶ ἐκυμαίνοντο κατ' ἔτος μεταξὺ τῶν 50-60 εἰς τὸ Δημοτικὸν καὶ 150-160 εἰς τὸ Γυμνάσιον. Κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1941-1945, ἐπειδὴ τὸ σχολικὸν κτίριον εἶχεν ὑποστῆ ζημίας ἐκ βομβαρδισμῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους ἐπλήγη ἐπίσης καὶ τὸ κτίριον «Ἐλπίς», τὰ σχολεῖα ἐστεγάσθησαν εἰς δύο συνεχόμενα οἰκήματα τοῦ προαναφερθέντος μεγάλου εὐεργέτου τῆς Κοινότητος Γ. Πολυχρόνη (ὁδὸς CAROL).

Μέχρι τοῦ 1945 τὸ προσωπικὸν τοῦ Γυμνασίου ὑπῆρξε σχεδὸν πλήρες ἀποτελούμενον ἀπὸ τέσσαρας φιλολόγους (Ε. Παπαχρήστου, Λ. Παπασιώπην, Φ. Βαρέλην καὶ Ἐλευθερίαν Σουσλοῦ ἐκ Κωνσταντζης πτυχιούχον τοῦ Παπεπιστημίου Ἀθηνῶν) καὶ τοὺς προηγουμένους καθηγητὰς τῶν λοιπῶν μαθημάτων. Τὸ 1948 ἀπέμεινε μετ' δύο φιλολόγους καὶ ἓνα φοιτητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὡς μαθηματικὸν τὸν Ι. Κωνσταντινίδην ἐκ Κωνσταντζης. Προσέλαβον ἐπίσης ὡς φυσικομαθηματικὸν τὸν Σπυρ. Μανουράν πτυχιούχον τῆς Φυσικο-Μαθηματικῆς σχολῆς τοῦ Παν/μίου Βουκουρεστίου τοὺς δὲ ἑλλείποντας φιλολόγους ἀνεπλήρουν αἱ καλύτεραι ἀπὸ τὰς ἀποφοίτους τοῦ Γυμνασίου, αἱ ὁποῖα ἐδίδασκον τὰ Νέα Ἑλληνικὰ εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις καὶ τὸ Δημοτικόν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν περισσοτέρων Ἑλλήνων, τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον ἀπέμεινε μετ' ἐλάχιστους μαθητὰς κινδυνεῦσον νὰ κλείσῃ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα τῶν κυριῶν τῆς «Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς κ. Κάκιας Φραγκοπούλου καὶ ἔπειτα τῆς κ. Σοφίας Λίμπεν, τὸ μαθητικὸν σπουδαίον ἐλειτούργησε κανονικώτατα σιτίζον κατ' ἔτος περὶ τὰ τεσσαράκοντα πτωχὰ παιδιὰ.

Ἡ ἐκκλησία ἡ ὁποία ἀνεκαινίσθη τὸ 1947 ἐξωτερικῶς στοιχίσασα πολλὰ ἑκατομμύρια ἐλειτούργησε κανονικῶς μετ' ἱερέα τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἀσπρίδην - τοῦ ἑτέρου ἀποθανόντος - ὁ ὁποῖος τελικῶς ἔφυγεν εἰς τὴν γενέτειράν του Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ «Ἐλπίς» ὑποστάσα ζημίας ἐκ βομβαρδισμῶν καὶ ὑπὸ τῶν Γερμανικῶν

a reparat-o pentru a o folosi până în 1948. După instaurarea regimului comunist a fost redenumită EAM, constituind un centru al propagandei și sală pentru ceremoniile noului regim.

Imperceptibil, Comunitatea mai continuă să-și târâie pașii existenței sub conducerea domnului Theod. Daniilopoulos.

Ultimul stadiu a fost atins odată cu plecarea sau alungarea tuturor celor care nu-și luaseră cetățenia română și nu erau înscriși în partid. Orfelinatul Hatzikyriakio din Pireu, hotelurile „Papa” și „Akteon” din N. Faliros, Kallithea, insulele Syros, Chios, Mytilene i-au găzduit cu hrană de la stat mulți continuând să fie găzduiți, deoarece sunt mulți cei care emigrează în îndepărtata Australie și Noua Zeelandă, alții se pregătesc pentru Canada și Argentina – de această dată sperând la o stabilire permanentă și mai fericită.

STAVROS MANESIS

οί ὅποιοι τὴν εἶχον ἐπιτάξει οὐδόλως ἐχρησιμοποιοῦν διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς κατὰ τὸν πόλεμον. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν παρεχωρήθη εἰς Ρουμανικὸν σύλλογον ὁ ὅποιος τὴν ἐπεσκεύασε διὰ νὰ τὴν ἐκμεταλλεύεται μέχρι τοῦ 1948. Μετὰ τὴν ἐπιβολὴν τοῦ Κομμουνιστικοῦ καθεστώτος μετονομασθεῖσα εἰς Ε. Α. Μ. ἀποτελεῖ τὸ βῆμα τῆς σχετικῆς προπαγάνδας καὶ αἴθουσαν ἐορταστικῶν συγκεντρώσεων τῆς νέας καταστάσεως.

Ἡ Κοινότης σκιώδης πλέον ἐξηκολούθει νὰ σύρῃ τὰ τελευταῖα βήματα τοῦ βίου τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Θεοδ. Δανιηλοπούλου.

Ἡ τελικὴ φάσις ἐπῆλθε μὲ τὴν ἐκουσίαν φυγὴν ἢ ἐκδίωξιν ὄλων ὅσοι δὲν εἶχαν λάβει τὴν Ρουμανικὴν ὑπηκοότητα καὶ δὲν ἦσαν ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ κόμμα. Τὸ Χατζηκυριάκειον Ὁρφανοτροφεῖον τοῦ Πειραιῶς, τὰ ξενοδοχεῖα «Παπᾶ» καὶ «Ἀκταῖον» τοῦ Ν. Φαλήρου, ἡ Καλλιθέα, αἱ νῆσοι Σῦρος, Χίος, Μυτιλήνη τοὺς ἐφιλοξένησαν μὲ τὸ κρατικὸν συσσίτιον καὶ ἀρκετοὺς ἀκόμη τοὺς φιλοξενοῦν, διότι εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι μετηνάστευσαν εἰς τὴν μακρινὴν Αὐστραλίαν καὶ Ν. Ζηλανδίαν, ἄλλοι δὲ ἐτοιμάζονται διὰ τὸν Καναδᾶν καὶ τὴν Ἀργεντινὴν - Αὐτὴν τὴν φορὰν ἐλπίζοντες εἰς μίαν μονιμωτέραν καὶ εὐτυχεστέραν ἐγκατάστασιν.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΜΑΝΕΣΗΣ

BIBLIOGRAFIE

ATHANASIOS Theodoros, protoiereu din România, «Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1644-1821)», Αθήναι, 1898.

ALLARD Camille, *Souvenirs d'Orient, La Bulgarie Orientale*, Paris, 1864.

BOSNY Leon de, *Ethnographie Roumaine*, Paris, 1885.

Cincizeci de ani de Viață Românească, Craiova (Cultura Națională) (1928). (Volum comemorativ la împlinirea a 50 de ani de la eliberarea Dobrogei)..

DOBROGEA Roumaine, La, Bucarest 1919.

HOGGUER Wilhelm d', «Renseignements sur la Dobrodja», 1879.

IONESCU de la Brad, «Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja», Publ. bulletin Soc. Reg. Rom. de Geogr, 1911.

IONESCU F., «Une carte ethnographique et topographique». (Imprimerie du journal de Constantinople), Constantinople, 1850.

IONESCU M., *Dobrogeanu*, Tomi-Constanța, Constanța, 1931.

IORGA N., *Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea*, Jassy, 1917.

KANITZ F., *La Bulgarie Danubienne et le Balkan*, Paris, 1882.

LAMBERT, *La Bulgarie*, Société géographique française, 1873.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θεοδώρου, Πρωθιερέως ἐκ Ρουμανίας, «Περὶ τῶν Ἑλληνικῶν σχολῶν ἐν Ρουμανίᾳ (1644-1821)». Ἀθῆναι, 1898.

ALLARD Camille , «Souvenirs d Orient, La Bulgarie Orientale», Paris, 1864.

BOSNY Leon de, «Ethnographie Roumaine», Paris, 1885.

Cincizeci de ani de viață românească, Craiova (Cultura Națională) (1928) (Ἀναμνηστικὸν τεῦχος ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 50ετίας ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Δοβρουτσᾶς).

«Dobrogea Roumanie La»), Bucarest, 1919.

HOGGUER Wilhelm d', «Renseignements sur la Dobrodja», 1879.

IONESCU de la Brad, «Excursion agricole dans la plaine de la Dobrodja», Publ. Bulletin Soc. Reg. Rom. de Géogr., 1919.

IONESCU F., «Une carte ethnographique et topographique», (Imprimerie du journal de Constantinopole), Constantinopole, 1850.

IONESCU M Dobrogeanu , «Tomi-Constanța», Constanța, 1931.

IORGA N., «Droits nationaux et politiques des Roumains dans la Dobrogea», Iassy, 1917.

KANITZ F., «La Bulgarie Danubienne et le Balkan», Paris, 1882.

LAMBERT, «La Bulgarie», Société géographique française, 1873.

UER PRESS

www.ziuaconstanta.ro